

Vergadering van Vrijdag 29 April, 's avonds ten 7 $\frac{1}{2}$ uur.

Voorzitter : Generaal DE VLAMING.

De VOORZITTER, de Vergadering openende, zegt :

Mijne Heeren!

Bij het openen onzer laatste algemeene vergadering van dit werkjaar, rust op mij in de eerste plaats de treurige verplichting in herinnering te brengen, dat op den 17den Maart j.l. door een geheel onverwachten dood uit ons midden werd weggenomen de Kolonel VAN HOOGENHUIJZE, commandant van het 2de regiment Veld-artillerie.

In de vergadering van 25 October 1901 tot Bestuurslid gekozen, vervulde hij met den meesten ijver en nauwgezetheid zijne verplichtingen. Hoogst bescheiden van aard, stelde hij zich nimmer op den voorgrond, doch wist op het juiste oogenblik zijne raadgevende stem te doen hooren. Het Bestuur verliest in hem een zeer gewaardeerd medelid.

Omtrent de militaire loopbaan van den overledene behoeft hier niet te worden uitgeweid. Deze is te algemeen bekend en in de jongst verlopen dagen genoeg vermeld. Eenstemmig luidt het gevoelen, dat het Nederlandsche leger door den dood van VAN HOOGENHUIJZE een van zijne degelijkste officieren verloor, die nog veel had kunnen presteeren.

Mogen deze enkele woorden thans voldoende zijn om te getuigen van de oprechte deelneming onzer Vereeniging in het verlies, dat het Nederlandsche leger in den dood van VAN HOOGENHUIJZE heeft getroffen. Zijne nagedachtenis blijve nog lang in uwe aller vriendelijke herinnering!

Overtuigd van uwe aller instemming, deed het Bestuur zich
1903 04. IX.

bij de begrafenis door eene deputatie, bestaande uit de H.H. HOETINK, STAAL en BUHLMAN vertegenwoordigen, huldigde daarbij door eene grafkrans de laatste overblijfselen en deed zijne deelneming blijken door een brief van rouwbeklag, tot de weduwe van den overledene gericht.

Nog een tweede treurige plicht rust op mij, door U mede te deelen, dat ons medelid, de Kapitein der Infanterie van het Ned.-Indische leger M. J. J. B. H. CAMPIONI, onlangs aan zijne op het veld van eer bekomen wonden is overleden. Geboren in 1868, werd de overledene in 1891 aangesteld tot 2en Luitenant. In 1895 bevorderd tot 1en Luitenant, wist hij door zijn beleidvol en dapper optreden in die mate het vertrouwen van zijne chefs te winnen, dat hem de hooge onderscheiding der kapiteinsbenoeming bij keuze mocht ten deel vallen. Ridder der 4e kl. in de Militaire Willemsorde en drager van het Eereteeken voor eervolle vermelding in den strijd, verliest het Indische leger in CAMPIONI een officier van buitengewone bekwaamheid, van wien voor de toekomst veel kon worden verwacht. Zijn naam zal in ons Register worden ingeschreven en, naar ik vertrouw, in dankbare herinnering worden gehouden. 1)

Aan de orde is thans: 1e. De ballotage van nieuwe leden; ik verzoek de H.H. CREMER en ASSELBERGS mij wel daarbij ter zijde te willen staan.

De uitslag is, dat tot leden worden aangenomen de Heeren F. P. A. VAN GHEEL GILDEMEESTER, 1e Luit. der Infanterie N.-I. Leger; Dr. G. V. DE HOFFER, Officier van Gezondheid 1e kl. N.-I. Leger en A. F. J. BAPTIST, 1e Luit. der Infanterie N.-I. Leger, allen te 's-Gravenhage; A. V. BUIJS, 2e Luit. der Infanterie te Breda, en D. J. C. VAN REENEN, 1e Luit. der Infanterie N.-I. Leger.

2e. De keuze van een bestuurslid in plaats van den overleden Kolonel VAN HOOGENHUIJZE.

Bij de eerste stemming worden uitgebracht 44 stemmen,

1) De Vergadering hoort staande deze beide treurige mededeelingen aan.

waarvan verkregen de Heeren JHR. ALTING VON GEUSAU 21, TONNET 2, DELL 3, KOSTER 5, HOOGBOOM 4, W. F. POP 2, DE WAAL 1 en NIJPELS 5 stemmen en blanco 1.

Bij de tweede stemming werden uitgebracht 45 stemmen, waarvan 26 op den Heer JHR. ALTING VON GEUSAU, en op de Heeren NIJPELS 10, DELL 3, POP 2, HOOGBOOM 2, KOSTER 1 en MUURLING 1.

Mitsdien is tot lid van het Bestuur gekozen de Heer JHR. ALTING VON GEUSAU.

De VOORZITTER: Mag ik den Heer ALTING VON GEUSAU vragen of hij bereid is de functie van lid van het Bestuur te aanvaarden?

De Heer JHR. ALTING VON GEUSAU: Mijnheer de Voorzitter! Ik ben zeer vereerd door de keuze, die op mij is gevallen en gaarne ben ik bereid mijne beste krachten aan te wenden om de verplichtingen, aan het lidmaatschap van het bestuur verbonden, te vervullen.

De VOORZITTER: Mag ik den Heer ALTING VON GEUSAU dan uitnoodigen aan de bestuurstafel plaats te nemen.

De Heer ALTING VON GEUSAU neemt hierop zijne plaats in aan de bestuurstafel.

De VOORZITTER dankt de heeren van het stembureau voor de door hen volbrachte taak.

Thans is aan de orde de voordracht van den Heer W. J. GIEL, Luitenant-Kolonel der Artillerie van het Ned.-Indische Leger, over:

De Artillerie tegen den inlandschen vijand.

De Heer GIEL: Mijne Heeren! Toen mij de vereerende uitnoodiging gewerd om in deze Vereeniging eene spreekbeurt te vervullen over een specifiek Indisch onderwerp, vermeende ik mij hieraan niet te mogen onttrekken en wenschte ik naar de mate mijner krachten mede te werken tot het doel, dat door haar wordt nagestreefd, en waarbij het wetenswaardige op

Indisch krijgskundig gebied zeker niet uit het oog wordt verloren. Dat streven van het bestuur om ook het licht te doen schijnen op de voor Indië belangrijke krijgskundige aangelegenheden, wordt voorzeker door de Indische officieren op hoogen prijs gesteld, en het is voorwaar aan geen gebrek aan belangstelling van deze zijde te wijten, dat in de laatste maanden geen Indisch officier het podium in dezen tempel der wetenschap betrad. Tal van omstandigheden — ze zijn alle aan het bestuur bekend — werkten daartoe mede.

Waar ik mij nu aangordde tot het houden eener voordracht, daar viel mij, als artillerie-officier, *in de tegenwoordige omstandigheden*, de keuze van het onderwerp niet moeilijk. De Indische artillerie toch is sedert 1894 bij herhaling voor een niet onbelangrijk gedeelte te velde geweest en hierbij viel haar meermalen eene schoone, doch buitengewoon zware taak ten deel; eene taak, die zij ondanks de grootste toewijding, om de straks te ontvouwen redenen, niet altijd naar eisch heeft *kunnen* vervullen. Het zij echter ter eere van de officieren, vooral van de jongere gezegd, dat zij zich door enkele tegenspoeden niet uit het veld lieten slaan, dat zij trachtten te presteeren wat nog te presteeren was, en toen het bleek dat het materieel hen tegen den zoo bewegelijken inlandschen vijand in het bijna ontoegankelijk terrein in den steek liet, toen grepen ze, na te velde meer dan hun plicht te hebben gedaan, te huis gekomen naar de pen, om door degelijke, op logische gronden berustende tijdschriftartikelen de oogen te doen opengaan voor de werkelijke nooden en behoeften van dat gedeelte van het wapen, waarvan ze zich te voren nog lauweren hadden gedroomd. Bij velen stond de overtuiging vast, dat de bergartillerie het leger in tal van gevallen in den steek liet en dat aan haar materieel en wijze van vervoer veel, zoo niet alles, was te verbeteren. Indachtig aan de schoone, waarschuwende woorden, waarmede de Heer Jhr. J. H. RAM zijne voordracht over de Z. Afr. oorlog besloot, n.l.: *dat in den krijg het duurst geboet worden misslagen, buiten het strijdtoneel begaan, en dat de zwaarste zonde is gebrek aan voor-*

bereiding, maakten zij zich op om intijds hunne waarschuwend stem te doen hooren en ontspon zich in het *Indisch Militair Tijdschrift* eene zeer vruchtbare polemiek, welke echter zulk een omvang aannam, dat de redacteur van dat tijdschrift, hoewel noode, zich verplicht zag den ijverigen artilleristen een slagboom voor te werpen.

Ik breng hier openlijk hulde aan deze voortvarende jonge mannen en meen geen beter blijk van waardeering in hun pogen te kunnen geven, dan door het onderwerp, hetwelk hun zoozeer ter harte ging: *De Artillerie tegen den inlandschen vijand*, hier in deze vergadering ter sprake te brengen.

Actueel kan dat onderwerp bovendien op het oogenblik in de hoogste mate worden genoemd, nu de Indische bereden artillerie aan den vooravond staat eener verwapening en in den laatsten tijd bovendien zooveel stemmen opgaan voor licht, beweegbaar, vlakbaan-berggeschut met groote vuursnelheid.

Daarom, Mijne Heeren, noodig ik U nit — die in deze vergaderzaal zoovele onderwerpen van hooge strategische, tactische of technische waarde hebt besproken, betreffende ons van goede wegen en rijke hulpbronnen voorzien vaderland — mij voor een oogenblik in gedachten te volgen naar de ongebaande, zwaar begroeide Indische terreinen en daarbij af te dalen tot een wapen, dat in vergelijking met de Europeesche artillerieën eene miniatuur-artillerie kan worden genoemd, doch waaraan niettemin een taak wordt toevertrouwd, welke de volle inspanning zou eischen van hare forscher gebouwde Europeesche zusters, waarbij ik hier, in stede van het krachtig, zware artilleriepaard, den kleinen, vurigen Indischen pony en het flegmatieke muilnier introduceer. Ik noodig u uit die kleine kanonnetjes met hunne dieren en tuigen eens van nabij te beschouwen: het *vamez les détails, ils ne sont pas sans gloire* is zeker wel hier van toepassing, waar het succes zoo geheel afhankelijk is van de honderden deeltjes, waaruit een dergelijk materieel uit den aard der zaak bestaat.

Hoewel de mitrailleurs in den strijd tegen den inlandschen vijand m. i. eene hoogst belangrijke rol kunnen vervullen, zoo

zullen wij ons voor heden avond maar uitsluitend tot het kanon bepalen, overtuigd als wij zijn, dat in Indië evenmin als elders het kanon door den mitrailleur zal worden verdrongen.

Zooals bekend, wordt in de meeste landen, waarin zwaar geaccidenteerd terrein voorkomt, de bereden artillerie verdeeld in veld- en in bergartillerie. Bij de eerste wordt een last van 1800 à 2200 K.G. door 6 paarden getrokken, terwijl de laatste, in vrachten van 130 à 160 K.G. verdeeld, door muildieren gedragen, dan wel tot een schietgestel van 3 à 400 K.G. vereenigd, door een of twee muildieren getrokken wordt.

Tot de invoering van bergartillerie is men in de meeste landen noode overgegaan, daar uit den aard der zaak eene zóo belangrijke reductie in gewicht, als welke daarmede wordt verkregen, eene groote vermindering in ballistisch vermogen met zich sleept. In Indië echter, waar men voor een volledig uitgerust veldkanon slechts p. m. 1200 K.G. rekent, terwijl het bergkanon aldaar ongeveer hetzelfde gewicht heeft als van de buitenlandsche bergartillerieën, is uit den aard der zaak het verschil in ballistisch vermogen niet zoo groot als in Europa, doch het blijft in ieder geval nog belangrijk genoeg.

In het algemeen is de bergartillerie nooit het troetelkind der geschutconstructeurs geweest en moest zij dan ook, wat hare constructie en tijdstip van invoering betreft, steeds bij de veldartillerie achteraan komen. Veel heeft zij van dat zusterwapen medegekregen, wat haar niet ten goede is gekomen. Wij noemen o.a. slechts de eenheid van kaliber en projectiel, welke uit den aard der zaak zonder schade voor de goede uitwerking niet bestaanbaar is bij vuurmonden met zulk uiteenlopend rendement.

Ook enkele schrijvers op artilleristisch gebied zijn niet goed over bergartillerie te spreken. Zoo schreef NEUMANN in zijn *Leitfaden für den Unterricht in der Waffenlehre* het volgende: »Die erhöhte Beweglichkeit dieser meist in ihren Theilen transportirbaren Geschütze ist durch Verminderung ihres Gewichts erreicht, und dadurch die Schussweite und besonders die Geschoszwirkung derartig herabgedrückt, dasz diese Ge-

schütze fast mehr die *Nachteile* der Artillerie *ohne ihre Vortheile* besitzen."

Nu, van overdrijving is deze uiting zeker niet vrij te pleiten, daar men toch als vaststaand mag aannemen, dat de bergartillerie door alle tijden heen in staat is geweest in die gevallen met succes te vuren, waarin de infanterie geene uitwerking kon verwachten en dus dikwijls aan het hoofdwapen steun kon verleenen. Het is waar, dat overwicht, waarop de bergartillerie zoo lang heeft geteerd, dreigde haar in den laatsten tijd te ontzinken door den reuzensprong, welke de vuuruitwerking der infanterie heeft gemaakt, door de invoering van het kleinkaliber geweer met rookzwak kruit en door de machinegeweren; een sprong, welke nog nooit in een geschutstelsel is waargenomen en welke de bergartillerie niet vermag te volgen, daar bij haar het maximum mondingsarbeidsvermogen, in verhouding tot haar gewicht, zich niet beduidend heeft laten verhoogen. Zoo bedraagt dat bij het Beaumontgeweer 28 K.G., bij het geweer M. 95 (verlicht Ind. type) 70 K.G. per K.G. gewicht van het wapen; terwijl deze getallen bij het bestaande en in beproeving zijnde Ind. berggeschut beide ongeveer 48 K.G. bedragen. De compensatie moet dus hoofdzakelijk worden gezocht in grooter vuursnelheid, waartegen zwaardere, meer gecompliceerde affuitage en richtmiddelen dienen te worden aanvaard, en in dat opzicht is de sprong, door het kanon genomen, grooter dan door het geweer. Mag men toch aannemen, dat bij het geweer het repeteer-mechanisme de vuursnelheid, *bij goed gericht vuur*, hoogstens verdubbeld heeft, bij ons toekomstig geschut mag men eene opvoering tot het *zesvoudige* als geene overdrijving beschouwen. Eén enkel stuk kan toch met gemak presteeren, wat vroeger door eene geheele batterij werd geleverd. Intuschen heeft de artillerie, bij gelijktijdige invoering van het snelvuurgeschut, niet tevens — evenals de infanterie — het middel gevonden om hare projectielen te verlichten. Integendeel weegt de moderne artilleriemunitie zwaarder dan de vroegere.

Men ziet het dus, de sprong is niet door de artillerie — althans niet door de bergartillerie — bij te houden.

Hieruit af te leiden, dat nu zoo langzamerhand het tijdstip nadert, waarop het aanhouden en medevoeren der bergartillerie geene reden van bestaan meer zou hebben, zou geheel verkeerd zijn. Ten onrechte vermeenen sommigen, dat het minder optreden der bergartillerie in de laatste jaren in Atjeh als een bewijs geldt, dat dat wapen, met het tegenwoordig kanon van weinig ballistisch vermogen, tegenover het geweer M. 95 zou hebben uitgediend. Wel is het eene bewezen zaak, dat de tegenwoordige bergartillerie, hoewel ook *nu* nog een welkome steun voor het hoofdwapen, door gebrek aan beweegbaarheid, bij sommige excursiën zoóveel bezwaren in den weg legt, dat daartegen de door haar in enkele gevallen te presteeren diensten niet opwegen. Men laat dus de bergartillerie te huis, als men maar eenigszins kan vermoeden het zonder haar te kunnen afdoen, zij het ook met meerdere verliezen. Een bewijs echter, hoe gemakkelijk men in dat opzicht kan dwalen en hoe men de gevechtswaarde eener colonne wel eens ter wille harer beweegbaarheid op bedenkelijke wijze aantast, levert ons de gevechten om de kampong Poeloe Tengah, waar wij den 19den Juli van het vorige jaar *zonder* bergartillerie het hoofd stieten en welke versterkte kampong den 9den Augustus met betrekkelijk geringe verliezen werd genomen, toen aan de expeditionaire macht eene sectie bergartillerie was toegevoegd.

Ook bij de Lombok-catastrophe kwam die colonne, die het geluk had hare artillerie niet te verliezen, in de beste conditiën door de vijandelijke, vurige spitsroede heen.

Men zou hiertegenover talrijke gevallen kunnen stellen, waarin de infanterie bergartillerie medenam en tengevolge daarvan veel later het object bereikte, terwijl de artillerie dan bovendien niet eens in actie kwam, omdat eenige infanterie-salvo's, gevolgd door een goed aanloopje, het succes reeds hadden verzekerd, nog vóór dat de artillerie haar gecompliceerd materieel — dat men zoo gaarne een verhuisboedel doopt — schietvaardig had gemaakt. Ook is der artillerie meermalen

-- en niet ten onrechte -- verweten, dat het door haar met de beschieting veroorzaakt succes niet altijd opweegt tegen de verliezen, die de eigen troepen lijden, welke gedurende die beschieting aan 's vijands vuur bloot staan. Dit bezwaar zal echter bij het snelvuurgeschut verdwijnen.

Doch het hoofdbezwaar blijft ontegenzeggelijk, dat het tegenwoordig berggeschut door gebrek aan beweegbaarheid niet geschikt is voor den strijd tegen den inlandschen vijand, en dat het toekomstig berggeschut aan dat euvel evenzeer mank gaat. In ondervolgende regels hoop ik deze bewering te staven en tevens de middelen aan te geven, die wellicht ter verbetering kunnen strekken, waarbij ik de ontwikkelingsgeschiedenis der Indische bergartillerie in korte trekken zal doen voorafgaan.

Hoe het met het Indisch artilleriesmaterieel in overoude tijden stond, leert ons het werk van KUYPERS 1), waar deze zegt:

»Het materieel der artillerie der Edele Compagnie liet over het algemeen zeer veel te wenschen over, en haar geschut mogt ook wel eene rapsodie van kalibersoorten genoemd worden.»

Verder ontleenen wij aan dat werk, dat de lichtste bergvuurmond, de mortier van 12 c.M. was en reeds in 1699 zijne intrede had gedaan. Ook had men in 1677 eenige lichte bronzen veldkanonnetjes van den Graaf JOHAN MAURITS VAN NASSAU-SIEGEN overgenomen, van welks gebruik intusschen nergens iets is gebleken. Eerst in 1768, bij gelegenheid dat de Indische Regeering twee te Soerabaja en Grissee gegoten kanonnetjes naar Nederland zond, werd het verlangen kenbaar gemaakt om zes *gezwindstukjes* tot model uit het moederland te mogen ontvangen en in 1770 werden er nog 25 uit Nederland ontboden. Dit waren 2-ponders. Bij het leger, dat in 1706 onder den veldoverste GOVERT KNOL te Soerabaja verzameld was, om SOERAPATI en Pangeran Dipati ANOM te bevechten, waren ingedeeld 6 zesponders, 18 drie- en tweeponders, 5 groote en 25 Coehoornmortieren.

1) Geschiedenis der Nederlandsche Artillerie van de vroegste tijden tot op heden, IIIe Deel, blz. 253.

Veel wijziging heeft het lichte geschut niet ondergaan tot in het begin der vorige eeuw.

Meer zekerheid bestaat er omtrent de gebezigde geschutsoorten in de vorige eeuw, waarin vele expeditiën hebben plaats gehad, waarbij men verder in de binnenlanden doordrong dan vóór dien tijd het geval was geweest. In oude tijden toch was het bezetten en occupeeren der kust, in verband met de daaraan verbonden handelsvoordeelen, hoofdzaak.

Reeds dadelijk na de overname van onze koloniën van het Engelsche tusschenbestuur, werd de wenschelijkheid ingezien over een voldoende voorraad licht geschut te kunnen beschikken. In 1823 toch leden onze troepen bij den Marapalam eene nederlaag, waarbij, tengevolge van de geringe bewegelijkheid van het veldgeschut, 2 kanonnen van 6 pond en 2 van 3 pond met affuitages en toebehooren in 's vijands handen vielen, en een houwitser alleen door den heldenmoed van den Luitenant-Kolonel RAAFF en den 1sten Luitenant VAN GEEN werd gered. 1)

Naar aanleiding hiervan werd besloten in de ophanden zijnde Bonische expeditie kanonnen op bergaffuiten — model Graaf VAN LIPPE-BÜCKEBURG — te doen vervoeren. De Luitenant-Kolonels ÖSTEN en GEIJ, van wie de eerste als Directeur van den A. C. W. deze affuiten liet namaken en de tweede ze op het oorlogsterrein beproefde en later verbeterde, hebben hierbij eene belangrijke rol gespeeld in de verdere ontwikkelingsgeschiedenis van het bergmaterieel. Veel begrip van de eischen van bewegelijkheid hadden echter ook deze verdienstelijke officieren in die dagen nog niet, daar de toenmalige bergaffuit eene spoorbreedte bezat van ruim 1.5 M. 2)

Men scheen toen voorts ook de noodzakelijkheid van een eenheidskaliber voor alle bergvuurmonden nog niet te beseffen,

1) H. J. J. L. Ridder DE STUERS, De vestiging en uitbreiding der Nederlanders ter Westkust van Sumatra, I, 73.

2) P. J. F. LOUW. De Java-oorlog. I, 224.

dan wel om financiële redenen niet toe te passen, daar toch bij die expeditie bleek, dat van *alle* medegevoerde kalibers alleen de 1-pdrs. en de houwitsers van $3\frac{1}{4}$ dm. Rijnl., benevens de handmortieren van 16 pd. IJ en van 4 dm. Rijnl. van nut waren geweest. Geen wonder, als men nagaat hoe ongunstig destijds de verhouding was tusschen projectielgewicht en dat van den vuurmond; bij den 2-pdr. toch woog het projectiel 1 K.G. en de vuurmond 150. De laatste vormde dus een zeer moeilijk te dragen last. De toen in Indië aanwezige 3-pdrs. wogen 270 K.G., dus nog zwaarder dan een modern veldstuk. Als beginsel voor het gewicht van een bergvuurmond werd nu aangenomen, dat deze slechts 100 à 110 maal zwaarder mocht zijn dan het projectiel. Als zoodanig kwamen de lichte 3-pdrs. en de houwitsers van $11\frac{1}{2}$ c.M. in aanmerking, voorzien van de reeds vermelde Bückeburgsche draagbare affuiten. Hieruit ontstonden in 1831 geregelde bergbatterijen, welke toen in halve mobiele batterijen waren verdeeld. Deze stukken waren — volgens STIELTJES 1) — bespannen met 3 vóór elkaar geplaatste paarden. Later beging men de fout de affuiten tot zwaardere veldaffuiten te transformeeren, en nu brak er een tijdperk aan, waarin de bergvuurmonden voor onze troepen een waren ballast vormden. De omtrekking van Djagaraga op Bali, de oorlogen ter Sumatra's Westkust, op Borneo en in het Palembangsche leverden vele voorbeelden daarvan op.

Ook als schietgestel liet de bergaffuit veel te wenschen over, zooals bleek uit het herhaald breken van boomen en aslijven; terwijl ook de nadeelige gevolgen van het niet gelijk dragen der boomen, bij het recul, terstond in het oog vielen.

De gunstige resultaten door de Fransche bergartillerie, vooral in Algerië verkregen, leidden in 1849 tot het voorstel, om van de Fransche regeering een berghouwitser van 12 c.M. met affuit te verzoeken. Dit materieel, hetwelk bij de Fransche artillerie op lastdieren werd vervoerd, werd in Indië *getrokken*,

1) Omschrijving van den verleden en tegenwoordigen toestand der Nederlandsche Veld-artillerie zowel hier te laude als in de koloniën, 1848.

omdat de Indische paarden niet geschikt bleken tot het dragen daarvan. De proeven met dat geschut vielen gunstig uit, zoodat het in 1855 werd ingevoerd en in 1859 (men was niet vlug in die dagen) de eerste houwitsers in Indië kwamen. Later werden, om het vervoer met menschen gemakkelijk te maken, ingevolge de ervaring in den Bandjermasinschen oorlog ongedaan, *korte handlamoenen* ingevoerd.

Intusschen viel de aandacht op getrokken berggeschut van 8 c.M., wegende 100 K.G. en werden deze vuurmonden in 1873, staande den Atjeh-krijg, ingevoerd. De oude houwitser-affuit bleef hierbij behouden; men was dus destijds wel zuinig bij de invoering van nieuw materieel.

Van het denkbeeld, om het bergmaterieel op lastdieren te vervoeren, was intusschen nog niet geheel afgezien, zoodat in 1864 muildieren uit Zuid-Amerika werden aangevoerd. De proef leverde echter geene gunstige resultaten op; grootendeels was onhandelbaarheid dezer dieren hiervan oorzaak. In 1866 werd van eene verdere proef afgezien en toen weder in principe aangenomen, de bergbatterijen met paarden te bespannen. In 1873 werd nogmaals besloten eene proef te nemen, doch nu met *Syrische* muildieren. Verschillende omstandigheden waren oorzaak, dat de uitzending vertraging ondervond, zoodat eerst in 1876 een twaalfstal met geleiders en harnachement werd uitgezonden. Later kwam ook een gelijk aantal *Chineesche* muildieren. Na eene langdurige beproeving bleken beide soorten goede lastdieren voor de bergartillerie te zijn, 1) zoodat in 1881 in beginsel tot het *dragen* (afgewisseld door trekken) werd besloten.

In 1887 werd het 8 c.M. bergmaterieel vervangen door het stalen achterlaadgeschut van 7.5 c.M. met verdeelbare affuit, nadat proeven met een kanon van 6 c.M. A. geen bevredigend

1) Beknopte Overzichten 1874—1875 en 1876—1878. Later werden de muildieren alleen uit China betrokken, doch ten gevolge van den aldaar uitgekomen oorlog (1900—1901) moest eene in 1900 besloten aanvulling van 45 muildieren door aankoop op Cyprus geschieden. Zie o. m. Koloniaal Verslag 1901.

resultaat hadden opgeleverd; terwijl thans in Indië de proeven in vollen gang zijn met een sectie kanons van 7 c.M. op affuit met kanonterugloop, nadat die met veerspooraaffuiten het vorige jaar tot geen voldoende bevredigend resultaat hebben geleid.

Daar de behoefte aan lichter geschut dan kanonnen zich meermalen had doen gevoelen, alsmede die aan krombaangeschut, werden reeds in 1866 gladde voorlaadmortieren van 12 c.M. ingevoerd, wegende met blok slechts 40 K.G. Dit waren zeker idealen van vervoerbaarheid, daar één paard 2 dezer mortieren, inclusief laadgereedschap, kan dragen. Jammer, dat de ballistische eigenschappen daarmede geen gelijken tred hielden. Deze mortieren waren aanvankelijk bij de bergbatterijen ingedeeld, doch rukten ook meermalen afzonderlijk uit. Later heeft men afgezien van de indeeling van worpgeschut bij de bergbatterijen en hierin kwam geene verandering toen in 1890 de getrokken achterlaadmortieren van 7.5 c.M. werden ingevoerd, hoewel deze vuurmonden oorspronkelijk voor de bergartillerie waren bestemd. Deze mortieren wegen, inclusief de affuit, 100 K.G. en hebben zelden of ooit eene rol bij onze krijgsverrichtingen vervuld.

Om het worpvuur voorts in alle omstandigheden te kunnen toepassen, was het kanon van 8 c.M. voorlaad ingericht tot werpen van granaten, terwijl dit bij het kanon van 7 c.M. K. A. ook werd overgenomen. Later werd bij dezen laatsten vuurmond nog het worpvuur met G. K. ingevoerd, doch in 1900 wegens de geringe uitwerking weder afgeschaft.

Men ziet uit het bovenstaande, dat, wat de periodieke vernieuwing van het materieel betreft, de Indische bereden artillerie in de laatste 80 jaren eene activiteit heeft ontwikkeld, welke men bij geene andere artillerie zal aantreffen. Steeds kwam de bergartillerie in het bezit van geschut, dat geheel up to date was en hoogstens kan de opmerking worden gemaakt, dat het stalen achterlaadgeschut eerst in 1887 werd ingevoerd. Men had toch in 1870 reeds *bronzen* achterlaadgeschut kunnen invoeren en zodoende het tijdperk van den bronzen voorlaad

vuurmond van 8 c.M. kunnen overslaan; doch sprongen als van *glad* voorlaad- tot *getrokken* achterlaadgeschut ziet men zelden maken. Hierbij zij echter opgemerkt, dat ook het getrokken voorlaadkanon, dat reeds in 1859 zulk eene gewichtige rol in den Fransch-Italiaanschen oorlog speelde, in Indië een *tiental* jaren vroeger had kunnen zijn ingevoerd.

Neemt men echter in aanmerking, dat de omstandigheden voor de verbetering eener geschutbewapening tegenover den inlandschen vijand anders zijn dan in Europa, daar men toch in het eerste geval geene rekening behoeft te houden met de vorderingen der techniek van de tegenpartij, en hoe lang voor eene verwapening dikwijls van gedachten moet worden gewisseld tusschen Indisch legerbestuur, Ministerie van Koloniën en den geschutfabriekant, dan valt op deze schijnbare langzaamheid een ander licht. Ook strekte de verwapening zich bijna telkens gelijktijdig uit over de *veld-* en de *bergartillerie*, waardoor dus aan de proeven eene groote uitgebreidheid werd gegeven.

Thans zijn wij genaderd aan de vraag: *Voldoet het tegenwoordig bergmaterieel, wat hare beweegbaarheid tegenover den inlandschen vijand betreft, aan billijke eischen?* Hieromtrent moet uit den aard der zaak de ervaring worden geraadpleegd, met het 7.5 c.M. K. A. materieel opgedaan. Daar het nieuw in te voeren materieel meer muildieren eischt, dan het bestaande, zoo mag men veilig aannemen, dat de tot nu toe met het oude materieel ondervonden bezwaren op het nieuwe zullen worden overgeplant en behoudt dus de met het eerste opgedane ervaring hare volle waarde.

Als korte inleiding zullen zeker enkele aantekeningen, betreffende de inrichting en het vervoer van het bergmaterieel, niet ondienstig zijn. Tot het vervoer van het stuk zijn *drie* muildieren bestemd, elk voorzien van een draagbok en van een borstgareel met strengen. De inrichting der tuigdeelen is zoodanig, dat de tot trekken en tegenhouden bestemde deelen ook kunnen dienen om het verschuiven van den last bij het gedragen materieel te voorkomen, zoodat spaarzaam met de

tuigdeelen is omgegaan. Voor het trekken van het kanon wordt de affuit voorzien van eene lamoenberrie, waartusschen een muildier wordt gespannen. Zoo noodig kan deze bespanning nog met een of meer muildieren worden vermeerderd. Aangespannen, *trekt* het muildier een last van 320 K.G. en *draagt* het (de druk in de draagbaken hieronder begrepen) respectievelijk 76, 60 of 88 K.G., al naarmate het dier als 1e, 2e of 3e muildier is bepaakt. De bij het trekken door één muildier te leveren arbeid houdt dus zoowat het midden tusschen dien van een B.H. en V.H. paard eener Europeesche veldartillerie. Hierbij komt echter in het voordeel der muildieren, dat ze om beurten worden ingespannen en geheel vrij loopen, in welk laatste geval zij respectievelijk slechts 45, 29 en 57 K.G. dragen.

Daar, waar de omstandigheden het trekken niet gedoogen, zooals in de eerste plaats bij wegen, smaller dan de spoorbreedte der affuit (0.745 M.), wordt het materieel op de muildieren *geladen*.

Het 1e muildier draagt daarbij het kanon, hetwelk met de kulas naar voren over de lengte van het dier in den draagbok wordt gelegd; het 2e krijgt het voorstuk der affuit met het lamoen te dragen; terwijl het 3e muildier wordt beladen met het achterstuk der affuit en de raden. De dieren dragen hierbij respectievelijk elk 153, 143 en 143 K.G. Bij het 1e en 2e muildier komt hierbij het zwaartepunt van den last 1 à 2 handbreedten boven den rug te liggen, terwijl bij het 3e muildier dit punt iets beneden den rug is geplaatst.

Bij het P.M. berggeschut met kanonterugloop bedraagt de treklast voor het muildier ongeveer 395 K.G., terwijl bij het opiaden het 1e muildier het kanon, het 2e de bovenaffuit, het 3e de vooraffuit met de as en de paktasschen, en het 4e dier de achteraffuit, de raden en het lamoen te dragen krijgt. De lasten bedragen hierbij respectievelijk 150, 138, 114 en 125 K.G. Bij het trekken is dus het nieuw geschut in het nadeel, terwijl daarentegen bij het dragen twee der muildieren beduidend minder belast zijn dan bij het oude geschut.

Wijst dit aan de eene zijde op gunstiger voorwaarden bij

het dragen, hiertegenover staat echter, dat het materieel meer muildieren vordert en door de bediening in meer lasten moet worden verdeeld, waaronder vele kleine stukken. Ook de marsch-colonne wordt er door verlengd. Het is dus nog niet zeker, naar welke zijde de schaal der *beweegbaarheid* zal overhellen.

Gaan wij nu eens na, wat de practijk heeft geleerd betreffende dezen voor onze colonnes zoo belangrijken factor. Nadat het 7 c.M. A. bergmaterieel in 1887 was ingevoerd, werd daarmede, bij de expeditie tegen Edi in 1890, de eerste bewegingsoorlog van eenige beteekenis gevoerd. Hierbij voldeed het materieel aan alle redelijke eischen, zoolang het den strijd gold in Groot-Edi, waar men over goede wegen beschikte en de eenige hindernissen bestonden in heuvelterrein, waar de muildieren geheel in hun element waren. Anders was echter de ervaring, bij de excursiën naar Bagoh en Oleh-Gadjah opgedaan, waar de colonne zich bewoog langs een modderig strand en in drassig terrein met smalle en slechte wegen. Spreker, destijds commandant der sectieartillerie, welke de colonne naar eerstgenoemde plaats vergezelde, schreef daarom trent in het *Indisch Militair Tijdschrift* van 1892:

»Zowel te Edi als elders hebben de muildieren alweer getoond, dat alleen op harden, vasten bodem op hen valt te rekenen. De muildieren, van Batavia aangebracht, waren gedurende 3 jaren geoefend in laag, modderig terrein en hadden ook zeer voldoende oefening in het marcheeren in bergterrein gehad. Voor de Edi-sectie waren 10 muildieren van de in het geheel 48 dieren sterke batterij gekozen, welke bekend stonden als de sterkste en meest gewillige. En niettegenstaande dit alles lieten de muildieren de artillerie den 14en Juni aan het strand leelijk in den steek, en dat *in een terrein, waarin de paarden zich nog in galop bewogen*. Gelukkig waren er voldoende koelies aanwezig, was de af te leggen afstand niet groot, behoefde de artillerie niet in actie te komen en had men als uiterste redmiddel nog over marinesloepen kunnen beschikken.

»Bij den opmarsch van Bagoh naar Oleh-Gadjah konden de dieren nog maar even worden gebruikt, ten gevolge van drassige plekken in het terrein. Hier was de langdurige droogte onze bondgenoot. Bij regenachtig weder zouden de dieren het niet tot Pajah Enjoh hebben gebracht en nog veel minder tot Oleh-Gadjah. Bij het overgaan van kleine greppels werd steeds de grootst mogelijke voorzichtigheid in acht genomen. Als er eenigszins tijd was, werden sesaks gelegd over greppeltjes, waarover men in het garnizoen zou heenstappen. Daar het echter dikwijls in het garnizoen was gebleken, dat onbeduidend kleine slotjes zeer veel oponthoud kunnen veroorzaken, doordat dieren bij het springen storten of wel dat hunne tuigen zoodanig verschuiven, dat overzadelen noodig is, zoo werd hier letterlijk alles vermeden, wat maar aanleiding tot één verkeerden stap zou kunnen zijn. Dank zij al deze voorzorgen en alle hierboven genoemde gunstige omstandigheden, heeft de artillerie alleen den 14en Juni den marsch der colonne vertraagd, doch overigens steeds kunnen volgen.»

De ervaring in beide genoemde excursiën met de beweegbaarheid der bergartillerie was dus niet gunstig geweest. Hierbij zij nog aangeteekend, dat bij den marsch op den 14en Juni de muildieren niet alleen gingen liggen bij het *dragen*, doch ook bij het *trekken* en alleen genegen waren met hunne gewone bepakking, los, mede te marcheeren. Verder was aan de colonne eene sectie genietroepen toegevoegd, die zich bijna uitsluitend bezighield met het effenen van het pad voor de artillerie.

Na de Edi-expeditie bleef de quaestie van de beweegbaarheid der bergartillerie langen tijd rusten, aangezien toen, in verband met de destijds gevolgde Atjeh-politiek, geene excursiën van beteekenis werden gemaakt. Bij de Lombok-catastrophe in 1894 moest één sectie bergartillerie hare kanonnen in den steek laten, omdat zij de infanterie niet kon volgen, daar hare dieren waren ingeslonken tot 3 trekdieren, 3 draagdieren en 2 paarden en omdat de manschappen te vermoeid waren de stukken door het zeer geaccidenteerde terrein te helpen voortbewegen. De andere sectie bergartillerie wist met succes alle terreinhinder-

nissen te overkomen en vormde het eenige geschut, hetwelk ons in die droeve periode overbleef.

Toen in 1896 voor het geheele Indische leger een tijdperk van vernieuwde actie, van nieuw leven intrad, werd de beweegbaarheid der bergartillerie op eene zware proef gesteld. Hoe zij deze doorstond, leeren ons de geschriften van enkele officieren, die destijds de krijgsverrichtingen in Atjeh medemaakten. Zoo schrijft de anonymus V. E. H. op blz. 241 van het *Indisch Militair Tijdschrift* van 1902, II^e deel :

»Maar ook de bergartillerie, die nog al eens op expedities aan colonnes wordt medegegeven, is onbruikbaar voor het doel, dat men met haar tracht te bereiken. Vraagt het den colonnecommandanten op Atjeh maar eens, of zij gaarne tot versterking hunner macht een sectie bergartillerie hebben ingedeeld. Wij — artilleristen — kennen het stereotype antwoord : »Laat ze maar thuis, we hebben er niets dan last van», zóó goed, dat wij het hun zelfs niet meer durven vragen, nog veel minder er op aandringen, dat zij de proef nog eens zullen nemen. En zij hebben gelijk, die colonnecommandanten, wij weten het zelf maar al te goed. Hoe heeft niet iedere sectiecommandant, die mede uitrukte, die muildieren dikwijls vervloekt, die hij niet door het terrein kon krijgen ; hoe dikwijls heeft hij zich niet verzet tegen de droeve noodzakelijkheid om te moeten erkennen, dat de artillerie niet mede kon, en toch, het eind was altijd hetzelfde — hij moest het toegeven : hij met zijne manschappen en dieren, zijne kanonnen en projectielen waren een last voor de colonne. En als hij dan met de grootste moeite was medegekomen, als hij, na herhaaldelijk de verwenschingen der infanteriecollega's en der fuseliers, soms zelfs die van den colonnecommandant, te hebben aangehoord, bij wijze van belooning voor de ongelooflijke inspanning, die hij van zichzelf en vooral van zijne kanouniers vergde, als hij dan eens werkelijk in batterij kwam, welk succes had hij dan nog ? De uitwerking van zijn vuur was gewoonlijk onvoldoende, materieele uitwerking was er in den regel heelemaal niet of zeer weinig, moreele een klein weinigje meer, maar toch ook bedroevend.»

Een enkel geval als er wel eens uitwerking was, ja, dan werd er erkend, dat de artillerie bij den marsch veel moeite had veroorzaakt, maar dat zij dan ook in het gevecht de infanterie een flink eind vooruit geholpen had en dan konden de artilleristen weder eenigen tijd teren op deze uitspraak."

Wij zullen den schrijver in zijne klachten over de ballistische eigenschappen van het bergkanon voor het oogenblik niet volgen en ons nu bepalen tot het oordeel van den anonymus ARTILLEUR, waar deze in de 1e aflevering van het *Indisch Militair Tijdschrift* van 1903 de vraag bespreekt: *Welke geschutsoort heeft artillerie tegen den inlandschen vijand noodig?*

»Muildieren hebben meermalen bewezen, dat zij te velde onbruikbaar zijn; zoo heeft de bergartillerie op Atjeh zeer treurige ondervindingen met hare steellooren opgedaan. De geringe omvang van hunne hoeven, gepaard aan het weinig energieke karakter, dat de meesten bezitten, maakt hen ongeschikt zich in modderig terrein te bewegen."

Waar alle draagpaarden, belast met hunne kisten, zonder ongeval doorheen kwamen, zag men dikwijls een slechts met den draagbok belast muil-dier vallen en blijven liggen, zonder eenige moeite te doen om op te staan. Zij, die energie genoeg hebben, zijn veelal niet te houden, zelfs niet met behulp van allerlei dwangmiddelen; zij stormen maar door, totdat ze, aangespannen zijnde, het stuk in een of ander gat doen vallen, of, opgeladen, met hun last weer even snel naar beneden tuimelen als ze naar boven waren gerend. En dan zijn de kanonniërs er weer goed voor het zaakje in orde te brengen, terwijl de colonne opgehouden wordt. Ook worden door muil-dieren heel wat tuigdeelen en materieel gebroken, wat eene jaarlijks terugkeerende uitgave vordert, terwijl enkele valsche exemplaren er voor zorgen, dat steeds menschen in en door den dienst moeten worden verpleegd. Nu wordt er steeds gezegd: »muil-dieren zijn van nature niet valsch of koppig, ze worden zoo gemaakt". Waar de voorschriften er den nadruk op leggen, dat de dieren steeds met zachtheid behandeld moeten worden, waar de nu nog bij de batterijen aanwezige Chinesche muil-

dieren indertijd door de corypheeën van het wapen zijn afgericht, daar moet men wel tot de conclusie komen, dat, zoo muildieren van nature zacht en gewillig zijn, zij reeds in hun vaderland bedorven worden. O zeker, er zijn goede exemplaren; van die muildieren die, wanneer een onverstandig stukrijder ze bij het klimmen wil overhaasten, uit eigen beweging op een goed plekje blijven staan om eens adem te scheppen, die bij steile afdalingen een voorbeen vooruitsteken om naar een veilig steunpunt te voelen, die eerst een selokan eens aankijken om een goed plekje te zoeken, die voetje voor voetje langs de droogste punten door den modder stappen en, mochten ze onverhoopt eens vallen, eerst wachten tot ze uitgerust zijn, om daarna met alle kracht te trachten weer op de been te komen."

»Ook andere naties hebben onaangename ondervindingen met muildieren opgedaan. Hoe onhandelbaar zich de muildieren bij Colenso en elders hebben getoond, is van algemeene bekendheid. Ook de Fransche artillerie heeft in Tonkin met de kleine Anamitische muildieren veel last gehad. Alleen de Duitschers, die nota bene in het geheel geene ondervinding met muildieren hadden, schijnen zich in China niet te beklagen te hebben over de spreekwoordelijke koppigheid. Zij hadden hunne dieren in de Vereenigde Staten gekocht. Men moet echter niet vergeten, dat men in China nog van vrij goede wegen kon gebruik maken."

Verder vermeldt ARTILLEUR nog in hetzelfde artikel, dat, bij den marsch van de Samalangan-colonne van Meurendoe naar Batoe-Ilië in Februari 1901, bij het doortrekken van eene rawah, de bergbatterij een oponthoud van meer dan drie uur veroorzaakte, terwijl de sectie 3.7 marinekanonnen, vervoerd op paarden, deze hindernis vlot overwon.

Ook de 1e Luitenant KIËS stelt in het *Indisch Militair Tijdschrift* van 1903 No. 5 op den voorgrond, dat muildieren uitstekende dragers zijn in het gebergte, maar van modder een afschuw hebben.

Besluiten wij met deze enkele citaten, die wij nog zonden

kunnen aanvullen met tal van andere, zoowel uit dat tijdschrift als de Indische dagbladen, de reeks beschouwingen ten *nadeele* van het bergmaterieel van het tegenwoordig gewicht en van de daarbij gebezigde draagkracht — de muildieren -- en zien wij de arena der onderwerpelijke polemiek eens rond, of zich geen *verdediger* voor een van beide voordoet, dan hooren wij in 1899, den anonymus C. in het *Indisch Militair Tijdschrift* verkondigen :

»Het materieel voldoet aan alle eischen, welke men in den sawah- en bergoorlog redelijkerwijze stellen kan aan artillerie, welke ook met succes tegen een buitenlandschen tegenstander optreden moet. Bovendien hebben talrijke excursiën op Atjeh bewezen, dat onze bergartillerie vrij wel nergens behoeft achter te blijven. Over het algemeen staan de muildieren, vooral buiten het wapen, in een slechten reuk, hetgeen ze niet zoozeer aan zich zelf, dan wel aan de onoordeelkundige wijze, waarop ze vroeger werden afgericht en behandeld, hebben te danken.»

Ziedaar het eenige, wat wij hebben kunnen vinden ter weerlegging van het hierboven vermeld ongunstig oordeel en dat weinige wordt nog verzwakt, waar dezelfde schrijver eenige regels verder zegt: »Waar men artillerie denkt noodig te hebben in landstrecken, waar bespannen of door dieren gedragen materieel, tengevolge van de bezwaren in het terrein, de verpleging, als anderszins, niet gebezigd kan worden, zal het aanbeveling verdienen, licht modern snelvuurgeschut te bezigen, gedragen door menschen». Daar verder nog andere schrijvers bij de bespreking van een toekomstig bergmaterieel voor den vuurmond tot gewichten komen, schommelend tusschen de 100 en 130 K.G., volgt daaruit, dat er bij de Indische artillerie ook nog voorstanders van het tegenwoordig bergmaterieel worden gevonden. Niemand neemt echter de pen op om de zoozeer in discrediet gemaakte muildieren te verdedigen, al was het maar door de beschrijving van eene enkele excursie, bij welke deze dieren getoond hadden, dat in modderterrein wel op hen valt te rekenen.

Niet dan schoorvoetend wordt bovendien door hen de vuurmond van het tegenwoordig gewicht aanvaard, om tegen een eventueelen buitenlandschen vijand niet te zeer ten achter te zijn. Men heeft nu eenmaal bergartillerie tegen dien vijand noodig en daardoor wendt men, bij de keuze van het kaliber, het oog af van de eischen, waaraan deze artillerie tegen den inlandschen vijand moet voldoen, zonder daarbij te letten op de groote offers, welke intusschen bij verschillende gelegenheden door de Indische infanterie worden gebracht, waar deze met de bajonet een gedeelte van de taak van het kanon moet trachten te vervullen.

En geen wonder, dat het tegenwoordig en toekomstig kanon voor die taak te zwaar zijn. Hoe is toch de toestand der terreinen, waarin veelal wordt geageerd? Meestal zeer smalle paden, loopende door natte sawahs of moerassen. Is de ondergrond van eene sawah hard, zoodat de dieren na het wegzakken ten slotte eenigen steun ontmoeten, dan kan men er de goed afgerichte en gewillige muildieren nog wel door krijgen. Anders wordt dit echter, wanneer de dieren tot aan de knieën wegzinken, zonder anderen steun te vinden dan den inmiddels onder hunne hoeven door het treden samengedrukten modder. En als de muildieren eenmaal zoover zijn, dat ze eenige passen in een dergelijk terrein hebben gedaan, dan blijven de goede — als ze niet te zeer vermoeid zijn — nog wel op de been. De gevaarlijkste momenten zijn echter die, waarbij de muildieren van een harden bodem in een modderigen moeten afdalen, welke afdaling veelal langs een steil talud van een smal dijkje geschiedt en ook wanneer ze zich uit den modder weder tot een hooger gelegen droog gedeelte moeten verheffen. In het eerste geval gaan vele dieren liggen, na een paar wankelende passen te hebben gedaan, terwijl ze in het laatste geval met de achterbeenen uitglijden en wegzakken, bij hunne onstuimige pogingen om den vasten grond weder te bereiken.

Nu maakt het uit den aard der zaak een groot verschil of de dieren al of niet geoeffend zijn in het marcheeren in natte sawahs en ik moet zeggen, dat sommige officieren van het

wapen zich voor deze oefeningen buitengewoon veel moeite hebben gegeven, gesteund door minder personeel, dat zijne taak naar behooren opvatte. Men bereikte na veel moeite dan wel het resultaat, dat de muildieren overal gewillig ingingen — en dat is reeds een voordeel — doch hen op de been houden, als de grond werkelijk onder hen wegzakte, lukte lang niet altijd. Hierbij moet men ook nog in aanmerking nemen, dat het muildier in het vredesgarnizoen gewilliger is dan te velde, aangezien het in het eerste geval in betere conditiën verkeert. Geheel in tegenstelling met den soldaat, die, niet-tegenstaande de minder goede verpleging te velde, door een hoog plichtsbescf gedreven, zich meer inspant dan in het vredesgarnizoen, ja, zich dood werkt als het moet, begint bij het muildier de energie te verminderen, naarmate het zich minder goed verzorgd en onbehagelijk voelt, en dat is vooral in zeer warme streken spoedig het geval. Zoo hadden de dieren, die de colonne den 14en Juli 1890 aan het strand bij Bagoh zoo jammerlijk in den steek lieten, door omstandigheden, in geen 36 uren gedronken. Toen ze nu eene lagune moesten doortrekken, werden ze allen plotseling, op het zien van het water, opgewekt en gingen ze er met de grootste bereidwilligheid in, hopende hun dorst te kunnen lesschen, hetgeen uit den aard der zaak leelijk tegenviel. Eenigen tijd later waren ze tot geene enkele redelijke dienstverrichting meer te krijgen en moesten de stukken door koelies worden vervoerd. Hoe geheel anders gedroeg zich hierbij het in dezelfde conditiën verkeerende paard, dat, in verhouding tot zijn eigen lichaamsgewicht, meer dan tweemaal zwaarder was belast dan het aangespannen muildier. Geen enkel paard bleef achter, zelfs niet toen de tot bezwijkens toe vermoeide manschappen zich van hunne kapotjassen en verdere losse uitrusting ontdeden en deze op de munitiedraagpaarden laadden.

Hoewel nu hetgeen ik tot dusverre van de muildieren in het midden bracht ongetwijfeld den indruk van pessimisme moet maken, zoo beu ik er toch verre van, de muildieren om hunne karaktereigenschappen te veroordeelen.

Zoals ik hierboven zeide, zijn deze dieren door oordeelkundige africhting en behandeling tot eene voldoende mate van gewilligheid te krijgen. Door nu de minder gewillige en ook de zwakke af te keuren, zou er ten slotte wel eene kern zijn te vormen, waarop veel meer valt te vertrouwen, dan op onze tegenwoordige langooeren. Maar dan kwam men m. i. toch nog in de verste verte niet tot een voldoende graad van beweegbaarheid voor een bergmaterieel van het tegenwoordig gewicht en wel, omdat het muildier door zijne fijne hoeven absoluut niet in staat is een zwaren last door den modder te torsen.

Zoo draagt het muildier tegenwoordig ± 150 K.G. Voegt men hierbij zijn eigen gewicht — ± 350 K.G. — dan is iedere hoof belast met 125 K.G. wanneer het dier stilstaat en met 250 K.G. wanneer het, in beweging zijnde, den bodem met slechts 2 hoeven aanraakt. In veel beter conditiën verkeert in dat opzicht het draagpaard, dat, bij een lichaamsgewicht van 250, is belast met 115 K.G. Hier worden dus de zooeven genoemde getallen resp. ± 91 en 182 K.G., welke gewichten over een veel grooter draagvlak worden verdeeld, daar de hoeven van het paard grooter zijn dan die van het muildier. Deze verhouding 4 op 3 schattende, zou zich dus de belasting op iederen vierkanten centimeter zooloppervlak bij het paard, ten opzichte van het muildier, verhouden als $\frac{91 \times 3}{125 \times 4} = \pm \frac{11}{20}$.

Het paard is dus ten opzichte van het muildier wel in zeer gunstige conditiën. Ongetwijfeld is het hierdoor in modderterrein verre in het voordeel, wanneer men nog in aanmerking neemt, dat het paard minder toontreder is, waardoor de voorheenen niet zoo diep zullen wegzakken. Nu zijn er wel paarden, die bij het overwinnen van terreinhindernissen op glibberigen bodem, zich zoo zenuwachtig maken, of zoo onstuimig te werk gaan, dat ze daardoor uitglijden, doch dat is met eene geregelde oefening wel af te leeren, terwijl men de paarden, die blijvend aan dat euvel mank gaan, niet als draagdieren moet indeelen.

Wel is het muildier *in bergterrein* een veel forscher klauteraar dan het paard, doch dat verschil strekt zich alleen hierin uit, dat het een eenigszins zwaarder last kan torsen. Waar men echter het paard in verhouding tot zijn lichaamsgewicht niet zwaarder belast dan het muildier, blijft het zeker in het gebergte bij zijn langoorigen collega niet achter en ik geloof, dat geen enkel officier der Indische artillerie mij zal tegenspreken, waar ik beweert, dat *overal waar een beladen muildier in zwaar bergterrein komt, het draagpaard hem zonder overmatige inspanning volgt, doch omgekeerd, overal waar het draagpaard zich nog in drassig terrein kan bewegen, nòch het opgeladen, nòch het aangespannen muildier hem in ALLE omstandigheden kan volgen*. Overal, waar gelegenheid tot *trekken* bestaat, wint het paard het van het muildier, vooral ook omdat het zich daar, waar moeilijkheden zijn te overwinnen, met heel zijn gewicht en met inspanning van alle krachten in het tuig werpt, daar waar het muildier in dat geval blijft staan of gaat liggen.

Nu zal dadelijk de vraag rijzen, waarom heeft men dan toch het zoo goede paardenmateriaal bij de bergbatterijen door muildieren vervangen en waarom is in den loop der tijden het bergmaterieel niet overeenkomstig de beschikbare draagkrachten ingericht?

Het antwoord op de eerste vraag luidt, dat zich steeds meer de behoefte deed gevoelen aan drangbaar materieel en er daarbij te veel naar is gestreefd dat te doen dragen door een zelfde aantal dieren als tot dusverre de paardenbespanning had uitgemaakt. Daardoor kwam men tot lasten van 150 à 160 K.G., die door geen klein gebouwd paard op den duur zijn te dragen, en, daar nu muildieren door de geheele wereld heen de reputatie hebben de beste draagdieren te zijn, zoo is het alleszins verklaarbaar, dat het oog naar deze dieren werd geslagen. Het ging echter met den eisch dier dieren zooals het met vele zaken gaat, die niet van eigen bodem zijn. De muildieren toch worden in Zuid-Europa en in Amerika hoofd-

zakelijk gebruikt tot het dragen op smalle bergpaden en op *wegen* in de vlakte. De aldaar aanwezige groote, zwaar gebouwde paarden, hoewel sterker zijnde dan muildieren, zijn duurder en leenen zich minder goed tot dat doel, terwijl de ponies, goede bergklauteraars van nature, niet zoo sterk zijn als de muildieren. Ook is een muildier goedkoop te onderhouden. Het muildier past zich dus volkomen aan, aan de toestanden der landstreken, waar het steeds inheemsch is geweest.

Gehcel anders is dit echter in onzen archipel, waar het dier zijne goede hoedanigheden alleen in het gebergte kan ontwikkelen en waar een paardenras wordt aangetroffen, dat in ieder terrein bruikbaar is. Doordat het muildier in Indië niet inheemsch is, leveren de africhting en de behandeling meer bezwaren op dan in het geboorteland der muildieren, waar men drijvers aantreft, die als het ware tusschen de langooren zijn geboren en opgevoed. En al tracht men dat nu te verhelpen door oordeelkundige behandeling, dan zal men er toch niet in slagen de dieren in Indië te laten presteeren, wat ze in hun geboorteland leverden. Daarbij komt nog, dat onze Chineesche muildieren uit koele streken komen en in verband daarmee zich in de Indische kuststreken niet t'huis voelen. Er is dan ook steeds een in het oog loopend verschil te constateeren geweest tusschen de dienstprestatien der dieren aan de kusten en in het gebergte.

Zooals ik hierboven zeide, wilde men aanvankelijk met een te gering aantal dieren bij het vervoer volstaan. Bij het 8 c.M. bergmaterieel toch, waarbij het stuk met lamoen 274 K.G. weegt, deelde men aanvankelijk slechts 2 muildieren in, het zelfde getal, dat men vroeger voor eene paardenbespanning noodig had. Zonder eenige uitbreiding aan dieren leek het dus toe, dat de batterij goed draagbaar werd gemaakt en dat was uit den aard der zaak org verloidelijk, ja, men droomde zelfs nog van eene *verkorting* der bestaande marschcolonne, door de munitiedraagpaarden te vervangen door muildieren, die de dubbele vracht torsten. Hierbij nu droegen het 1e en 2e muildier en het munitiedier resp. 150, 187 en 180 K.G.,

voorwaar formidable gewichten voor de beide laatste. Met deze lasten voldeden de dieren nog in het gebergte en dat maakte wel, dat men aanvankelijk een te hoogen dunk van hunne dienstprestatien heeft gekregen.

Betreffende deze prestatien *in de vlakte* werd van officiele zijde in 1878 het volgende gerapporteerd: »In drassige terreinen leveren trekken en dragen beide groote moeielijkheden op; door hunne smalle hoeven en hun zwaren bouw zakken de dieren te diep in den modder om voort te kunnen gaan.» 1)

Bij het 7 c.M. K.A. materieel werden de vrachten over *drie* dieren verdeeld en kregen deze respectievelijk 153, 143 en 143 K.G. te dragen, waardoor ze wel is waar in betere conditiën kwamen, doch toch nog te zwaar belast waren blijkens de ervaring, later met deze draagwijze opgedaan.

Bij het 7 c.M. materieel met kanonterugloop wordt de last over 4 dieren verdeeld, terwijl daarbij naar verlichting der draagzadels wordt gestreefd, zoodat vermoedelijk de dieren respectievelijk 150, 138, 114 en 125 K.G. krijgen te dragen.

Daar echter gebleken is, dat in modderterrein een muildier in geen geval meer kan dragen dan een paard, zoo zijn deze lasten ook nog te zwaar. Men moet ze dus lichter maken en dan komt men tot de draaglasten der paarden, zoodat feitelijk het voortbestaan der muildieren bij de Indische bergartillerie op geene redelijke gronden kan worden verdedigd.

Had men van den aanvang af uitsluitend de lasten verdeeld in reden van het draagvermogen der paarden, dat men voor dieren, die afwisselend dragen en trekken, op 110 K.G. mag stellen, dan had het 8 c.M. materieel door 3 en het 7 c.M. K.A. materieel door 4 paarden kunnen worden vervoerd. Hieromtrent schreef ik reeds in 1892 in het *Indisch Militair Tijdschrift*:

»Men heeft meer diensten van een paard, dat met 110 K.G. is belast, dan van een muildier, dat slechts 100 K.G. draagt. En vraagt men nu, hoe het mogelijk is het tegenwoordig bergmaterieel te doen dragen, zonder dat een paard met meer dan

1). Beknopt Overzicht 1879—1881.

110 K.G. wordt belast, dan is het antwoord hierop als volgt:

Vervaardig een Y-draagbok, die slechts 14 K.G. weegt, en belast daarmee de paarden:

het *eerste* paard met het kanon zonder sluitstuk; het *tweede* met het voorstuk der affuit; het *derde* met het achterstuk en de raden; het *stukcommandantenpaard* met de lamoen en het sluitstuk (de stukcommandant bij opgeladen materieel afgestegen); de pioniergereedschappen door de manschappen gedragen en per stuk nog één paard met de reservestukken, laadgereedschap, poetslappen enz."

Nu had men er destijds geene ooren naar, het 7 c.M. K.A. materieel door *vier* dieren te laten dragen en thans, nu het nieuwe materieel alweer zooveel zwaarder is geworden, deelt men wel zooveel dieren per stuk in. En toch zou men dat materieel ook door *vier paarden* kunnen doen dragen, indien het stukcommandantenpaard wordt belast met die deelen, die zich daartoe het beste leenen, en indien de draagtuigen zooveel mogelijk worden verlicht, hetgeen thans, door het bezigen van staalplaat en Mannesmann-buizen, beter kan dan een 10-tal jaren geleden.

Mocht men er in slagen, de draagtrektuigen tot een gewicht van 14 K.G. te reduceeren, dan zou men de lasten als volgt kunnen verdeelen:

1e paard: kanon, zonder sluitstuk, 109 K.G.

De andere lasten wegen totaal, met inbegrip der draagtrektuigen, 339 K.G. Door nu hiervan \pm 39 K.G. te laden op het paard van den stukcommandant en de rest in drie, ongeveer gelijke, vrachten te verdeelen, zouden de drie andere paarden gemiddeld elk \pm 100 K.G. dragen.

Hieromtrent kan bezwaarlijk, zonder het materieel en de tuigen van nabij te beschouwen, in details worden getreden.

Den leelijksten last vormt hierbij zeker wel het kanon, daar dit geheel boven den rug wordt geplaatst. De andere vrachten laten zich echter voordeeliger aanbrengen en zijn ook lichter. Intusschen vormen bovenstaande getallen vrachten, die door een Indisch artilleriepaard met gemak kunnen worden gedragen in

alle terreinen, waarin een ruiter te paard nog kan komen. Daar uit den aard der zaak in deze vergadering niet in technische details kan worden getreden en deze ook moeilijk kunnen worden gegeven, waar het nog slechts eene constructie op het papier betreft, zoo wordt het bovenstaande slechts als een schema eener meer bewegelijke bergartillerie aanbevolen, welks verwezenlijking met den tegenwoordigen stand der techniek en gelet op de bronnen, waaruit is geput, geene utopie is.

Bij de keuze tusschen paarden en muildieren mag zeker de kans op *drukkingen* — die nachtmerrie voor elke marcheerende artillerie — niet stilzwijgend worden voorbijgegaan, en deze zal bij paarden met zooveel minder belasting uit den aard der zaak veel geringer zijn. Daarbij komt nog, dat bij de muildieren zulk een verschil in grootte en bouw wordt aangetroffen, dat het haast niet mogelijk is voor die dieren een draagbok te construeeren, die op alle ruggen behoorlijk past. In dat opzicht treft men bij de paarden minder groote verschillen aan, terwijl de keuze van het paardenmateriaal — type draagdier — zóó ruim is, dat men de paarden, wier ruggen te veel afwijken van het normaal type, waarop de draagbok is geconstrueerd, van het dragen zou kunnen uitzonderen. Zonder optimisme mag alsdan worden aangenomen, dat de drukkingen, bij eene gepaste afwisseling tusschen dragen en trekken, belangrijk zullen verminderen. Hierbij moet men wel in aanmerking nemen, dat bij eene paardenbespanning niet zoo spoedig tot dragen zal moeten worden overgegaan als bij muildieren, en dat dan alleen zeer smalle wegen en bergpaden met te groote bochten tot dragen zullen nopen. In alle andere gevallen spanne men desnoods alle dieren, dus ook het stukscommandantenpaard vóór, zoodat alsdan 5 niet bereden paarden een voertuig van slechts ± 400 K.G. hebben te trekken en met dien geringen treklast zal het paard in geen enkel terrein, waar nog een infanterist met zijne uitrusting kan komen, achterblijven.

Een verder bezwaar, aan het gebruik van muildieren ver-

bonden, is, dat ze aanmerkelijk hooger zijn dan Indische paarden. Hierdoor moeten de op te laden vrachten te veel boven de macht worden gelicht en kan het opladen alleen behoorlijk geschieden met lange kanonniers. De minimum-lengtemaat voor den kanonnier der bergartillerie is in verband hiermede dan ook op 1.7 M. gesteld. Als gevolg hiervan kunnen nu niet alle kanonniers der veldartillerie met die der bergartillerie roulcieren, hetgeen in tijden van veelvuldige expeditiën bijzonder zwaar op deze laatste drukt. De bijna dagelijksche taak der Indische artillerie — bestrijding van den inlandschen vijand — komt dus uitsluitend neer op het personeel, dat het minst talrijk is. Verder zijn inlandsche kanonniers wegens hunne geringe lengte bij het beladen der muildieren in het geheel niet te bezigen, zoodat het bergmaterieel dus alleen kan worden bediend door lange, krachtige Europeanen, hetgeen de aanvulling aan personeel niet weinig bezwarend en kostbaar maakt. En dat er veel, zeer veel van onze kanonniers bij de bergartillerie wordt gevegd, moge geredelijk worden afgeleid uit de hieraan voorafgaande omschrijvingen van terreinbezwaren. Deze kanonniers worden bij de excursiën door de muildieren in den volsten zin des woords afgebeeld en het is dan ook eene zeldzaamheid bij de bergbatterijen oude kanonniers aan te treffen; het moordend klimaat en de zeer zware dienst zorgen daar wel voor. Deze dienst toch is niet alleen te velde zwaar, doch ook in het garnizoen, waar steeds alle krachten worden ingespannen om de muildieren in het marcheeren in natte sawah's tot dien graad van geoefendheid te brengen, dien zij te velde behoeven. Deze oefeningen worden veelal, ongeacht de weersgesteldheid, doorgezet, ook al weer om de muildieren door te lange rust niet te weelderig te maken, zoodat het wel eens gebeurt, dat de kanonniers gedurende enkele dagen onder hunne geheele uitrusting geen enkel volkomen droog kleedingstuk bezitten.

Ter wille van ons zoo kostbaar blank menschenmateriaal zou dus de vervanging van muildieren door paarden zeer gewenscht zijn.

Wat nu verder het tweede gedeelte der hierboven gestelde vraag betreft: *waarom is in den loop der tijden het bergmaterieel niet overeenkomstig de beschikbare draagkrachten ingericht?* hierop is het antwoord, dat met iedere vermeerdering van het ballistisch vermogen bij de opvolgende systemen het materieel steeds zwaarder en gecompliceerder werd. Nu had men natuurlijk bij het aanvaarden van eenig systeem van een ander standpunt kunnen nitgaan en zeggen: met het tegenwoordige kunnen wij het uit een ballistisch oogpunt wel stellen; laat ons dus de nieuwste vindingen der techniek benutten om bij behoud van dat vermogen het materieel zoo licht mogelijk te maken. Met de tweeledige taak echter, die men zich steeds van de bergartillerie heeft gedroomd — bestrijding van den buitenlandschen vijand, zoowel als van den inlandschen — stelde men zich echter niet op dat standpunt en werd de bergartillerie te veel als eene aanvulling der veldartillerie beschouwd, terwijl ook de daarmede gepaarde eenheid in projectiel telkens tot een te groot kaliber deed besluiten, met eene aanvankelijke snelheid, die alleen was te bereiken door verzwaring van kanon en affuit. Daardoor, en ook bovendien omdat de nieuwe systemen steeds gecompliceerder werden en worden, daalde de praktische bruikbaarheid van het bergkanon, naarmate het ballistisch vermogen steeg. Zoo woog het kanon van 8 c.M. G. V. met affuit slechts 258 K.G., terwijl geene kisten met reservestukken en toebehooren werden medegevoerd. De richtmiddelen bestonden uit een eenvoudigen kleinen opzet, die bij het schot werd afgenomen, en eene behoorlijk beschermde vizierkorrel. Gasafsluitende deelen kwamen er niet aan voor, terwijl de stelschroef enkelvoudig was.

Het kanon van 7 c.M. K.A. weegt met affuit 305 K.G., waarbij nog komt \pm 15 K.G. aan reservestukken en toebehooren, die het voorlaadkanon miste, zoodat het totaal gewicht werd opgevoerd tot 320 K.G. De richtmiddelen waren hierbij zwaarder, gecompliceerder en meer kwetsbaar, terwijl ook het kanon in zijne gasafsluitende deelen een zwak punt bezat. Bij dit kanon bedraagt de moudingsarbeid 15 M.T. of bijna

48 K.G.M. per K.G. van het geheele stuk met toebehooren.

Bij het kanon van 7 c.M. S.v. zien wij het totaal gewicht opgevoerd tot \pm 400 K.G. en den mondingsarbeid tot bijna 19 M.T. Bij dezen vuurmond heeft men dus eveneens eene mondingsenergie van bijna 48 K.G.M. per K.G. totaal gewicht. Hoewel nu door de vorderingen der techniek het rendement der *kanonnen* in het algemeen belangrijk is gestegen, is dat van de *schietgestellen* der bergartillerie niet toegenomen, m. a. w. tot het verkrijgen van eene zelfde uitwerking heeft men evenveel materieel mede te nemen als bij het vorig systeem. De practische bruikbaarheid is dus in geen geval met de vermeerderde ballistische uitwerking verhoogd. Wij willen hiermede niet zeggen, dat men dan maar bij het oude kanon had moeten blijven, aangezien daarbij het ballistisch vermogen niet te vermeerderen zoude zijn zonder het kanon zwaarder te maken. Dit zou dan te zwaar zijn geworden als draaglast, zoodat men dan in een verdeelbaar kanon had moeten vervallen, en dat verdient zeker geene aanbeveling. De verzwaren van de affuit had uit den aard der zaak kunnen zijn aanvaard door deze in meerdere draaglasten te verdeelen. Maar dan had men niet het groote voordeel verkregen van vermeerdering der vuursnelheid, welke thans de verhouding tot het totaal gewicht van materieel en de *in den zelfden tijd* te bereiken uitwerking zeer ten gunste van het nieuwe systeem heeft gekeerd, zoodat men tot het bereiken van een zelfde resultaat nu met minder geschut kan volstaan.

Was reeds de invoering van het 7 c.M. K.A. materieel een schrede verder van den weg der practische bruikbaarheid als bergmaterieel, dit zou nog toenemen met de invoering van het 7 c.M. S.v. materieel. Wij zien toch bij dit laatste nog ingevoerd een bovenaffuit met hydraulischen remtoestel, zwaardere richtmiddelen, toestellen voor de hoogte- en zijdelingsche richting, alsmede een schop aan den staart der affuit. Bovendien is de affuit belangrijk verlengd. De bergartillerie heeft hierbij steeds het euvel moeten aanvaarden, dat de constructeurs eerst een bergkanon qua schietgestel construeerden en daarna de aandacht

schonken aan de eischen van het transport. Zoo hebben b. v. het bergkanon en het veldkanon steeds ongeveer denzelfden vorm gehad en zijn beide uitsluitend ingericht op eene draai-bare bevestiging op de affuit. Voor het bergkanon is het echter steeds ook een voorname eisch geweest, dat het door zijne gedaante volkomen geschikt was om vlug te kunnen worden opgeladen of roerloos stil te liggen in den draagbok. Bij het kanon van 7 c.M. K.A. was daarop totaal niet gerekend, zoodat het nooit is mogen gelukken, dien vuurmond eene rustige ligging in den bok te verzekeren, niettegenstaande deze eene zeer practische gedaante heeft en dat het kanon op drie plaatsen met riemen wordt vastgesjord. Had nu de constructeur bok en vuurmond gelijktijdig en in verband met elkander ontworpen, evenals men dat bij de veldartillerie met den vuurmond, de affuit en den voorwagen doet, dan zou hij dadelijk hebben gezien, dat aan het kanon een paar nokken hadden moeten voorkomen, welke in overeenkomstige insnijdingen van den bok passen, terwijl dan voorts, in stede van de onpractische kanonriemen, klembegels en dergelijke, eene spie- of veersluiting zou zijn toegepast.

Nu had later een en ander in Indië ook wel kunnen zijn aangebracht, doch in principe gaat men er niet gaarne toe over in de constructie van een kanon in te grijpen.

Door nu alle deelen van het materieel in overeenstemming met de draagbokken, en omgekeerd, te construeeren, zou men zeker tot het eenvoudigste en lichtste systeem van draagbok komen en door nu verder de lasten uitsluitend te beperken tot het kanon en de deelen der affuit, zonder daaraan nog pioniergereedschappen enz. toe te voegen, zou het 7 c.M. S.v. materieel, dat thans op 4 muildieren wordt vervoerd, kunnen worden geladen op evenveel paarden, waarbij dan ook nog het stukscommandantenpaard zijn aandeel zou kunnen krijgen. Ik meen als zeker te mogen aannemen, dat dan de beweegbaarheid der toekomstige bergartillerie in bergterrein niet zou achteruitgaan, en daarentegen die in modderterrein belangrijk zou stijgen, ergo de bergartillerie in veel meer gevallen de

infanterie zou kunnen volgen dan tot nu toe mogelijk is geweest. Daarbij zou dan tevens van het personeel, dat men thans bij het transport kan beschouwen als muil dieren in menschelijke gedaante, veel minder inspanning worden gevergd, terwijl dan ook menschen van elke taille als kanonnier zouden kunnen worden ingedeeld. Ten slotte mag hierbij ook niet uit het oog worden verloren het grootte verschil in kosten tusschen paarden en muil dieren en de in onze koloniën niet ten allen tijde verzekerde aanvulling dezer laatste dieren, nit-hoofde van hun uitheemschen oorsprong.

Mocht het bovenstaande er toe kunnen bijdragen deze hoogst belangrijke aangelegenheid aan een nader onderzoek te onderwerpen.

Schetste ik in het voorgaande een schema eener meer bewegelijke bergartillerie, toch ben ik van oordeel, dat deze nog bij lange na de infanterie niet in *alle* terreinen zou kunnen volgen. Men denke slechts aan de grootte moeilijkheden, die onze troepen in Atjeh, in de kloof van Tangseh, en in de Gajoelanden hebben ondervonden, om niet te zwijgen van onze laatste excursie naar Korintji. Trouwens, het is van algemeene bekendheid, dat in Indië terreinen worden aange troffen, waar men zelfs geen handpaard zou kunnen brengen, en door die terreinen moeten onze colonnes zich toch niet zelden voortwerken. Hierbij moeten somwijlen ravijnen en rivieren met steile oevers worden gepasseerd, zonder ander gemeenschapsmiddel dan een daarover gelegden boomstam of wel enkele bamboezen als loopbrug. Kronkelpaden worden in bosschen gevolgd, waar beladen dieren met hunne vrachten telkens tegen boomen zouden stooten of daaraan blijven haken; eveneens moerassen, waar de mensch tot aan den buik inzakt en daarbij nog heel voorzichtig eene bepaalde route moet volgen om niet geheel weg te zinken. Meermalen loopt de weg langs eene rivierbedding, waar men van den eenen steen op den anderen moet klauteren of springen, terwijl niet zelden hellingen worden beklommen, waar de fuseliers het geweer en

bandoulière moeten dragen, ten einde beide handen beschikbaar te hebben om zich op te werken. Ook het oversteken of bevaren der rivieren met primitieve middelen heeft in den laatsten tijd in den Atjeh-oorlog eene treurige vermaardheid gekregen. En juist nu, nu onze tactiek tegenover den inland-schen vijand zooveel meer het karakter van een bewegings-oorlog draagt dan in voorgaande jaren, nu men beschieting van bentings en bivaks voorkomt, door den vijand in zijne diepste schuilhoeken op te zoeken, nu men, alvorens het tooneel eens krijgs te verlaten, de geheele landstreek tot in de meest onge-naakbare punten in kaart brengt, nu zullen de zooeven ge-schetste terreinen bij elke expeditie na het eerste, groote treffen, het veld onzer actie worden.

Op grond hiervan is men reeds overgegaan tot het oprichten van een uitgebreid korps maréchaussée met lichte bewapening, dat in zeer veel gevallen dienst doet als lichte infanterie, en schroomt men vermoedelijk niet de geheele infanterie van een lichter geweer te voorzien, ondanks de hooge uitgaven, die daaraan zijn verbonden. En zou nu de artillerie, die toch zoo-vele malen heeft getoond, de infanterie in hachelijke omstan-digheden een zeer gewaardeerde steun te zijn, zou deze nu, in verband met de gewijzigde omstandigheden, moeten achter-blijven, daar waar het voornaamste arbeidsveld onzer colonnes zich bevindt, alleen omdat hare paarden alsdan de infanterie niet kunnen volgen en het materieel te zwaar is om door menschen te worden getransporteerd en dat bij den tegenwoordigen stand der techniek en den goeden geest, die geheel het wapen bezielt?

Is niet de plaatsing van enkele officieren en minderen der artillerie bij het korps maréchaussée en het deelnemen van artilleristen aan infanterie-patrouilles een bewijs, hoe men er bij de artillerie naar hunkert zich met den vijand te meten en niet steeds door anderen de kastanjes uit het vuur te laten halen? Maar ook, ten slotte, brengt 's lands belang niet mede, alle beschikbare krachten tot bereiking van één zelfde doel, daar waar noodig, gezamenlijk in te zetten en ieder wapen daartoe geschikt te maken?

Ziedaar, enkele vragen, die zeker ook wel in den loop der laatste jaren in het brein der Indische legerautoriteiten zijn opgedoken en bij het eischen van het toekomstig bergmaterieel in ernstige overweging zijn genomen en die hoogst waarschijnlijk tot de invoering van een lichter materieel zouden hebben geleid, als niet steeds de buitenlandsche vijand als een dreigend spook aan den horizon had gestaan, smalend nederziende op onze *vier*, zegge vier, veldbatterijen, die, in verband met haar zwak paarden-materieel, lichter, dus ballistisch minder zijn, dan die van den eventueelen tegenstander. Die artillerie moest, zoowel om hare geringe sterkte als om haar gebrek aan bewegelijkheid, noodzakelijk worden gesteund, dan wel in sommige gevallen vervangen, door eene lichter geschutsoort met nog even voldoende uitwerking op grooten afstand. Daarbij werd voorts van het denkbeeld uitgegaan, dat de artillerie bij het toekomstig verloop onzer excursiën tegen den inlandschen vijand alleen van dienst kon zijn bij de eerste gevechten, die veelal zullen plaats hebben tegen een in de nabijheid van het strand verschansten vijand, en dat na dat treffen en de verstrooiing van 's vijands hoofdmacht de tegenstand nergens meer in die mate massaal zal zijn, dat de artillerie nog een vruchtbaar arbeidsveld zou kunnen vinden. In het kader van dien gedachtengang nu kan men niet anders dan de keuze van het 7 c.M. S. v. geschut ten zeerste billijken.

Uit het bovenstaande moge blijken, dat wij ons, hoewel het gebrek aan bewegelijkheid der 7 c.M. bergartillerie betreurende, niet stellen op het standpunt van hen, die het geneesmiddel zoeken in eene belangrijke verlichting van het materieel, door tot een vuurmond van zeer klein kaliber over te gaan. Zoolang toch bij den eventueelen tegenstander het kaliber van 7 à 7.5 c.M. nog hoogtij viert en zoolang nog niet door proeven op groote schaal, dan wel in een grooten oorlog is bewezen, dat een klein kanon, dat dan toch noodwendig een granaatkanon zou moeten zijn, in de meeste gevallen superieur zou wezen aan vermeld kaliber, zoolang kan de kleine Indische artillerie niet als baanbrekster optreden, door de helft harer

tegen den B. V. bestemde vuurmonden van klein kaliber te nemen. Waar wij nu de tegenwoordige bergartillerie te zwaar vinden voor hare taak tegen den inlandschen vijand, waar wij haar echter hoofdzakelijk wenschen te behouden voor den B. V. en we toch eerstgenoemden in de meest ontoegankelijke terreinen met geschut wenschen te bestoken, daar is het aan geen twijfel onderhevig, dat eischen worden gesteld, waaraan door één geschutsoort onmogelijk kan worden voldaan, en dat wij dus *naast* de bestaande bergartillerie een lichter geschuttype wenschen — laat het ons maar noemen, eene *sawah-artillerie*. Vraagt men, waartoe die naam, en waarom niet liever dien van lichte bergartillerie te kiezen, dan is het antwoord hierop, dat de naam bergartillerie onzes insziens van den aanvang af tot eene verkeerde appreciatie van het wapen heeft geleid en tot eene al te willige invoering der muilieren. Reeds was die verkeerde naam indertijd oorzaak, dat uit het wapen stemmen opgingen, de bergartillerie in het gebergte te legeren, waar zij tehuis behoorde, en niet in de vlakte, waar geen terrein voor haar was.

Gelukkig echter is op deze betoogen niet ingegaan en daaraan is het zeker te danken, dat de bergartillerie in modderterrein nog iets heeft kunnen presteeren. De naam *sawah-artillerie* nu drukt zoo duidelijk het arbeidsveld dier artillerie uit, dat men het criterium van haren werkkring niet in het gebergte zal gaan zoeken, ofschoon deze artillerie zich uit den aard der zaak ook daar zal moeten kunnen bewegen.

Nu gaan enkelen van het denkbeeld uit, dat men bij excursiën met kleine detachementen en in zeer zwaar terrein geen gebruik moet maken van artillerie en het werk eenvoudig door de infanterie zou moeten laten verrichten. Niets is naar onze meening minder juist dan deze zienswijze, want overal, waar de inlandsche vijand ons maar eenigszins kan verwachten, zorgt hij er voor, ons in doelmatig aangelegde versterkingen het hoofd te bieden, zoodat zeer kleine colonnes dikwijls bittings en mesigits hebben te bestormen, waarvan de bezetting veel talrijker is dan de aanvaller. Nu moge dat een gemakkelijk werk

zijn tegen een met donderbus en boog bewapenden tegenstander, doch dien vindt men tegenwoordig nergens meer en overal, waar wij in de tegenwoordige tijden het veld onzer actie hebben, stuiten wij op een met geweren, zelfs dikwijls van het nieuwste systeem, gewapenden vijand. De artillerie, die deze daarbij een enkele maal aan zijne zijde heeft, is van dien aard, dat zij meer gevaar oplevert voor de bediening zelve dan voor ons. Wij vinden ons tegenover den inlandschen vijand dus steeds in de positie van eene aanvalscolonne tegen verschanst infanterie, waarvan het geschutvuur reeds tot zwijgen is gebracht. Wat in Europeesche oorlogen de inleiding van het gevecht vormt — het artilleriesduel — valt dus in onze tegen dien vijand gevoerde oorlogen weg.

Eveneens vervalt in de meeste gevallen de strijd om het voorterrein, daar de inlandsche vijand zijne stellingen veelal zoodanig aanlegt, dat er geen vrij schootsveld om heen is. Daardoor beneemt hij wel is waar aan de artillerie de gelegenheid, hem buiten eigen geweerschotsafstand te beschieten, doch daartegenover biedt hij ons een bedekt terrein aan, hetgeen voor den aanvaller het voordeeligst is, wijl het hem in staat stelt ongezien tot op korten afstand den verdediger te naderen en hem dan met een overstelpend vuur de nederlaag toe te brengen, dan wel onverhoeds op het lijf te vallen. Een en ander neemt echter niet weg, dat er nog steeds een strook overblijft, welke niet dan ten koste van eenige verliezen, soms zeer zware, kan worden doorlopen, en in dat tijdperk is de steun van de artillerie ten zeerste gewenscht. Nu is het een feit, dat reeds vele bentsings en zelfs zeer zware zijn genomen door de bezetting in front bezig te houden met gelijktijdige bedreiging van de terugtochtslijn door eene omtrekkende beweging, m. a. w. dat de inlandsche vijand zich somwijlen gemakkelijk uit zijne versterkingen laat manoeuvreeren. Dit nu moge een heel succes schijnen en vooral daarom aanlokkelijk, omdat dit steeds met een minimum aan verliezen aan onze zijde wordt verkregen. Men kan daarbij dan wel hoog opheffen van behaalde strategische en tactische voordeelen, toch oefent

een dergelijk onbloedig succes niet altijd den gewenschten invloed nit op den verderen loop der krijgsverrichtingen. Wat toch verliest de inlandsche vijand bij het verlaten van zijne stelling? Hoogstens vallen ons enkele antidiluviaansche kanonetjes in handen, benevens een paar trompladers, een restantje van den laatst gebezigten maaltijd en eenig huisraad. De in goede orde afgetrokken vijand (het woord »orde" hier vooral niet volgens onze begrippen op te vatten) heeft al het andere medegenomen en weet zich snel weder te verzamelen, daar waar hij meent ons op nieuw afbreuk te kunnen doen. Nieuwe marschen en excursiën zijn dan daarvan het gevolg en ten slotte lijden wij veel meer verliezen door het klimaat en de vermoeienissen dan door 's vijands lood. Men bedenke wel, dat de inlandsche vijand geene geregelde krijgsmacht heeft, welke door eene nederlaag wordt gedesorganiseerd. Die vijand heeft, waar het den guerillakrijg betreft, geene strategische punten, waarvan het bezit beslissend is, geene magazijnen, welker vernieling het bestaan des verdedigers in gevaar brengt, noch bepaalde legerplaatsen. Wordt hij dus uit eene stelling gemanoevreed, dan staat dat gelijk met eene gedwongen verplaatsing, met eene verlegging van den strijd naar een ander punt. Het spreekt echter van zelf, dat zich ook gevallen voordoen, waarin het bloot verjagen van den inlandschen vijand wel als een succes is te beschouwen, b. v. indien hij zich in eene zeer moeilijk te nemen stelling bevindt en men door het nemen daarvan den strijd kan verleggen naar een voor ons gunstiger terrein. Eveneens waar het op het bezetten van een punt aankomt, ten einde aldaar aanwezige voorraden buit te maken of te vernietigen, dan wel om dat punt tijdelijk als steunpunt te benutten. In het algemeen zullen politiek en strategie moeten beslissen, in welke gevallen verjagen en in welke het dooden van een zoo groot mogelijk aantal vijanden op den voorgrond staat. Verplaatsen wij ons echter in den gedachtengang van den inlandschen vijand, dan zien wij, dat bij hem als oorlogsdoel op den voorgrond treedt het dooden van den tegenstander: vandaar, dat bij Oostersche volken aan

de krijgsgevangenen geen kwartier wordt verleend. Nederlagen zullen dan ook alleen bij hem als zoodanig gelden en indruk maken, wanneer er werkelijk vele offers aan zijne zijde zijn gevallen. In stede van verbittering, zal dat berusting opwekken. Wij zien toch na de bloedige gevechten in en om Tjakra Negara in 1894 de Balische bevolking als één man het hoofd in den schoot leggen; de gevechten in Edi in 1890, waarbij vooral op den linkeroever der Edi-rivier talrijke offers vielen, maakten voor geruimen tijd een einde aan de geregelde invallen in ons gebied en thans zien wij na het bloedig drama in kampong Poeloe Tengah, waarbij een groot gedeelte der inwoners in de vlammen omkwam, de Korintjische bevolking zich zonder wrok onderwerpen.

Het moge barbaarsch klinken, doch volgens mijne meening en die van vele bevoegden, mag de strijd tegen den inland-schen vijand, vooral niet in den aanvang, een te onbloedig verloop hebben. Wij moeten ons dus met de beste middelen uitrusten om dit te bereiken met de minst mogelijke verliezen aan onze zijde.

Verder kan het nog gebeuren, dat de strijd een bloedig verloop neemt, zonder dat dit door ons gewenscht is en wel, indien de vijand zich ten doode heeft gewijd, dan wel indien het ons gelukt is hem den terugtocht af te snijden. Dit laatste was bij Poeloe Tengah het geval. Wij moeten er ons dus in hoofdzaak op voorbereiden, een sterk verschansten vijand te bekampen, die zijne versterkingen niet wil of niet kan verlaten, dus in vele gevallen tot het uiterste stand houdt. Dat standhouden geschiedt achter wallen of muren, die niet door het gewéerprojectiel kunnen worden doorboord en waarvoor op de meest vernuftige en doeltreffende wijze chicanes zijn aangebracht. Hoewel het nu op het oog onmogelijk lijkt, dergelijke versterkingen zonder artillerie en zonder eene verpletterende overmacht te bestormen, zoo moet het ter eere van de infanterie van het Indische leger worden getuigd, dat zij dat vele malen glansrijk heeft gedaan. Zoo o. a. het schitterende wapenfeit voor Kota Blang Djeurat den 31en December 1901, waar de

colonne-van DER MAATEN eene sterk bezette, goed aangelegde heuvelbenting nam. Hierbij deed zich echter toch het gemis van bergartillerie gevoelen 1).

Enkele keeren geschiedde zulks met betrekkelijk geringe offers, doch ook helaas soms met zeer zware verliezen, terwijl de Indische krijgsgeschiedenis ook meermalen melding maakt van een ehech aan onze zijde, bij de bestorming van 's vijands stellingen. Ook werd het succes somwijlen met zulke zware offers gekocht, dat het gelijk stond met een ehech.

Een treurig voorbeeld hiervan zagen wij bij de bestorming van Gliëng in 1897, waar 3 compagnieën het hoofd stietten en waar de bentings eerst werden vermeersterd, toen een sergeant der genie eenige dynamietpatronen over de wallen wierp. Wij bekwamen bij die affaire aan dooden en gewonden 67 man, waaronder 2 officieren gesneuveld, terwijl de geheele vijandelijke bezetting, ter sterkte van 37 man, over de kling werd gejaagd. De bergartillerie, welke toen hals over kop tot het verleenen van hulp van elders was ontboden, kwam te laat ter plaatse. De vijand, die deze overwinning voor ons als een ehech beschouwde, bleef de aftrekkende colonne tot in den nacht harceleeren en moest herhaaldelijk door de artillerie in bedwang worden gehouden; de terugkeer kostte ons nog 6 gewonden. Terecht werd naar aanleiding daarvan in de Indische dagbladen de vraag gesteld, waarom wij zoo dikwijls handelen op eene wijze, die wij *dapper*, doch de Atjehers *dom* noemen, en of onze troepen wel met modern vernielingswerk en klein, draagbaar geschut waren uitgerust.

Uit het bovenstaande moge gereedelijk worden afgeleid, dat de invoering van het uitmuntende geweer M. 95, hoewel dat de gevechtskracht der infanterie enorm heeft verhoogd, toch het gebruik van artillerie tegen den inlandschen vijand niet overbodig maakt en dat het nog steeds wenschelijk is, onder tal van omstandigheden aan de infanterie artillerie toe te voegen, mits deze laatste in staat zij, de eerste ook onder *alle* omstandigheden te volgen.

1) *Indisch Militair Tijdschrift* 1902 1, blz. 464.

Wij treffen in de mémoires van wijlen den Luitenant-Kolonel J. B. OSTEN 1) omtrent den legertoestand vóór het begin van den Java-oorlog o. m. het volgende aan :

»In eene kolonie, zoo uitgebreid als onze O.-I. bezittingen, »waar eene bevolking van vele millioenen, door eene betrekke- »lijk kleine militaire macht in bedwang moet worden gehouden, »is het klaar en duidelijk, dat dit doel alleen door ons grooter »krijgsbeleid, benevens eene goed georganiseerde en geoefende »infanterie, en een voor het terrein geschikt oorlogsmaterieel »of artillerie kan bereikt worden.»

Voor dit laatste is meermalen getracht de bergartillerie geheel door koelies te vervoeren. Ik voor mij heb daarom- trent in de Tamiang-expeditie in 1893, waaraan o. m. werd deelgenomen door eene sectie berggeschut van 8 c.M. V.L., de meest gunstige ervaring opgedaan. Het geheele schiet- gestel werd gedragen door 12 koelies, waarbij de zwaarste vracht 25 K.G. per hoofd bedroeg. Hierbij dient echter te worden opgemerkt, dat de sectie artillerie gedurende een paar weken was geoefend in het marcheeren in zeer modderig en geaccidenteerd terrein, waarbij het materieel bijna telkens door dezelfde dwangarbeiders werd vervoerd. Ieder kanonnier had bij het op- en afladen voor 2 dwangarbeiders te zorgen en hierbij had zulk eene richtige samenwerking plaats, dat het materieel *in ééne minuut* uit de vuurstelling opgeladen af- marcheerde. Voor eene sectie bergartillerie met 50 schoten per vuurmond waren noodig 60 koelies.

Bij het gevecht bij Toempoe Tengah had het in batterij komen uit den opgeladen marschvorm plaats, onder het vijande- lijk vuur, afgegeven uit 4 op een afstand van 400 M. gelegen bentsings. Toch geschiedde het in batterij stellen veel vlugger dan ik dit tot nu toe met muildieren had gezien en ook veel gedekter, daar de koelies zich niet meer dan noodig bloot gaven. Het eenige, waarover ik mij had te beklagen was, dat de koelies zich tijdens het vuur zóó dekten, of liever gezegd

1) P. J. F. LOEW, De Java-oorlog, Ie deel, blz. 221.

wegkropen, dat het aanvoeren van reserve-munitie eenige vertraging ondervond.

De ervaring, elders met dat materieel opgedaan met geheel ongeofende koelies, was minder gunstig.

C. schrijft daarover in het *Indisch Militair Tijdschrift* van 1899, Ie deel, blz. 18, het volgende :

»Wat betreft de vuurmonden van het mobiel onbespannen uitvalgeschut, hieromtrent valt op te merken dat hunne beweegbaarheid zeer groot is. Wanneer het terrein het eischt, uit elkander genomen en gedragen door menschen, bestaat er nagenoeg geene terreinhindernis, welke niet kan worden gepasseerd. Toch heeft deze vervoerwijze groote bezwaren. In de eerste plaats heeft men een zeer groot aantal dragers noodig, waardoor de colonne eene verbazende lengte verkrijgt; in de tweede plaats zijn de dragers of gehuurde koelies, of dwangarbeiders, geene militairen, hetgeen reeds genoeg zegt (men denke aan een onverhoedschen aanval); in de derde plaats is het marschtempo vrij langzaam. In vredetijd hebben geene geregelde oefeningen plaats met koelies of dwangarbeiders, zoodat bij het uitrukken de meesten voor het eerst kennismaken met deze vervoerwijze. Er bestaan wel voorbeelden, dat zulk onbespannen materieel, vervoerd door niet-militairen, met vrucht werd gebruikt, o.a. bij eenige expedities in Duitsch O.-Afrika, maar wij hebben zelve in ruime mate de opgegeven bezwaren ondervonden.»

In het *Indisch Militair Tijdschrift* van 1902, blz. 249, IIe deel, wordt daaromtrent gezegd :

»Wij hebben enkele marschen met eene door menschen gedragen sectie bergartillerie medegemaakt en hebben verbaasd gestaan over de gemakelijkheid, waarmede die dragende koelies verschillende terreinmoeilijkheden overwonnen. De officieren en stukscmandanten hadden bij die marschen hunne paarden thuis gelaten — een goede maatregel — want wij gingen hellingen op en af, waar wij geen paard aan de hand en evenmin een onbeladen mildier tegen op of af hadden gekregen. De koelies brachten de stukken overal en af en toe maakten

wij zelfs in stilte de opmerking, dat wij de verantwoordelijkheid voor dezen vredesmarsch niet gaarne zouden willen dragen, want meer dan eens scheen ons het werk der koelies levensgevaarlijk."

»Na afloop van den tweeden marsch door zeer zwaar bergterrein verklaarden deze koelies wel, dat zij weigerden weer door zulk terrein te marcheeren, maar intusschen hadden zij toch getoond, welke diensten men zoo noodig van hen zou kunnen vergen."

»Ook drassige terreinen werden door deze koelies veel gemakkelijker en vlugger doorgetrokken dan door muildieren en paarden, en zeker zou eene geheel door menschen en paarden gedragen artillerie zeer aanbevelenswaardig zijn, wanneer de colonne, door één enkele sectie gevormd, niet zoo lang was, en vooral wanneer de mensch als draagkracht wat twaier was. Een enkelen vermoeienden marsch van 7 à 8 uur doorstonden deze koelies uitstekend, maar, als men den volgenden dag weer zulk een marsch had willen maken, dan zou geen mensch zich daarvoor hebben aangemeld. Het voortdurend dragen is eene te groote vermoeienis en men zou dus eene zeer groote reserve tot aflossing moeten hebben, waardoor de colonne al weer langer en onhandelbaarder zou worden."

»Het niet kunnen trekken is eindelijk een groot bezwaar. Als men, alvorens in batterij te komen, eerst nog de stukken geheel in elkander moest zetten, dan zou zeker ieder colonnecommandant het recht hebben zich te beklagen over de langzaamheid, waarmede de artillerie aan zijn bevel om in batterij te komen, gevolg geeft. Dit in elkander zetten duurde ook bij de door koelies gedragen sectie veel te lang, iets wat gedeeltelijk, maar wij vreezen toch niet geheel aan de weinige samenwerking van koelies en kanonniers te wijten was."

Hieruit besluit de schrijver, dat de mensch al evenmin als draagkracht te bezigen is.

Dat de beide laatste schrijvers zich beklagen over tijdverlies bij het in batterij komen, hetwelk zoo geheel strijdt tegen de door mij te velde opgedane ervaring, moet zeker worden toe-

geschreven — trouwens zij erkennen het zelve — aan gebrek aan oefening. Het ligt toch voor de hand, dat de onderwerpelijke verrichting veel vlugger kan geschieden, wanneer daarbij de dragers de vrachten ter bestemder plaatse en op het juiste oogenblik strijken, dan dat de kanonniërs die eerst moeten lossjorren, van de muildieren nemen en zelve aandragen.

Hoe kan worden beweerd, dat menschen het materieel niet zonden kunnen *trekken*, zelfs niet even vóór het in batterij komen, is mij een volslagen raadsel. Bij tal van marschen toch lieten wij het stuk door 6 koelies trekken, waarbij de bediening op moeilijke punten een handje medehielp. Den 16den Februari 1893 deboucheerde bij het gevecht bij Loeboeq Batil in Tamiang eene aldus bespannen sectie onder 's vijands vuur uit een bosch en marcheerde langs een rivieroever op. De stukken kwamen gedekt in batterij, doordat de koelies in bukkende houding marcheerden.

Ik onderschrijf echter ten volle twee bezwaren, en wel de verlenging der marschcolonne en het groot aantal dragers, dat benoodigd is. Dat zijn zaken, waarmede bij onze expeditiën, waarbij een dragertransport zoo gemakkelijk uit zijn verband wordt gerukt en waarbij de verpleging van den troep zooveel zorgen baart, zeker rekening moet worden gehouden. De verlenging der colonne kan hierbij zeer worden beperkt door den koelies draagstokken te geven, welke niet langer zijn dan voor het gebruik hoog noodig is. Hoofdzaak is echter, dat men met menschen overal komt, waar men wezen wil, en dat heeft nu alweer de sectie bergartillerie bewezen, die deel heeft genomen aan de beschieting van Poeloe Tengah in Korintji.

Voorts is de verdeeling in lasten van het 7 c.M. K.A. materieel niet practisch, daar er vrachten van 100 en 108 K.G. bij voorkomen. Deze zijn te zwaar voor 4 koelies en te onvoordeelig voor 6. Daardoor vereischt een sectie van dat materieel voor het vervoer 100 koelies. De ervaring, bij al onze excursiën opgedaan, leert echter, dat lasten van 40 K.G. zeer geschikte 2-mans vrachten zijn, zoodat, indien het materieel daarin verdeeld en bovendien zoo licht is, dat het aantal koelies

niet te groot wordt, aan alle bezwaren van bewegelijkheid en verpleging wordt tegemoet gekomen. Den mensch om zijne karakterhoedanigheden als drager af te keuren, achten wij verkeerd, daar de koelies en dwangarbeiders bij alle expeditiën en alle wapens en diensten als zoodanig worden gebezigd en onmisbaar zijn gebleken.

Nu verkeert men bij door dieren gedragen bergkanonnen, wat het rendement betreft, in minder gunstige conditiën dan bij veldgeschut. Het kanon toch is aan eene bepaalde lengte gebonden, welke niet grooter mag zijn dan 1 M., daar het zich anders niet op den rug van het draagdier laat laden. Evenzoo mag de wieg niet te lang zijn, tenzij zij bij het opladen wordt niteengenomen, hetgeen verontreiniging der veeren bij het transport mogelijk maakt. Het affuitlijf mag om dezelfde reden als het kanon niet te lang zijn, tenzij men het in *drie* in stede van *twee* deelen verdeelbaar maakt, hetgeen echter eene belangrijke verzwaring mede zou brengen, door de verdubbeling van het aantal lasschen. Hier tegenover staat, dat het gewicht der *schilden* en van de bedieningsmanschappen in verhouding tot dat van het schietgestel grooter is en dus gunstiger voor het rendement. Hoe het ook zij, dat dit laatste bij het bergkanon zeer ongunstig is, blijkt o. a. bij de 7.5 c.M. berg- en veldkanonnen van KRUPP, waarbij de rendementen respectievelijk 48 en 87 K.G.M. bedragen. Wordt een stuk echter nitsluitend door *draggers* vervoerd, dan is men voor de lengte der samenstellende deelen aan geene grenzen gebonden. Door voorts een klein kaliber te nemen, kan men de meest wenschelijke verhouding scheppen tusschen de lengte van het kanon en het kaliber, waardoor dan de terugstoot in verhouding tot het rendement geringer wordt.

Van deze overwegingen uitgaande, alsmede van de praemisse, dat een granaat van 1 K.G. bij een V_0 van 500 M. de gebruikelijke dekkingen van den inlandschen vijand, op alle afstanden, waarop nog een gunstige trefkans mag worden verwacht, doorboort, werd door mij over deze aangelegenheid met

de firma KRUPP en met de *Rheinische Metallwaaren- und Maschinenfabrik* in correspondentie getreden en mocht ik van beide fabrieken een project van een bergkanon van 4 c.M. ontvangen.

Het eerste was het type bergaffuit (KRUPP) met betrekkelijk kort affuitlijf en korten terugloop, het tweede een type veldaffuit (EHRHARDT) met lang affuitlijf en langen terugloop. De kanonnen hadden respectievelijk eene lengte van 25 en 30 kalibers en waren van zeer uiteenlopend rendement. Ook van de firma's SKODA en VICKERS SONS & MAXIM mocht ik zeer waardevolle inlichtingen ontvangen. Uit al deze gegevens heb ik de mogelijkheid afgeleid om door het schietgestel een rendement te doen leveren van 67 K.G.M. en van het kanon 300 K.G.M., bij eene kaliberlengte van 30 voor het laatste.

Men verkrijgt aldus bij een gevraagd arbeidsvermogen van 12.5 M. T. een gewicht voor het schietgestel van 206 en voor het kanon van 42 K.G., als volgt verdeeld in 5 *twee-mans*-vrachten.

I. Kanon met sluitstuk	42 K.G.
II. Bovenaffuit	42 »
III. Affuitlijf	40 »
IV. Raden, lamoen en toebehooren . . .	40 »
V. Schild	42 »
Totaal	206 K.G.

Hieronder volgen verdere gegevens betreffende dat kanon, waarbij, tot vergelijking, de overeenkomstige opgaven betreffende het nieuwe en het oude bergkanon zijn gevoegd.

I. KANON.

		Sawah-kanon.	Bergkanon.	
			S.v.	K.A.
Kaliber	c.M.	4	7	7.5
Lengte	»	120	100	975
»	Kalibers	30	14	13
» der richttas.	m.M.	800	700	940
Gewicht met sluitstuk	K.G.	42	104	108

II. AFFUIT.

Vuurhoogte.	m.M.	600	660	660
Radhoogte	»	760	800	900
Spoorbreedte	»	800	820	745
Gewicht, affuit	K.G.	110	275	182
» bovenaffuit c.a.	»	42	108	—
» affuitlijf	»	40	111	—
» van een rad	»	14	28	28
» van het lamoen	»	6	16	16.75
» van het geheele stuk	»	206	395	305.25
» der schilden	»	42	42	—

III. MUNITIE.

Gewicht der granaat	K.G.	1	5	4.3
» » patroon	»	1.25	5.8	—
» » lading	»	0.070	0.125	0.420

IV. BALLISTISCHE GEGEVENS.

Aanvangssnelheid.	M.	500	275	260
Levende kracht aan de monding	M.T.	12.5	18.9	15
id. op	Kanongewicht K.G.M.	300	181	138.5
1 KG.				
id. per c.M. ² doorsnede over het	projectiel.	100	49	34
Metaalbelasting per c.M. ²				

De granaat is van gietijzer en gevuld met zwart buskruit en uitsluitend voorzien van eene schokbuis. De kartets weegt 1.85 K.G. en is gevuld met 65 hard looden kogels van 15 gram.

De munitie zou zich m. i. het voordeeligt laten verpakken in lederen *patroontasschen* voor halve éénmansvrachten, van 11 K.G. Het gewicht dier tasschen op 1 K.G. stellende, zou dan één koelie 16 patronen kunnen dragen. Bij deze wijze van verpakking vormen de tasschen een schadelijk gewicht van slechts 10 % van haren inhoud. Bij de verpakking daarentegen in groote kisten, zooals bij het 7 c.M. bergmaterieel, bedraagt deze verhouding bijna 32 %. Hierbij draagt één koelie slechts 3 patronen. De halve eenmansvrachten laten zich voorts het gemakkelijkste transporteeren. Een enkele koelie draagt ze daartoe ter weerszijden van het lichaam aan een draagstok. Zij, die liever met hun tweeën dragen, kunnen de tasschen tot vier vereenigen. Bij den vluggen aanvoer der munitie bij het vuur neemt men in elke hand één tasch, terwijl de tasschen ook gemakkelijk aan het schietgestel binnen het bereik van den lader kunnen worden opgehangen. Bij langzaam vuur worden dan tevens de verbruikte hulzen daarin opgeborgen.

Voor het transport per as laten de tasschen zich in elk vervoermiddel verpakken, terwijl ze tot bundels vereenigd, hetzij gesjord, dan wel in een raam gezet, gemakkelijk per draagpaard zijn te vervoeren.

Bij het medevoeren van kartetsen zouden deze in een afzonderlijke, duidelijk gemarkeerde, tasch kunnen worden opgeborgen, in te deelen bij een der vóórste, onmiddellijk achter het stuk te volgen munitiedragers.

Om het materieel snel uit de vuurstelling te kunnen opladen, moeten alle deelen blijvend worden voorzien van rotanstoppen. Bij het transport hebben de koelies dan eenvoudig de pikolans daar door te steken, terwijl de bedieningen gelijktijdig het schietgestel uiteennemen. Voor het vervoer in niet te zwaar terrein kunnen 4 à 6 koelies het stuk trekken. Zoo noodig wordt dan het materieel op enkele moeilijke punten uiteengeno-

men en over kleine afstanden bij gedeelten gedragen, waarbij dan de bediening, voor dat bijzondere geval, een handje medehelpt.

Het project van een snelvuurkanon met kanonterugloop en voorzien van schilden en van een eenheidspatroon, kan allicht leiden tot de vraag of hier wel alles in het werk is gesteld om een zoo licht mogelijk materieel te verkrijgen en of niet door het doen van enkele concessiën nog veel meer gewicht zou kunnen worden uitgewonnen. Op grond van de polemiek, die daarover reeds in het *Indisch Militair Tijdschrift* is gevoerd, meen ik deze vraag te moeten voorkomen, door duidelijk de gronden niteen te zetten, waarom met eene andere inrichting van materieel en munitie niet bereikt kan worden, wat men van het onderwerpelijk kanon mag verwachten.

Verlichting toch, met behoud der zelfde mondingsenergie, is oogenschijnlijk mogelijk door :

- 1°. een affuit met veerspoor te nemen ;
- 2°. de schilden weg te laten ;
- 3°. saaien kardoezen, in stede van patroonhulzen, te bezigen.

Ad I. Evenals het bij het veldmaterieel reeds is gelukt aan de vuurmonden met kanonterugloop een gelijk gewicht te geven als aan die met veerspoor, zoo is dit bij het projectkanon van 4 c.M. ook het geval. Dat kanon toch weegt slechts 5 K.G. zwaarder dan de SKODA-vuurmond van 47 m.M. op veerspooraffuit, met gelijke mondingsenergie. Zonder noemenswaardige verzwaring worden dus hier alle voordeelen van den kanonterugloop — welke in deze vergadering zeker wel niet niteen behoeven te worden uiteengezet — behaald.

Ad II. Uit een soliditeitsoogpunt had het project p.m. 40 K.G. lichter kunnen zijn, doch uit een stabiliteitsoogpunt moest de affuit aan den kop met dat gewicht worden vermeerderd, voor welke gewichtsvermeerdering men zeker niet voordeliger ter markt kan gaan, dan door er schilden voor te nemen. Deze schilden hebben vooral in den strijd tegen den

I. V. eene gewichtige beteekenis, omdat het somwijlen noodig kan zijn à bout portant in batterij te komen. Verder is de bediening van het snelvuurkanon zwakker dan van het oude geschut, zoodat verliczen bij haar de gevechtswaarde der stukken eerder doen verminderen.

Ad III. De saaien kardoezen zouden eene gewichtbesparing van minstens 20 pct. op de munitievrachten vormen, doch deze zou de vuursnelheid zóózeer aantasten, dat aan het gebruik daarvan bij een modern snelvuurkanon niet ernstig meer kan worden gedacht. Bovendien zou de juistheid van het schot er beduidend onder lijden.

Ik heb met deze uiteenzetting zeker veel verteld, dat van algemeene bekendheid kan worden geacht, doch ik heb haar niettemin noodig geoordeeld om mijne stem te verheffen tegen eene meening, die zoo dikwijls van enkele Indische officieren uitgaat, als zou het Indische leger, waar het den strijd tegen den I. V. geldt, geene behoefte hebben aan de allernieuwste vindingen der techniek. Sommigen toch aanvaardden indertijd het meer gecompliceerd geweer M. 95 met tegenzin, omdat het Beaumontgeweer toch al juist genoeg schoot op de afstanden, waarop wij doorgaans vuren, en thans wil niemand dat geweer missen, omdat het ons voordeelen aanbrengt, waarvan men bij de invoering niet droomde. Toen ik eenige jaren geleden in het *Indisch Militair Tijdschrift* eene lans brak voor de invoering van het rijwiel bij het Indische leger, werd ik als 't ware uitgelachen. En toch, de rijwielen zijn er en beloven eene toekomst.

Laat ons dus het denkbeeld van »nog goed genoeg” zijn tegen den inlandschen vijand voor goed over boord werpen, waar het zoovele malen is gebleken, dat de nieuwste vindingen juist tegenover dien vijand meer voordeelen opleverden, dan tegen een Europeeschen verwacht mogen worden. Zoo heeft de artillerie bij excursiën meer dan in Europa te kampen met een onvoldoend uitzicht op het terrein en met het conser-

veeren harer munitie. Het eerste maakt het richten bezwaarlijk en haast in alle omstandigheden het indirect richten noodig, wat men te velde, vooral onder 's vijands werkzaam vuur, als uit den booze moet veroordeelen.

Welnu, de moderne vuurmond met kanonterugloop, libel-opzet en zijderichttoestel maakt slechts de richting voor het eerste schot noodig, welke in dat geval met het richtlood kan geschieden. Alle latere correctiën kunnen automatisch worden aangebracht. Ten slotte heft de metalen eenheidspatroon de bezwaren op van het conserveeren der munitie te velde.

Maar ook tevens maakt in Indië de vooruitgang van het infanteriegeweer een vooruitgang in de kanontechniek dringend noodzakelijk. Wel verre dat met de verbetering van het geweer de artillerie niet meer noodig zou zijn, is het juist het perfeereend, rasante repeteervuur, dat de inlandsche vijand voor goed uit het open veld en van achter lichte dekkingen heeft verdreven, naar zwaardere, waar hij voor dat geweer veilig is. Men heeft dus thans behoefte aan een kanon om hem ook daar te bereiken. Maar dat kanon zal zijne taak niet kunnen vervullen, als het niet de bewegelijkheid en vuursnelheid der infanterie tevens bezit. Van dat denkbeeld is ook het Indisch legerbestuur doordrongen, blijkens de behandeling van de oorlogsbegrooting voor 1904, waaromtrent Z. E. de Minister van Koloniën in de Kamerzittingen mededeelde: »Bovendien is in Indië de vraag gerezen of het niet wenschelijk is, met het oog op de eischen, die het terrein bij eene onderneming tegen den inlandschen vijand kan stellen, voor het berggeschut geheel of ten deele een lichter en daardoor beter vervoerbaar type van kanon aan te nemen, eene vraag waarover nadere gedachtenwisseling met de Indische Regeering is geopend.»

Met de introductie van een klein kaliber granaatkanon zie ik onwillekeurig den strijd ontbranden tusschen G.- en G.K.-aanbidders, welke door den Luitenant-Generaal VON REICHENAU met zooveel pathos is aangeboden. Men vergete echter niet,

dat door de hevige uitwerking van het moderne geweer de strijd tegen den inlandschen vijand in het open veld tot de hooge uitzonderingen gaat behooren, doch deze thans tegen goed gedekte doelen regel wordt, en hierbij is de granaat het aangewezen projectiel. Waar wij bij uitzondering in het open veld op den vijand zullen stooten, zal dat zóó bij verrassing en zóó van korten duur zijn, dat zelfs een snelvuurkanon geen tijd heeft aan het woord te komen. Wel zou de vijand eene enkele maal ongedekt en ver buiten gewerschotsafstand kunnen opduiken en dan zeker de G.K. boven de G. de voorkeur verdienen hem te beschieten, doch dan kan men er verzekerd van zijn, dat hij zich reeds bij het eerste in zijne nabijheid springende projectiel, hetzij G. of G.K., zal verspreiden.

Velen zullen liever eene zware granaat hebben, doch deze is nu eenmaal niet uit een lichten vuurmond te verschieten, en daarvan kan men er niet genoeg medenemen. Wat men verder tegen de kleine granaat inbrengt, n.l. dat zij hare V_0 door de geringe metaalbelasting spoedig verliest, gaat hier ook niet op, daar tegen den inlandschen vijand het vuur op zeer kleine afstanden *regel* is en dat *à bout portant* zelfs niet eens tot de hooge uitzonderingen behoort. Zoo werd bij Kota Toeankoe (1889) op ± 20 M. gevraagd; eveneens bij Poeloe Tengah (1903). Ook tijdens de Lombok-catastrophe werd meermalen beneden de 25 M. gevraagd.

Dat schieten op kleinen afstand moet men wel voor oogen houden en zich niet laten verblinden door de gunstige trefkans, die het kanon mogelijk nog wel op middelbare afstanden zal hebben. Men moet zich dan ook niet voorstellen met het sawah-kanon de bentings buiten 's vijands werkzaam geweer vuur te kunnen bombardeeren en zodoende de artillerie eene solo-rol toedenken. Deze fout begingen de Russen voor Plewna en de Engelschen in Zuid-Afrika 1).

Neen, zoowel bij ons als overal elders moet de beschieting

1) LANGLOIS, Enseignements de deux guerres récentes: Guerre Turco-Russe et Anglo-Boer.

van veldwerken binnen het eigen zeer werkzaam geweervuur plaats hebben en onder bedreiging met den stormloop, dan wel van den terugtochtsweg. De vijand blijft dan niet passief achter zijne dekkingen, doch geeft zich bloot om te vuren. Bovendien zullen de kleine granaten er wel voor zorgen, dat hij niet al te lang passief blijft. Daar intusschen het granaatvuur, wegens de gestrekte baan van het sawah-kanon, niet over de eigen troepen kan plaats hebben, zoo moeten hierbij zeker degelijke voorzorgen worden genomen om de omtrekkende of omvattende colonnes niet door de eigen artillerie te treffen. Ook is hierbij eene *kleine* granaat van nut, aangezien deze hare scherven over geen grooten afstand slingert.

Wat de oorlogspractijk reeds in Indië betreffende het vuur uit klein kaliber granaatkanons heeft geleerd, hieromtrent luidt het oordeel niet ongunstig.

Zoo rapporteerde de commandant der artillerie in de jongste expeditie tegen Samalangan den 3en Februari 1901, dat de trefkans en de moreele uitwerking zijner (7.5 c.M. berg)kanonnen verre bij de 3.7 c.M. marinekanonnen ten achter stonden.

En in het *Indisch Militair Tijdschrift* van 1903 vinden wij op blz. 37 en 38 :

»Zoo moet het in 1901 op Atjeh zijn voorgekomen, dat eene »geduchte versterking, waarvoor eene divisie maréchaussée »onder het hoongelach van de bezetting moest teruggaan, »verlaten werd, toen dezelfde macht, maar nu versterkt door »twee snelvuurkanonnen van de marine, naderde.»

Van het sawah-kanon met een projectiel van bijna de dubbele metaalbelasting en de viervoudige mondingsenergie mag men dus belangrijk meer verwachten en zeker ook wel, dat zich aan de *moreele* uitwerking eene *materieele* verbindt.

De beste wijze van aanval, waarbij het kanon eene zeer werkzame rol kan vervullen, komt mij die voor, waarop de colonne VAN DER MAATEN de benting Kota Blang Djeurat nam. Hierbij werden twee facen over hare geheele lengte aangetast, terwijl de beide andere werden geënfleerd. Verder was nog een

detachement gestationeerd op den vermoedelijken terugtochts-weg van den vijand. Bij de O. face werd echter zeer veel tegenstand geboden en werden — bij het forceeren der chicanes — de meeste verliezen gelezen. Had men hier over een sawah-kanon beschikt, dat, evenals de aanvalscolonne, gedekt had kunnen opmarcheeren en het vuur verrassend *à bout portant* had kunnen openen, dan zouden de verdedigers zeker van deze face zijn teruggetrokken. In één minuut toch had dan de borstwering met een 25 granaten kunnen zijn doorboord. Dit vuur zou voorts de verrichtingen der andere aanvalstroepen niet hebben belemmerd.

Ook andere mogendheden hebben reeds lang de noodzakelijkheid ingezien om in den strijd tegen inlandsche volken lichte, klein kaliber granaatkanons te bezigen, terwijl de meeste geschut-constructeurs daaraan ook hunne aandacht schonken.

Zoo bezat Italië in den Abyssinischen veldtocht een kanon van 42 m.M., l. 1.54 M., wegende 87 K.G., waaruit een G. van 1.14 met eene V_0 van 475 M. werd verschoten.

In 1894 werd in den Congostaat een Nordenfeltkanon van 47 m.M. ingevoerd, l. 1.23; gewicht kanon 86.5, affuit 107, projectiel 1.5 met eene V_0 van 410 M.

Deze vuurmonden eischten per sectie, met 50 schoten per stuk, 45 dragers.

Voor het sawah-kanon van 4 c.M. zouden noodig zijn per sectie met 208 schoten :

Schietgestellen $2 \times 10 =$	20	koelies.
Munitie, 26 tasschen	13	»
	33	koelies.
10 % reserve	4	»
Totaal . . .	37	koelies.

Daar de groote vuursnelheid van het moderne geschut in vele gevallen het optreden van één enkel kanon rechtvaardigt, zoo zou men bij kleine colonnes kunnen volstaan met één stuk, medevoerende 108 schoten, en daarvoor aan koelies noodig hebben 20 man.

Nu mag zelfs dat in sommige gevallen als een hinderlijke nasleep worden beschouwd, doch aan de andere zijde mag niet uit het oog worden verloren, dat met een doelmatig gebruik der artillerie, bij den aanval op versterkingen, veel minder dooden en gewonden aan onze zijde mogen worden verwacht, dan wanneer de infanterie het werk alleen verricht. Ergo zullen dus minder koelies voor den ambulancedienst noodig zijn.

Men zal mij dadelijk tegenwerpen, dat de invoering van een klein kaliber kanon, naast het bestaande veld- en berggeschut, eene zeer kostbare uitbreiding van het wapen der artillerie zal worden en ik zie al in gedachten eenige batterijen uittrekken met het noodige personeel aan officieren, minderen, vaste koelies, mitsgaders kazernes, enz. enz. Het is echter geenszins noodig, de sawah-artillerie naast de bestaande blijvend te bedienen en te encadreeren. Er worden eenvoudig zooveel kanons aangeschaft als de behoefte medebrenghet, terwijl met de stukken in vreedestijd af en toe wordt geëxerceerd en practische oefeningen worden gehouden, door het personeel der veld- en bergbatterijen, daartoe om beurten aan te wijzen. In gewesten waar geene bereden artillerie is geleverd, wordt het sawahgeschut door vesting-artillerie bediend. Uit dat personeel worden steeds vaste bedieningen gereserveerd voor de mobiele sectiën. Eveneens heeft deze aanwijzing plaats onder de vaste ploegen dwangarbeiders. De exercitiën met den lichten vuurmond, die in inrichting weinig van het bergkanon verschilt, behoeven geen grooten omvang te verkrijgen, terwijl de marschen, waarbij de hulp der dwangarbeiders noodig is, geene verdere uitbreiding behoeven dan noodzakelijk om dezen te gewinnen aan het vlug overnemen en afgeven hunner vrachten, alsmede het geregeld en goed opgesloten marcheeren en het begrijpen en opvolgen van de aanwijzingen en bevelen van het Europeesch personeel. Ik geloof, dat de domste koelie dat wel in een tiental oefeningen kan leeren, en het geleerde zeker wel zal onderhouden bij een marsch eens in de veertien dagen, waarbij dan zooveel mogelijk de batterijstellingen, aanvulling

van munitie, gedekt marcheeren enz. zullen moeten worden beoefend. Voor het niterlijk aanzien der marcheerende colonne zou het voorts aanbeveling verdienen, alle dwangarbeiders bij de oefeningen in eene soort militaire uniform te steken. Ook zouden deze dragers kunnen worden voorzien van een kapmes en eenig pioniergereedschap. Op deze wijze zal de artillerie meer dan eenige andere colonne in staat zijn, terreinhinderenissen op te ruimen en vlug het bivak te installeeren.

Hoeveel sawah-kanonnen zouden moeten worden aangeschaft, laat zich niet uit de organieke cijfers van het veldleger afleiden. Men zou echter zeker kunnen volstaan met de volgende hoeveelheden en daarbij aangegeven bestemming:

Atjeh	8	Z. en O. Afdeeling Borneo	4
Sumatra's Westkust	4	Amboina	2
Palembang	4	Celebes.	4
Sumatra's Oostkust	2	Java	10
Wester Afdeeling Borneo	2		

of wel totaal 40 stuks.

Deze begrooting moge sommigen wat ruim toeschijnen, doch men neme hierbij in aanmerking, dat de vuurmonden geene noemenswaardige kosten van onderhoud en bediening eischen en dat de prijs van dien, waarschijnlijk uitsluitend voor Indië te construeeren vuurmond zeer zal worden geïnfloenceerd door het aantal te eischen kanonnen.

Verder zou nog de bedenking kunnen worden gemaakt, dat de oefeningen der veld- en bergbatterijen zullen lijden onder de oefeningen met de sawah-artillerie, doch bij ernstig nadenken moet deze bedenking m. i. dadelijk vervallen. Het Indische leger toch is geen militie-leger, zoodat kader en manschappen, die daarbij meestal van 6 tot 12 en meer jaren dienen, op het punt van oefening in den ruimsten zin des woords als „afgeëxcerceerd” moeten worden beschouwd, waardoor zeker wel een enkele maal een weinig tijd kan worden geofferd aan de bediening van een ander kanon. Bovendien komen de practische en tactische oefeningen met het kleine kanon zóó geheel overeen

met die bij de grootere vuurmonden, dat van eene afzonderlijke oefening eigenlijk geene sprake kan zijn. Het eenige verschil bestaat hierin, dat het personeel batterijstellingen leert kiezen in terreinen, die voor de veld- en bergartillerie ontoegankelijk zijn, hetgeen zijn doorzettingsvermogen en de overige waarde als veldsoldaat zeer ten goede komt.

Hoewel men van den sawah-vuurmond tegen den I. V. een krachtigen steun mag verwachten bij den aanval op versterkte stellingen, zoo zal dat kanon toch niet altijd kunnen voorkomen, dat het vuur van den vijand herleeft op het oogenblik, dat de onzen de verhakkingen en grachten forceeren.

Daarom zal het wenschelijk zijn, lichte handgranaten in te voeren met groote explosieve werking. Hoe het met dat vraagstuk thans bij het Indische leger staat, is gebleken bij de bestorming van Poeloe Tengah in Augustus van het vorige jaar. Wij vinden daaromtrent in *De Java Bode* van den 25sten November 1903 het volgende :

»De geniesoldaten, die zouden deelnemen aan den aanval, waren voorzien van handgranaten, de meesten alleen uit springstof bestaande; een drietal bestonden uit ledige blikken, waarbij afval van geweren en oude spijkers waren gevoegd, omdat men geen ander staal- of ijzerwerk kon krijgen. Degenen, die het kunnen beoordeelen, zullen dadelijk toegeven, dat de uitwerking dier granaten niet verschilt van die der brisante granaten, die in moderne legers tot de uitrusting der artillerie behooren. Door de zeer zware lading wordt het ijzer in kleine stukjes verdeeld, zoodat de oorspronkelijke vorm daarvan er niets toe doet.»

»De vijand was voor ons onkwetsbaar achter dikke muren van riviersteen en gaf door de schietkokers rustig vuur af op de aanvalscolonne, die eene open terreinstrook van 100 M. moesten doorloopen. Op drie passen vóór den wal stond een stevige bamboepagar, die moest worden opgeruimd. Deze opruiming vorderde eenigen tijd en menig een stortte dood of gewond neer. Het was den geniesoldaten verboden, anders dan op uitdrukkelijk bevel, de zoogenaamde zware handgranaten

te werpen. Welnu, toen te zware verliezen intraden, werd op bevel van den commandant een dier werpwerktuigen naar binnen geslingerd in het bastion. Hierop week de vijand op dat punt van den wal terug en kon in de kampong worden doorgedrongen."

Uit het bovenstaande blijkt dus, dat eene doelmatige brisant-handgranaat officieel in Indië nog niet bestaat en men bij de aanwending van dat zoo voortreffelijk vernielingswerktuig nog steeds is aangewezen op de momenteele vindingrijkheid van den commandant of van een sergeant der expeditionaire genietroepen. Tevens blijkt daaruit het groote nut van het onderwerpelijk projectiel, zooals trouwens reeds bij Gliëng en andere bentings was gebleken. Dit projectiel eigent zich bovendien bijzonder voor verrassingen op versterkingen en verdient aanbeveling in alle gevallen, waarin het geschutvuur niet kan worden aangewend, dan wel niet tot zijn recht kan komen. De begroeidheid van het terrein geeft gelukkig in de meeste gevallen wel aan enkele waaghalzen — aan wie het Indische leger niet arm is — de gelegenheid de bentings tot op werpafstand te naderen.

Hoewel wij hierboven eene lans braken voor een licht kanon, speciaal tegen den I. V., zoo sluit de invoering daarvan het gebruik tegenover een B. V. volstrekt nog niet uit. Wij zijn ons ervan bewust met deze tweeledige bestemming een zeer gevaarlijk punt aan te roeren, daar voor het gebruik tegen laatstgenoemden vijand allicht hoogere eischen zouden kunnen worden gesteld, die het met zorg uitgespaard gewicht zouden verslinden. Daarom dient hier uitdrukkelijk op den voorgrond te worden gesteld, dat het gebruik tegen den I. V. hoofdzaak moet blijven, ook al zou het kanon daardoor totaal ongeschikt worden voor den B. V. Voor dit laatste is echter geen gevaar, daar in den Z.-A. oorlog aan beide zijden kanonnen van 37 m.M. met succes zijn gebezigd. Hieromtrent stipuleeren wij het volgende uit de voordracht in deze Vereeniging door den Heer

Jhr. J. H. RAM, naar aanleiding van dien krijg gehouden. 1)

»De kl. kal. S.v. kanonnen, z.g. pom-poms, verraden zich niet, of bijna niet door de vuurvlam. Gewoonlijk werden ze zóó opgesteld, dat de vijand ze niet kon treffen, terwijl zij zelfs meesttijds slechts gesloten infanterie onder vuur namen. Deze was dientengevolge verplicht zich reeds op afstanden boven de 2000 M. in dunne liniën te verspreiden.»

»De ervaring opgedaan met het kl. kal. S.v. geschut van VICKERS, SON & MAXIM, de z.g. pom-pom, heeft niet tot onverdeelde instemming geleid; door het aan te bevelen als infanterie-geschut handel ik in strijd met het advies van vele deskundigen. Hunne grieven zijn v.n.l. dat de uitwerking van het granaatje in moreelen zin gering is, dat in vele terreinen het projectiel niet zal springen, en het mechanisme gemakkelijk onklaar raakt. Slechts een dezer bezwaren acht ik afdoende, n.l. wanneer inderdaad blijkt, dat het projectiel in onze weeke terreinen een te geringen schok krijgt om te springen. Wat hun mechanisme aangaat, de techniek is reeds in staat een beter te leveren dan dat der Z.-A. pom-poms en zal dus het laatste der drie bezwaren wel weten op te heffen. Wat het eerste betreft, dit deel ik niet. De uitwerking van een klein granaatje is uit den aard der zaak in materieelen zin gering. Het moet al heel gunstig springen om schade aan te richten, dit is waar. De uitwerking in *moreelen* zin echter, *en hierop komt het toch aan in den strijd*, is gebleken groot te zijn; tal van getuigenissen van Engelsche officieren en minderen bewijzen dit.»

»Doch ook het feit dat het Eng. legerbestuur, dat vóór den oorlog aan de kl. kal. S.v. kanonnen weinig waarde hechtte, doch, na hunne uitwerking bij ervaring te hebben leeren kennen, een groot aantal dezer stukken in de bewapening opnam, getuigt m. i. afdoende, dat zij een oorlogswapen van groote beteekenis zijn.»

»Het Vicker-Nordenfelt automatische kanon, bij de Boeren

1) Lezing op den 13den Dec. 1901 Verslagen 1901—1902.

in gebruik, heeft een zonderling demoraliseerenden invloed op een vijand. Het is een klein wapen, dat veel uitwerking heeft, en de *Britsche soldaat vreest het meer dan eenig ander Boeren kanon*. Het pom, pom, pom, in een haastig tempo en onbekend aantal, tast de zenuwen sterk aan. Het schiet zeer nauwkeurig."

»Tot den 26sten Februari, toen er drie aankwamen, door Lord ROBERTS besteld, behoorde het niet tot de Britsche bewapening. Met dat geschut werd in den voormiddag van dien dag het vuur op het lager van den vijand geopend; de andere kanonnen hadden nagenoeg gezwegen en als zij vuurden, lokten zij geen antwoord uit van den vijand, van welken aard ook, maar van af het oogenblik dat de pom-pom begon, ontwaakten de Boeren op de meest onverwachte wijze en begonnen over de geheele linie te vuren. Het was of een electrische vonk in een kruitmagazijn was gesprongen."

»Ook de schrijver van het Duitsche artikel, waaruit ik reeds het een en ander aanhaalde, spreekt zeer gunstig over deze geschutsoort, ondanks het feit dat hij de leer is toegedaan, dat de moreele indruk van het vuur in de eerste plaats het gevolg is van de materieele uitwerking. Zoo verhaalt hij hoe bij Tabanchu twee Eng. lancier-regimenten onder het vuur van twee Maxim-Nordenfelts in zeer korten tijd in wilde vlucht uiteenstoven. Ik heb overal — zoo zegt hij — den indruk gekregen, dat het Maxim-Nordenfelt kanon »eine furchtbare Waffe ist" en eene zeer groote toekomst heeft."

»De ervaring van de Hollandsche attachés stemt met deze zienswijze vrijwel overeen. Ook wij hebben steeds dien indruk gekregen en wij weten, dat de Boeren zelf aan hun pom-poms groote waarde hechten."

En bij eene vergelijking van de gebezigde projectielsoorten zegt de Heer RAM eenige bladzijden verder :

»dat de granaat ongemeen veel meer moreele uitwerking heeft dan de granaat-kartets. Dat deze laatste, mits de springpunten binnen eene redelijke spreiding vallen, groote materieele werking *kan* hebben, zal wel geen betoog behoeven. Onze

indruk is geweest, dat het granaat-kartetsvuur der Engelschen over het algemeen weinig heeft uitgewerkt, en dat de granaten, lyddiet en andere, voornamelijk oorzaak waren van het prestige, dat het vijandelijk geschut in dezen oorlog bij de Boeren heeft gehad."

Hoewel de Generaal LANGLOIS in zijne bekende studie over *L'Artillerie de campagne en liaison avec les autres armes* in de in Zuid-Afrika gebezigde kleine granaat het projectiel der toekomst ziet, zoo vermeent toch deze autoriteit, dat men de uitwerking daarvan in genoemden krijg heeft overschat. Tot dezelfde conclusie komt de Generaal BEN VILJOEN ten opzichte van de granaat van 3.7, welk projectiel hij door een zwaarder wil vervangen. In dat opzicht mag men dus van het 4 c.M. kanon meer verwachten.

Het zou nu nog de vraag kunnen zijn, waarom voor alle hierboven vermelde doeleinden nu weer een nieuw kanon moet worden geprojecteerd en men zich niet veel liever zou bepalen tot de invoering der 3.7 snelvuur- en automatische kanonnen, welke reeds in de Samalangan-expedities en in Zuid-Afrika eene rol hebben gespeeld.

Het antwoord hierop is, dat wij voor ons het granaatje van 37 m.M. te licht achten voor uitwerking tegen dekkingen en dat dit projectiel uit hoofde zijner geringe metaalbelasting spoedig zijne snelheid verliest. Hoe verleidelijk ook de groote vuursnelheid van het automatisch kanon is, zoo zou ons dat voor gebruik bij expedities veel te zwaar voorkomen. In Bijlage A zijn gegevens vermeld betreffende deze beide systemen. Hieruit ziet men, dat de firma SKODA een schietgestel levert van slechts 135 K.G. en dat het automatisch Maxim-kanon met veld-affuit 537 K.G. weegt. Eerstgenoemd kanon zou dus, met inbegrip der schilden 177 K.G. wegen, dus betrekkelijk niet veel minder dan het sawah-kanon van 4 c.M.

Wij willen nog even twee tegenstanders van het G. kanon VON REICHENAU aan het woord laten, n.l. de Luitenant-Generaal

raals VON ALTEN en ROHNE. De eerste schrijft o.a. : »de granaat moet bepaald het doel treffen, wil zij uitwerking hebben en is bovendien zeer afhankelijk van de bodemgesteldheid. Generaal VON REICHENAU zegt dan ook terecht, dat men zoo veel mogelijk voltreffers moet trachten te verkrijgen. Vergeenoegt men zich echter met granaten te *strooien*, dan zijn zeer weinig treffers te verwachten. Tot bestrijding van infanterie is eene G. K. noodig, omdat van eene G. alleen heil te verwachten is van treffers in of zeer nabij het doel.»

De Generaal ROHNE zegt : »dat eene dergelijke G. tegen een met schilden gedekten vuurmond grooter uitwerking dan de G. K. hebben *kan*, is duidelijk, want de splinterwerking van een het schild doorborend projectiel stelt de bediening zeker buiten gevecht, wat de G. K. in die mate niet zou kunnen. Daar tegenover staat echter, dat de G. K. tegen alle andere vrijstaande doelen beslist meer waarde heeft dan eene G. van gelijk gewicht.»

Het vorenstaande neemt echter niet weg, dat het sawah-kanon ons in den strijd tegen den B. V. een zeer gewaardeerden steun zou kunnen verleenen. Wel is waar is voor die vuurmonden alsdan geen personeel der veld- en bergbatterijen beschikbaar, doch men zou in Indië al zeer weinig vindingrijkheid toonen, indien men niet in staat was, dat geschut ook zonder personeel van het staande leger te bedienen. In oorlogstijd zal men wel eens vragen : »waar halen wij het geschut van daan om den vijand te bekampen,» doch nimmer : »hoe komen wij aan de bediening van het aanwezige geschut.» Men kan er dan ook verzekerd van zijn dat, indien de nood aan den man mocht komen, geen enkel op Java aanwezig sawah-kanon intact zou blijven. Een en ander neemt echter niet weg, dat men reeds in vreedestijd de maatregelen zou moeten treffen, welke zouden kunnen strekken om in oorlogstijd uit het sawah-kanon het meeste nut te trekken. Daartoe zoude uit de vrijwilligerkorpsen eenig personeel in de bediening van dat kanon kunnen worden geoefend, hetwelk dan, in oorlogstijd versterkt en aangevuld met ond-artillerie-officieren en gepasporteerde of gepensioneerde artilleristen der legerreserve, het

blijvend personeel der sawah-artillerie zou kunnen uitmaken. Nu zie ik al eenige artillerie-officieren de schouders ophalen voor eene geschutbediening, welke niet geheel bestaat uit vakmannen met jarenlange ervaring; doch de wijze, waarop ik in het vorige jaar het snelvuurgeschut van 6 c.M. der vesting-artillerie te Oldebroek zag bedienen door pas opgekomen miliciens met jengdige reserve-sergeanten als zelfstandig batterij-commandant, schenkt mij de overtuiging, dat het sawah-kanon bij intelligente vrijwilligers in goede handen zou zijn.

Nu moet men uit den aard der zaak dat klein kaliber kanon geene hoofdrol op het slagveld toedenken en het ook niet laten medespreken in den geschutstrijd op verren afstand. Men kan toch redelijkerwijze van het 4 c.M. kanon niet vergen, dat het de artillerie van de tegenpartij tot zwijgen brengt. Dat neemt echter niet weg, dat genoemde vuurmond hoofdzakelijk zal kunnen worden aangewend, waar het geweer en de mitrailleur te kort schieten. Zeer zeker gelden voor die lichte artillerie de woorden van den Generaal KESSLER: »Pour l'artillerie, comme pour la cavalerie, la vérité n'est pas dans la recherche d'une première lutte isolée contre l'arme adverse." 1)

Maar vooral zal het kleine, lichte kanon in den strijd tegen den B. V. de beteekenis verkrijgen van de met den huidige stand van techniek en tactiek wederkeerende korpsartillerie of wel artillerie der infanterie, die dat wapen in alle phasen van het gevecht van nabij volgt en haar zoo mogelijk van een domineerend punt steunt, door de vijandelijke infanterie te beschieten en ook de artillerie, zoo deze binnen haar bereik is. En dat zal in onze Indische terreinen, waar men dikwijls genoodzaakt zal zijn elkander op korten afstand slag te leveren, veelvuldig voorkomen.

Goed gedekt en door de kleine vuurvlam zijne opstelling niet verradende, zal het sawah-kanon zich als een bloedzuiger aan de vijandelijke artillerie hechten, wier pantserschilden het met zijne granaatjes doorboort.

1) *Spectateur Militaire*, Janvier 1904.

Hoewel dat kanon door het gemis aan bereden bespanningen zich, evenals het bergkanon, niet snel kan verplaatsen, zoo is toch een heel vlug vervoer in de nabijheid van het gevechts-terrein mogelijk door de stukken uiteen te nemen en met de bedieningen in dos à dos te vervoeren dan wel ze achter die voertuigen aan te haken.

Nu zal zeker wel de opmerking worden gemaakt, dat de introductie van het sawah-kanon in den strijd tegen den B. V. het aantal kalibers der artillerie te velde zal vermeederen en wij alzoo zullen krijgen 7 c.M. veld- en berggeschut, mitrail-leurs van 6.5 m.M. en sawah kanonnen van 4 c.M., doch wij voor ons kunnen daarin geen bezwaar zien, alhoewel moet worden toegegeven, dat de kaliber-vermeerdering hier, als een noodzakelijk kwaad, noode dient te worden aanvaard. Maar al mocht dit aanleiding zijn, in vreedestijd reeds vast te stellen, dat het sawah-kanon bij den strijd tegen den B. V. in de arsenalen wordt gedeponeerd, dan kan men er toch verzekerd van zijn, dat het na het eerste treffen dadelijk weer te voor-schijn zou worden gehaald, aangezien men in Indië, evenals de Boeren-krijg heeft uitgewezen, de grootste diensten mag verwachten van kleine, bewegelijke detachementen, samenge-steld uit de drie wapens, en wij in onze veld- en bergartillerie geene wapensoorten bezitten, die voor deze samenvoeging in aanmerking zouden komen.

Ten slotte wensch ik nog te wijzen op eene mogelijke verbetering der waarde van den artillerist als veldsoldaat, door hem met eene lichte karabijn met bajonet te bewapenen. De redenen, waarom bij buitenlandsche artillerieën dat wapen reeds lang in gebruik is, kunnen wij met stilzwijgen voorbijgaan, daar het hier alleen de vraag geldt, welk nut aan de mede-voering daarvan bij de Indische bereden artillerie en speciaal tegen den inlandschen vijand is verbonden. Ik stel mij dat nut voor in de verhooging van de weerbaarheid in de marsch-colonne en bij alle diensten buiten de batterij. Wat de eerste

betreft, zoo zij aangeteekend, dat men in Indië dikwijls is genoodzaakt in eene lange, smalle colonne te marcheeren, zonder flankdekking. Met goede veiligheidsmaatregelen in front, staat men daarbij toch nog bloot aan overvallingen over de geheele lengte der colonnes, zooals de verrassingen in het Seunagansche in 1902 — bloediger nagedachtenis — maar al te duidelijk hebben uitgewezen. Bij bovenstaanden marschvorm kan de artillerie uit den aard der zaak het beste worden beschermd, door eene afdeeling infanterie tusschen de stukken te doen marcheeren, doch, vóórdat deze kan bijspringen, kan een stoutmoedige vijand reeds de bediening en de dragers hebben nitcengeslagen, zooals de tallooze overvallingen onzer transporten hebben aangetoond. Hebben de bedieningen hierbij echter de karabijn vaardig, dan zullen ze zeker niet licht weerlooze slachtoffers van 's vijands ondernemingsgeest worden en meer vertrouwen inboezemen aan de koelies, en hierop komt het in dergelijke gevallen voornamelijk aan, om eene paniek te voorkomen of de gevolgen daarvan niet te vergrooten.

Zijn de bedieningen weerbaar, dan is de artillerie niet meer zoo afhankelijk van eene speciale dekking en kan men deze in critieke momenten geheel of ten deele bij den hoofdaanval inzetten.

Bij het gevecht om Pedawa Pontong (Edi, 21 Juni 1890) marcheerde een sectie bergartillerie tegen zonsondergang van den Boekit Panas naar het hoofdbivouac terug. De omstandigheden lieten hierbij niet toe, haar eene sterkere dekking dan 4 man te geven, getrokken uit de bezetting van dezen post. Was hier de vijand verrassend opgetreden, dan zou het leed niet te overzien zijn geweest.

Bij het gevecht om Toempoeh Tengah (Tamiang, 2 April 1893) moesten zóó de laatste krachten bij den stormaanval worden ingezet, dat de dekking der artillerie, welke reeds tot één groep was ingeslonken, nog moest worden aangesproken. De artillerie stond hierbij, in de laatste phase van het gevecht, tamelijk geïsoleerd en in de nabijheid van den terugtochtsweg van een sterken en hardnekkig vechtenden vijand.

Wel zijn de Europeesche kanonniers en het Indisch kader bij de bergbatterijen sedert met de revolver bewapend, doch hoe uitmuntend dit wapen in theorie ook voor zelfverdediging is ingericht, zal het toch geen ontzag inboezemen, den vijand niet van eene overvalling afhouden en zeker niet presteeren wat eene karabijn met bajonet in dat geval zou vermogen.

Buiten de batterij rouleeren de artilleristen met de infanterie in verschillende garnizoensdiensten, en dat men ze daarbij niet voldoende bewapend acht, blijkt uit het feit, dat tal van posten bivouac-commandanten den kanonniers bij die gelegenheden een geweer in handen hebben gegeven. Verder breekt bij vele excursiën vaak een langdurig tijdperk van werkeloosheid voor de artilleristen aan, hetgeen zoo verslappend werkt op den goeden geest en op de krijgstucht. Zijn de kanonniers nu daarop bewapend, dan kunnen ze ook aan patrouillediensten en kleine ondernemingen medewerken, zooals trouwens reeds den laatsten tijd in Atjeh geschiedt. Aan menig kanonnier zou hierbij de gelegenheid worden geopend, zijne militaire deugden in den ruimsten zin des woords tot haar recht te doen komen.

Nu is het werk voor den kanonnier bij eene met muildieren bespannen bergartillerie gedurende den marsch te zwaar, om ook nog eene karabijn — vooral van het gebruikelijk gewicht — te torsen; doch bij eene artillerie zonder muildieren zullen de manschappen minder worden uitgeput, terwijl het der techniek in Indië bovendien is gelukt eene karabijn te construeeren, welke slechts \pm 3 K.G. weegt.

Eenmaal met de karabijn bewapend, vormen de artilleristen onder geene enkele omstandigheid eene nuttelooze uitbreiding der ageerende colonnes. Komen de stukken in actie, dan is ieder kanonnier zeker wel twee infanteristen waard; behoeft het kanon daarentegen niet aan het woord te komen, dan vertegenwoordigt ieder kanonnier ten minste nog de waarde van één infanterist.

En hiermede, Mijne Heeren, ben ik genaderd aan het einde der taak, welke ik mij voor heden avond had gesteld.

Reeds bij voorbaat was ik overtuigd van uwe belangstelling in het Indisch krijgswezen en ik hoop door mijne voordracht daar nieuw voedsel aan te hebben gegeven en u te hebben aangetoond, dat de kleine artillerie daar ginds hare zware taak onder geheel andere omstandigheden vervult dan de zusterwapens in Europa en dat men voor hare bewapening niet kan volstaan met slechts een greep te doen uit de bestaande verzameling geschutmodellen, hoe uitgebreid deze bij de goede constructeurs ook moge zijn.

Gelijk in elk ander land het materieel eene bijzondere inrichting behoeft om zich geheel aan de locale toestanden aan te passen, is dit ook in ruime mate het geval met het Indisch geschut tegen den inlandschen vijand.

Moge ik er in geslaagd zijn, den weg aan te geven, waarop dat materieel de steun kan worden van ons roemrijk Indisch leger, bij het vervullen van zijne grootsche taak: de bevestiging van Nederland's gezag in de schoone Overzeesche Gewesten!

BIJLAGE A.

Vergelijkend overzicht van de Skoda-snelvuurkanonnen
en het Maxim-automatisch kanon (Pompom).

GEGEVENS.	Skoda		Maxim
	37 m.M.	47 m.M.	37 m.M.
Lengte in m.M.	958	1080	1873
Gewicht in K.G.	33	80	189
» der affuit in K.G. . . .	95	116	348
» van het afgelegde stuk .	135	196	537
Vuurhoogte in m.M.	680	570	1000
Hoogte der richtlijn	748	675	1100
Radhoogte	800	750	1300
Spoorbreedte	700	700	1300
Lengte der granaat in kalibers. .	2.3	2.1	2.5
Gewicht » » » K.G. . . .	0.455	1.5	0.453
» kartets	0.8	1.85	—
Aantal vulkogels.	18	65	—
Gewicht van een kogel in G. . .	19	15	—
Materiaal der kogels	hard-lood		—
Gewicht der lading in G. . . .	33	80	35.5
Aanvangssnelheid	410	400	549
Levende kracht a/d monding. M. T.	3.89	12.24	6.82
Metaalbelasting	43 g.	87 g.	43 g.
Vuursnelheid (per minuut) . . .	25	20	300
Maximumdracht. M.	2000	3000	3000
Mondingsenergie in K. G. M. per K.G. van het afgelegde stuk. .	38	105.5	10.8

De VOORZITTER: Ik breng voorloopig reeds mijn dank aan den geachten spreker.

Er zal nu eerst pauze worden gehouden, waarna ik het woord zal verleenen aan de heeren, die zich daarvoor reeds hebben aangemeld.

De vergadering hervat zijnde, is het woord aan den Heer LE COCQ D'ARMANDVILLE, 1e luitenant van het O.-I. leger.

De heer LE COCQ d'ARMANDVILLE: Mijnheer de Voorzitter. Nadat een coryphée op artilleristisch gebied ons zijne op krijgservaring en studie gegronde meening betreffende het geschutvraagstuk voor de Indische bergartillerie heeft medegedeeld, zou het voor een buiten het wapen der Artillerie staand persoon zeer zeker eene gewaagde onderneming mogen heeten, eene opinie te verkondigen, geheel afwijkende van de zijne, indien het niet ware, dat het hier niet zoozeer eene technische, als wel eene tactische quaestie geldt.

Het tactisch gebruik toch, dat wij van het bergkanon willen maken, beslist over de eischen, daaraan te stellen, en juist wat dat gebruik betreft, veroorloven wij ons met den geachten spreker van meening te verschillen.

Door hem toch werd vooropgesteld :

1o. dat wij noodig hebben tegen den B. V. een ballistisch hoog staand snelvuurkanon van ± 7 c.M ;

2o. dat wij tegenover een I. V. den steun der artillerie niet kunnen ontberen ; en

3o. dat het materieel, bestemd voor den strijd tegen den B. V. te weinig bewegelijkheid bezit, zoodat invoering van een kanon, speciaal ingericht voor het gebruik tegen den inlandschen vijand noodig is ;

terwijl ons standpunt het volgende is :

1o. tegenover een B. V., die zelf over modern geschut beschikt, is het een onafwijsbare eisch, dat wij eene zoo sterk mogelijke artillerie kunnen stellen, ballistisch minstens even hoog staande als de zijne ;

2o. tegenover een I. V., die niets heeft wat op den naam

van geschut aanspraak kan maken, is gebruikmaking van artillerie geen *absolute eisch* voor ons succes, maar slechts een middel om in sommige gevallen met wat minder verliezen ons doel te bereiken ;

30. waar de beperktheid der middelen, voor oorlogsdoel-einden beschikbaar, ten gevolge heeft, dat iedere uitgave voor het eene legerbelang ten koste gaat van een ander, dient men bij het doen van voorstellen wel onderscheid te maken tusschen hetgeen *noodig* en hetgeen *wenschelijk* is.

Daarom moeten, in verband met het sub 1 en 2 voorop-gestelde, alle middelen, welke voor berggeschut kunnen worden besteed, aangewend worden voor aanschaffing van een materieel, uitsluitend berekend op den oorlog tegen een B. V.

Wij kunnen ons onthouden van toelichtingen op het eerste punt, daar hieromtrent geen meeningsverschil tusschen Overste GIEL en ons bestaat. Niet alzoo echter, waar het de vraag geldt, of de infanterie het *desnoods* tegen den I. V. alleen af kan. *Wij* hebben de overtuiging, dat er geen geval denkbaar is, dat onze infanterie met hare betere aanvoering, ge-oefendheid en bewapening, mits *in voldoende sterkte optredende*, den I. V. niet de baas zou kunnen worden.

De Overste GIEL echter is dit niet met ons eens en noemt als voorbeelden, dat de infanterie, ten gevolge van het gemis aan artillerie, het hoofd stiet, of zoo zware verliezen leed, dat de overwinning aan een ehec gelijk stond: Gliëng en Poelau Tengah; maar hij houde het ons ten goede, in geen van beide gevallen was het gemis aan artillerie de eigenlijke oorzaak van het ehec. Immers, bij Gliëng werd eene nachtelijke verrassing beproefd van eene zeer sterke stelling, waarvan men de in-richting niet kende. Ofschoon men door eenige incidenten onderweg alle reden had te vermoeden, dat men was opgemerkt, werd de tocht voortgezet. De verrassing gelukte volkomen, in dien zin, dat niet de vijand, maar wij zelve werden ver-rast. Wij hadden ons voorgesteld, eene enkele versterking in eersten aanloop te kunnen nemen en zagen ons nu plotseling in het moordend kruisvuur van 3 heuvelbentings. Zwaar

waren onze verliezen, maar zou de aanwezigheid van artillerie hier veel gebaat hebben?

Wat Poelau Tengah betreft, blijktens eene correspondentie in het avondblad van *De Nieuwe Courant* van 24 Augustus 1903, was het de bedoeling dit laatste bolwerk van den vijand van 2 zijden tegelijk aan te tasten; maar, evenals dit meestal geschiedt, als men op grooten afstand met gescheiden colonnes tegen een zeker object ageert, de samenwerking mislukte. De colonne uit het Noorden werd teruggeslagen, lang voordat de Djambi-colonne uit het Zuiden was komen opdagen.

Niets bewijst onzes inziens dan ook, dat de infanterie het hier zonder artillerie niet had kunnen klaarspelen, als anders ware opgetreden.

Ja, zal men allicht zeggen, maar het feit bestaat, dat, toen eenmaal een sectie artillerie op het tooneel van den strijd verscheen en zijn steun verleende, eene niet veel sterker colonne Poelau Tengah wél nam.

Men leze echter het door Overste GIEL aangehaalde verslag in *De Javabode* van den 25en November 1903 en men zal ontwaren, dat door het schieten der artillerie het vuur van den vijand niet tot zwijgen is gebracht en eerst door het inwerpen van brisante handgranaten de verdedigers tot ont-ruiming van één der bastions werden genoodzaakt.

Nu zou het nog mogelijk zijn, dat het aan het artillerie-vuur te danken is geweest, dat wij de versterking zóó dicht konden naderen, dat het werpen met handgranaten mogelijk was; maar ook dat is het geval niet geweest, daar wij van Overste GIEL vernamen, dat de artillerie op \pm 20 pas van den vijand in stelling kwam.

Daartegenover kunnen tal van voorbeelden worden aangehaald, waar zeer sterke stellingen zonder hulp der artillerie door de infanterie werden genomen. Men denke slechts aan de Edi-expeditie van 1898, de kloof van Tangsé, Tjot Pi, Oedjoeng Plinta, de stelling opden Boer Inten, Blang Djeurat, de Paja Reubé, begin 1901 en tal van andere.

Maar niet alleen kan de infanterie het tegen een inlandschen

vijand desnoods zonder den stenn der artillerie af, wat meer zegt, er zijn gevallen, waarin het gebruik van dat wapen eene fout zou zijn.

De Overste GIEL wees er reeds zeer terecht op, dat het somtijds wenschelijk is, den inlandschen vijand zware klappen toe te brengen en meent, dat dit het beste met behulp van artillerie kan geschieden, daar bedreiging van den terugtochtsweg door de infanterie ten gevolge heeft, dat de vijand te spoedig zijne stellingen ontruimt. Maar dit laatste is o.i. juist te vreezen, als men van artillerie gebruikt maakt. De moreele uitwerking van het artillerievuur is grooter dan de materieele en somtijds zullen enkele goed springende schoten voldoende zijn om den vijand zijne stelling te doen ontruimen. Daar uit den aard der zaak tijdens het artillerievuur geene infanterieafdeeling den terugtochtsweg der bezetting kan afsluiten en het bestrijken daarvan met vuur van uit eene zijwaarts gelegen opstelling door de zware begroeiing meestal onmogelijk is, zal het gevolg zijn, dat ons de gelegenheid ontgaat, den vijand ernstige materieele verliezen toe te brengen, en dat de oorlog ontaardt in een, door Overste GIEL terecht zoozeer gevreesde, guerilla. Neen, niet in het artillerievuur schuilt het middel om den I. V. zware klappen toe te brengen, maar wél in de afsluiting van zijn terugtochtsweg, zoodat geen man den dans kan ontspringen.

Bloedige offers eischt zoodanige strijd van ons, maar door de snellere beëindiging van den krijg zullen zij samengenomen geringer zijn, dan die welke de guerilla door uitputting en ziekte van onze troepen vergt.

Men begripe ons wel: het is geenszins onze bedoeling, het groote nut te ontkennen, dat artillerie onder bepaalde omstandigheden ook tegen den I. V. kan hebben. Er zijn nog genoeg gevallen, waarin het toebrengen van zware verliezen, zooals zoo even bedoeld, niet noodig is; gevallen bijv. waar men niet met een volksoorlog te doen heeft en het gevaar voor ontaarding van den krijg in een guerilla gering is; waar het

dus goede politiek is de bevolking te sparen; gevallen, waar het terrein zich bijzonder voor het gebruik van artillerie leent, zoals in Edi in 1890 en Samalangan in 1901, en dergelijke.

Maar is het noodig voor die gevallen een bijzonderen vuurmond aan te schaffen, ten koste van hetgeen anders besteed zou kunnen worden aan materieel tegen den B. V.?

De groote grief tegen de bestaande bergartillerie is hare geringe bewegelijkheid, welke door schier alle schrijvers over dit onderwerp wordt toegeschreven aan de moeilijkheden, verbonden aan het vervoer met muildieren in sawahterrein.

Nu ligt het o. i., waar wij toch aan den vooravond staan van de aanschaffing van nieuw bergmaterieel, voor de hand, na te gaan of aan dat nieuwe geschut niet, met behoud van het zoo dringend noodige, hooge ballistische vermogen, de gewenschte bewegelijkheid kan worden gegeven. Ook de Overste GIEL liet hierover zijne gedachten gaan en kwam tot de conclusie, dat het 7 c.M. s. v. kanon door 4 paarden zou kunnen worden gedragen. Hierdoor zou dan het grootste element van vertraging, het muildier, geëlimineerd zijn. Maar met die meerdere bewegelijkheid van het op paarden vervoerde 7 c.M. s.v. kanon stelt de Overste zich tegen een I. V. niet tevreden. Hij wil niet, dat er één geval denkbaar is, dat de infanterie het, ten gevolge van het moeilijke vervoer, zonder artillerie zal moeten doen en baseert daarom zijn stelsel op het *uitzonderingsgeval*, dat de terreinmoeilijkheden zóó groot zijn, dat het 7 c.M. s.v. kanon de colonne niet zou kunnen volgen. Dit nu lijkt ons niet juist. Qui trop embrasse, mal étreint en dit komt hier vooral uit, waar de geachte spreker alle voordeelen prijsgeeft, verbonden aan het bezit van een éénheidskanon. dat aan alle eischen voor het gebruik tegen den B. V. voldoet en op enkele uitzonderingen na ook tegen den I. V. zeer goed te gebruiken is, om een sawahkanon aan te bevelen, dat alleen het voordeel heeft van grooter bewegelijkheid, maar daartegenover, zoals de geachte spreker zelf erkent, in uitwerking bij het 7 c.M. s.v. achterstaat. Dat opofferen van de uitwerking aan de bewegelijkheid achten wij des te minder

gemotiveerd, omdat in de eerste plaats, zooals wij reeds met voorbeelden aantoonde, de infanterie zich desnoods tegenover den I. V. zeer goed zonder de hulp der artillerie bedruipen kan, en in de tweede plaats omdat met het sawahkanon toch niet bereikt wordt, wat de ontwerper er zich van voorstelt, n.l. de infanterie *onder alle omstandigheden* te kunnen steunen. Want al moet erkend worden, dat het gemis aan bewegelijkheid dit bij het sawahkanon niet zal beletten, aan de andere zijde kleeft, naar onze meening, daaraan het groote nadeel, dat worpvuur onmogelijk is en alleen uitwerking te verkrijgen is door het perforeren der dekkingen. Wel worden, volgens den ontwerper, aarden dekkingen van 4 à 5 M. doorboord, maar het stuk zal *machteloos* zijn, als de dikte der borstweringen grooter is, of als deze van steen zijn opgetrokken. Vooral aan de kusten, aan de oevers van rivieren en in het gebergte komt het zeer veel voor, dat de inlander, bij den bouw van zijne versterkingen, van klip-, rivier- of rotssteen gebruik maakt. Wij herinneren slechts aan de klipsteenlinie van Badjoa (1825) hoog en dik 2.5 M.; de linie van Pasempa (1859) welke in de rots was uitgehouwen; de linie aan den voet der Boekoeloe-ruggen, uit steen en hout vervaardigd; den kraton van Groot-Atjeh (1874), gedeeltelijk uit muurwerk bestaande en gedeeltelijk uit borstweringen van 10 à 12 M. dikte; en last not least Poelau Tengah, waar de vijand, achter dikke muren van riviersteen opgesteld, door schietkokers vuurde.

Het eenige middel om zoodanigen vijand te treffen, is worp- vuur of het inwerpen van handgranaten, dynamietpatronen en dergelijke. Het eerste is bij het klein kaliber kanon niet mogelijk, terwijl voor het laatste geene artillerie noodig is.

Bovendien heeft men bij een zuiver G. kanon het groote nadeel, dat het inschieten in de zwaar begroeide en vaak dras- sige Indische terreinen somtijds onmogelijk is. Deze onder- vinding deed Overste GIEL zelf ook op, toen hij als luitenant in 1890 de Edi-expeditie medemaakte. Immers in een artikel van zijne hand in het *Indisch Militair Tijdschrift* van 1892 lezen wij op blz. 209: »Zooals herhaaldelijk hierboven is op-

gemerkt, bleek het waarnemen der G. dikwijls ondoenlijk." Ook de 1e Luitenant der artillerie W. A. BLITS noemt in het *Indisch Militair Tijdschrift* van 1903, pag. 484 en 487, eenige gevallen, waarbij hij getuige was, dat het inschieten met G. onmogelijk was.

Het voordeel van grooter beweegbaarheid van het sawah-kanon weegt o. i. dan ook niet op tegen de nadeelen, die daartegenover staan.

Nu is het opmerkelijk, dat in de laatste jaren verscheidene schrijvers in het *Indisch Militair Tijdschrift* voor een klein-kaliber-kanon tegen den I. V. geijverd hebben. De meeste beroepen zich op de gunstige resultaten met de 3.7 c.M. kanonnen der marine, in Samalangan verkregen, en op de groote moreele werking der pompoms in Z.-Afrika. Men vergete echter niet, dat in Samalangan het terrein buitengewoon gunstig was voor het gebruik van artillerie en dat, zooals mij door een bij uitstek tot oordeelen bevoegd persoon werd medegedeeld, de 3.7 c.M. kanonnen weliswaar bewonderenswaardig zuiver hebben geschoten, maar dat nergens iets is gebleken van *materieele* uitwerking en wat betreft den oorlog in Z.-Afrika, wel wordt algemeen erkend, dat de *moreele* uitwerking der pompoms zeer groot was, maar ook hier schijnt de *materieele* uitwerking slechts gering te zijn geweest. En nu staat het bij mij vast, dat moreele werking, niet gebaseerd op materieele verliezen, niet blijvend kan zijn; de ondervinding tijdens den Boeren-oorlog, met lyddietgranaten opgedaan, is er om dit te bewijzen.

Wij meenen met het voorgaande te hebben aangetoond, dat ook tegen den inlandschen vijand in verreweg de meeste gevallen het 7 c.M. s.v. bergkanon niet alleen zeer goed te gebruiken zal zijn, maar zelfs te verkiezen boven een klein kaliber G. kanon.

Het is dan ook onze innige overtuiging, dat het leger veel meer gebaat zal zijn, als men de gelden, welke men, ingaande op de voorstellen van Overste GIEL, voor aanschaffing van een

40-tal sawah-kanonnen zou moeten besteden, aanwendde voor uitbreiding van onze bergartillerie met hijv. een 6-tal 7 c.M. s.v. bergkanonnen, waarvoor het noodige personeel eveneens gevonden zou kunnen worden uit de vrijwilligerskorpsen, daartoe reeds in vrede-stijd te oefenen.

Daardoor zou niet alleen het zwaarste gedeelte van de reuzentaak, welke op onze miniatuurartillerie rust, n.l. de bestrijding van een B. V., worden vergemakkelijkt, maar bovendien zou beter worden tegemoet gekomen aan het zeer te waardeeren streven onzer artilleristen om ook tegen een I. V. het hunne bij te dragen tot handhaving van het gezag van de Nederlandsche driekleur.

De Heer R. G. DOORMAN: Mijnheer de Voorzitter. Het onderwerp, dat de Overste GIEL heden avond behandelde, heeft in de laatste jaren heel wat pennen in beweging gebracht; wij treffen daarover reeds eene uitvoerige gedachtenwisseling aan in het *Indisch Militair Tijdschrift* van 1902 en 1903.

Nu wil ik daarmede niet zeggen, dat spreker ons niets nieuws heeft verteld, integendeel! wij hebben een warm betoog hooren leveren voor de invoering van een nieuwen vuurmond bij onze artillerie. Dit maakte de hoofdschotel uit van den smakelijken maaltijd, welke ons heden avond werd voorgediend. Ik voor mij heb zelfs den indruk gekregen, dat dit het *hoofddoel* van de voordracht is; want het ontwerp van den vuurmond is kant en klaar geïntroduceerd.

Echter vermeen ik, dat spreker in zijn betoog al te veel in gezelschap was van hen, die gaarne aan de *Artillerie* een meer werkzaam en loonend aandeel willen geven in den strijd tegen den inlandschen vijand, of met andere woorden, dat de Overste in stilte behoort tot hen, die ongaarne zien, dat alleen de infanterie in de voorste gelederen staat en het leeuwendeel van de eer der overwinningen tot zich neemt. Ik ben in die meening gesterkt geworden, door hetgeen door spreker in het begin der rede daaromtrent werd aangestipt.

Het gevolg van een en ander is, dat de noodzakelijkheid

van den steun der artillerie onder *alle* omstandigheden in den strijd tegen den inlandschen vijand al te warm is bepleit en dat aan de finantieele zijde van het vraagstuk niet in voldoende mate de aandacht is geschonken. Hierop wensch ik straks nader terug te komen.

Vooraf wil ik als mijne meening te kennen geven, dat de rede van den Heer GIEL daartegenover eene groote verdienste stelt en wel deze, dat zij eene gemotiveerde waarschuwing bevat voor hen, die door jeugdigen overmoed gedreven, van oordeel zijn, dat door de verhoogde uitwerking van het infanterievuur, de steun der z.g. Bergartillerie tegen den inlandschen vijand ten eenenmale kan worden gemist.

Er moet natuurlijk eene oorzaak zijn, die de onverschilligheid voor dien steun heeft doen geboren worden. Eigenaardig is het voorzeker, dat dit verschijnsel zich eerst heeft geopenbaard, nadat het geweer M.95 in gebruik is gesteld. Nu is de vuuruitwerking van dit geweer wel *veel* grooter dan die van het Beaumontgeweer, maar toen dit door superioriteit boven het voorheen bestaande getrokken vóórlaadgeweer uitblonk en in handen kwam van den Indischen soldaat, stond er niemand op, die zeide dat wij den steun der artillerie konden missen, niettegenstaande de voorsprong, dien wij toen op den slecht bewapenden inlander verkregen, veel grooter moet geacht worden, dan laatstelijk het geval was. Immers treft men tegenwoordig bij den inlandschen vijand óók repeteergeweren van zeer groot vermogen aan, al is hij daarmee niet algemeen bewapend.

Naar mijne meening ligt de oorzaak van de miskennis der artillerie in den strijd tegen den inlandschen vijand in de verkeerde conclusiën, die men trekt uit het in de laatste jaren door de infanterie in Atjeh behaald succes. Men vergeet daarbij, dat wij in de moeilijke dagen den meergenoemden steun zeer welkom hebben gevonden. De artillerie heeft ons in den langen strijd, dien wij aldaar voeren, meermalen onschatbare diensten bewezen. Het zou ondankbaar zijn, dit niet te erkennen, al zijn de gevallen vele, waarin men het ook *zonder* dien

steun deed. Laat ons daarom liever constateeren dat wij, krachtig geholpen door de artillerie, het in Atjeh zóóver gebracht hebben, dat wij sedert een paar jaren *aldaar* haren steun kunnen missen.

Men wachte zich echter te generaliseeren. De Atjeher is volkomen bewust van zijne minderheid. Niet aldus is het overal in onze koloniën gesteld. Men verlieze toch niet uit het oog, dat de lange duur van dien strijd, velen van de ons nog niet geheel toegedane volkeren aanleiding zal gegeven hebben tot de meening, dat men niet zonder slag of stoot behoeft te wijken voor onze strijdkrachten.

Doch ik zal kort zijn en mij in dit opzicht alleen bepalen tot de aanbeveling om aan de grondbeginselen der tactiek toch steeds vast te houden, in welke omstandigheden men ook moge geraken.

Ik zal dan overgaan tot het bespreken der stellingen, welke den korten inhoud der rede aangeven.

In vele opzichten kan ik mij met de denkbeelden van Overste GIEL vereenigen; in andere moet ik ze, wat de details betreft, bestrijden.

Uit hetgeen ik hierboven reeds zeide, blijkt, dat ik tegen de 1e stelling geene bedenking heb. Met de 2e echter ga ik niet geheel mede. Naar mijne meening is de bergartillerie slechts in *enkele* gevallen te zwaar, bijv. bij tochten naar *volkomen* onbekende oorden. In de overige gevallen zal zij den marsch der infanterie wel aanzienlijk kunnen vertragen; maar die bezwaren zal men zich moeten getroosten, indien eenmaal op goede gronden besloten is, aan eene expeditionaire colonne bergartillerie toe te voegen.

Bij de 3e stelling teeken ik aan, dat wat ik persoonlijk van de muildieren in *bergterrein* gezien heb, boven allen lof verheven was. Zij lieten ons in *dat* terrein zelden in den steek. Bij de manoeuvres in 1888 bij Grabak en Pagar Goenoeng kwam de batterij overal vlug, waar men zulks verlangde. De verrichtingen der muildieren wekten de bewondering van een ieder op. Meermalen hoorde men toen zelfs de meening uiten, dat zij betere klauteraars zijn dan de menschen.

In *zeer* drassig terrein evenwel presteeren ze niet, wat men van hen verlangt. Natuurlijk ! want men verlangt dan *te veel*. In zulk terrein komt een mensch ook bijna niet vooruit en geraakt spoedig uitgeput. De Overste nu denkt eene uitkomst te zien in het zoolang afkeuren, totdat men eene goede *kern* heeft. Maar dat zou een duur middel worden zonder afdoende te zijn. Spreker verhaalde ons daareven immers, dat op 14 Juli 1890 voor den tocht in het Edi'sche voor de sectie berg-artillerie de 10 beste van de 48 bij de batterij aanwezige dieren waren uitgezocht, beproefde terreindieren, doch op het vijandelijk gebied lieten zij ons toch in den steek, d. i. in den modder. Eigenlijk ziet spreker ook niet veel heil in het middel, daarom bepleit hij vervanging door paarden.

Ik voor mij betwijfel of men hiermede verder komt, zoolang men de bergartillerie oneigenlijk ook in zeer drassige, lage terreinen laat optreden, en het paard te zwaar gaat belasten. Het gewicht zal immers nog 109 K.G. per paard bedragen. Nu zegt spreker wel : bij de Samalangan-expeditie in 1901 kwamen de treinpaarden wél overal. Ja, maar hoe? Langs de daarvoor vooraf uitgezochte terreinen en slechts beladen met 60 K. G. in doelmatige, handige lasten, terwijl aflading meermalen plaats vond. De vrachten werden dan door de geleiders over het slechtste gedeelte van het terrein heengedragen. Dat maakt een heel verschil.

Er is nog een ander bezwaar. De paarden zullen de hinderenis gewillig ingaan; maar ik vrees, dat zij door hun goeden wil en hunne pogingen om er zich door te werken, hoe langer hoe dieper in den modder zullen zinken, om er eindelijk in vast te geraken.

En dan de drukkingen! Men had hiermede bij de treinpaarden ook in hevige mate te kampen; doch het nadeel woog niet zwaar, omdat er gaandeweg paarden vrij kwamen.

Eindelijk : het paard zal het in bergterrein tegen het muil-dier, dat alsdan in zijn element is, ontegenzeggelijk afleggen.

Neemt men nu aan, dat de zeer drassige bodem in den regel alleen in de lage streken, dus in de vlakte voorkomt,

en dat wij daarin den *dadelyken* steun van artillerie meestal zullen kunnen ontberen, dan is het dunkt mij, in verband met hetgeen ik hierboven aanvoerde, niet urgent te noemen, de muildieren door paarden te vervangen.

De 4e stelling zal geene bestrijders vinden, althans indien als vast staande wordt aangenomen, dat geen betere vuurmond dan de thans bestaande (voorgestelde) kan worden geconstrueerd, dan ten koste van het gewicht. Overigens vermeen ik, dat een verdeelbare vuurmond, zooals in Engeland in gebruik was, niet te verwerpen is.

Wij zijn thans genaderd tot de 5e stelling, naar mijne meening de cardinale van de 8.

In de eerste plaats hebben wij bezwaar tegen den naam »sawah-kanon.» Bindt het daardoor niet aan eene bepaalde soort van terrein, te meer, daar het toch zeker in hoofdzaak de bedoeling zal zijn, dat geschut toe te voegen aan eene infanterie-colonne in moeilijk *bergterrein*. Ik zou het liever, als het onverhoopt zoover mocht komen, geen anderen naam geven dan dien van het kaliber.

Overigens vinden wij het gewicht, 42 K.G., te groot. Het is geen practische 2 mans- noch 4-mans vracht, afgescheiden van de omstandigheid, dat wij de 4-mansvracht niet kunnen. Naar mijne meening is voor langdurige tochten 40 K.G. reeds te zwaar. Uit de detail-opgave blijkt, dat de affuit 110 K.G. weegt. Indien die vracht, die geene vracht is, niet practisch verdeelbaar is, dan is zij eenvoudig te veroordeelen. De spreker haalt verder aan, dat het 3.7 c.M. kanon in 1901 op paarden werd vervoerd. Dit is niet juist. Het kanon werd door koelies gedragen.

Wel werd gedurende de expeditie door den artillerie-commandant een voorstel gedaan om het op paarden te vervoeren, maar de bevelhebber wilde er niet van weten, omdat de voorgestelde wijze van dragen onpractisch was. Wij vreezen voorts, dat de granaten van het nieuwe kanon in de borstwering zullen

springen en dit is niet de bedoeling. Spreker wil immers de dekking perforeeren, *daarna* moeten de granaten in de binnenruimte der versterking springen. Hoe kan dat? In den 2en aanslag? Daartoe is dan eene ingewikkelde constructie noodig. Om te kunnen perforeeren zal men een vol projectiel moeten nemen, maar dit heeft het bezwaar, dat er weinig verliezen mede berokkend worden, zoodat slechts moreele uitwerking wordt verkregen.

Op een ander punt zegt spreker, dat de beschieting binnen *zeer werkzaam vuur* moet plaats hebben, omdat de vijand zich alsdan bloot geeft. Hieruit volgt, dat we dus wél *over* de borstwering moeten vuren, maar dat is toch geen perforeeren?

Eindelijk wensch ik er nog op te wijzen, dat het gebruik van kartetsen achterwege moet blijven. Ze zijn te klein en zullen nimmer te pas komen. Neem dan liever meer granaatjes mede.

Wij stellen ons voor, een ander gebruik van zulk een klein kanon te maken. In hoofdzaak zouden wij het willen bezigen op domineerende punten, dus om de binnenruimte eener versterking onder een overstelpend, goed gericht vuur te nemen op die afstanden, waarop van het vuur van weinig daarin geoeffende infanterie niet veel te verwachten is.

In de *vlakke* gebruike men het *tusschen* of *naast* de infanterie om een vluchtenden vijand met vuur te vervolgen, als de infanterie hem niet bereiken kan. Voorts moet het dienen om het moreel van den eigen troep te verhoogen en dat van den vijand te schokken.

Het spreekt van zelf, dat in heuvelstellingen dit vuur zoo lang mogelijk kan worden voortgezet, dus *wel* over de eigen troepen heen. Spreker zeide *nimmer* over de infanterie heen. Ik zie de reden er van niet in. Door het zeer juiste schot is daarvan geen gevaar te duchten, zeker minder dan van het G.K. vuur van de bergartillerie, omdat de munitie niet altijd even goed is.

In 1901 werd het 3.7 c.M. kanon op die wijze met succes aangewend tegen Mesigit Pantang, eene zware versterking, die eene

waadbare plaats in de Oelem-rivier bestreek en met infanterievuur niet was leeg te schieten en verder tegen Asam Koembang, welks bezetting onze infanterie onder vuur nam, tijdens de bestorming van Batoe Ilië. Asam Koembang, dat sterk bezet was, werd letterlijk leeggeschoten. De materiele uitwerking hebben wij niet kunnen controleeren. De moreele was zeer groot.

Men wachte zich echter voor overdrijving ten deze. Zoo is het verhaal van de divisie maréchaussée, die terug moest omdat zij geen 3.7 c.M. had, destijds uit de lucht gegrepen. Alleen weten wij, dat eenigen tijd na de Samalangan-expeditie de op nieuw bezette sterke heuvelbenting Tanah Mirah werd ontruimd, toen de vijand bemerkte, dat de 3.7 c.M. op een domineerend punt in stelling kwam.

In geen geval late men zich verleiden, dat kleine kanon boven het kanon der bergartillerie te verkiezen. Wel zeide de artilleriecommandant in zijn rapport over de Samalangan-expeditie, dat de bergartillerie in trefkans en moreele uitwerking bij de 3.7 c.M. achterstond, maar men verloor hier uit het oog, dat 40 pct. van de munitie was afgekeurd, omdat ze nat was. De overige 60 pct. was ook min of meer door vocht aangetast. De geringe uitwerking van de bergartillerie bij *die* gelegenheid moet dus aan bijzondere omstandigheden worden geweten.

De 6e stelling behoeft geene nadere bespreking, nu hiervoren reeds is aangetoond, dat de vrachten de krachten der dragers te boven gaan.

Bij de 7e stelling komt het groot aantal vuurmonden, dat de Overste GIEL wil aanschaffen, ter sprake. Aangenomen, dat men het geld er voor beschikbaar heeft, dan nog zou ik er hoogstens een 6-tal nemen.

De indeeling van dit geschut op bijna alle groote plaatsen in de Buitenbezittingen en op Java acht ik niet alleen overbodig, maar zelfs gevaarlijk, omdat men geene infanterie meer op excursie zal zenden, zonder haar een of meer van die sawah-kanonnen mede te geven, hetgeen ten nadeele van de beweeglijkheid zal komen. Slechts in die gevallen, waarin men

zeker is geene bergartillerie te kunnen medenemen, wende men het 3.7 c.M. kanon aan en betrekke het uit de magazijnen te Batavia of van de oorlogsschepen.

Ook acht ik het onnoodig, ze naast de bergartillerie te bezigen en ze daarbij in te deelen. Daar, waar de bergartillerie is, zal dit geschut overhodig zijn en door ze daarbij in te deelen, zonder uitbreiding van personeel, maakt men de bergbatterij onslagvaardig. Het middel is dan erger dan de kwaal. Het komt mij beter voor, eenig personeel van de vestingartillerie te nemen, dat zich met de bediening vertrouwd maakt.

Het in de 8e stelling aangegeven denkbeeld om het sawah-kanon door vrijwilligers en door artilleristen der legerreserve te laten bedienen, is mij een waar schrikbeeld. Wij zijn nog niet zoover, dat wij eene legerreserve hebben, en van de vrijwilligers bezitten we nog zóó weinig gegevens, dat ik het bedenkelijk zou vinden, ze nu reeds een kanon te geven; vooral niet in den strijd tegen den buitenlandschen vijand. Hoe en waar en in welk verband zullen zij op moeten treden? Resumeerende, vermeen ik te hebben aangetoond, dat de invoering van het sawah-kanon, zooals spreker het voorstelt, aan bedenkning onderhevig is. Ongetwijfeld kunnen er zich omstandigheden voordoen, dat het gebruik van een licht kanon groote voordeelen oplevert. Dat heeft de Samalangan-expeditie bewezen. Maar als men nu bedenkt, dat aan onze expeditiën meestal oorlogsbodems deelnemen; dat elk dier bodems een zeker aantal van die kanonnen bezit, er op ingericht om de troepen aan land te volgen met in het gebruik geoefend personeel; dat die bodems, zoodra de infanterie aan den wal is, dat geschut aan boord kunnen missen, en eindelijk dat dit kanon *goed* voldaan heeft, dan bestaat er geene afdoende reden, bij voorkomende gelegenheden van dat geschut geen gebruik te maken, ja, zelfs zou men het uit een finantieel oogpunt moeten veroordeelen, tot de aanschaffing van een 40-tal zwaarderé vuurmondjes met den aanleve er van, over te gaan.

Intusschen zijn wij, infanteristen, den Overste GIEL dankbaar voor zijn streven, om onze moeilijke taak te verlichten.

Ten slotte vermeen ik nog het een en ander in het midden te moeten brengen over de repliek van den Heer LE COCQ D'ARMANDVILLE.

Blijkbaar bekruipt spreker de vrees, dat door de aanschaffing van een aantal sawah-kanonnen het noodige voor verbetering of uitbreiding aan de bergartillerie zal worden onthouden. Ik voor mij geloof daaraan niet. Indien het legerbestuur er in slaagt, de urgentie van de invoering van een sawah-kanon aan te toonen, dan zal het daarvoor benodigde geld, ongetwijfeld, zonder voorbehoud beschikbaar worden gesteld. Wat *noodig* is, geeft de volksvertegenwoordiging altijd; dat hebben we onlangs gezien, toen Nederland 6 à 7 millioen kreeg voor snelvuurgeschut. Overigens kan men voor het bedrag, dat 40 sawah-kanonnen kosten, niet veel bergartillerie aanschaffen en onderhouden. Voorts vermeent spreker, dat de artillerie voor den strijd tegen den inlandschen vijand *niet onmisbaar* is. Ik vraag mij echter af, of het niet teekenend is, dat er in Atjeh, waar de versterkingen tot het verleden behooren, telkens om artillerie gevraagd wordt, als de vijand hier of daar eene nieuwe sterke benting heeft opgeworpen. Ik noem hier: Paja Reubé en Tanah Mirah in 1901.

Nu zegt spreker wel, dat Samalangan zich bijzonder eigende voor het gebruik van artillerie, maar ik zie dat bijzondere niet in. De vlakte stond onder water, en op den marsch moesten vele riviertjes en andere hindernissen worden overgetrokken. Men zegge liever: er werd een *ruim* en *doelmatig* gebruik van artillerie gemaakt; daardoor lag het overmoedige landschap binnen weinige dagen aan onze voeten. Spreker haalt eene reeks gevechten aan om zijn beweren te staven. In zijne voorbeelden is hij echter niet altijd juist. Wij zullen hem in zijne repliek op den voet volgen en beginnen met Poeloe Tengah. Uit de omstandigheid, dat de artillerie op 20 M. van de versterking stond, trekt hij de conclusie, dat ze niet veel gedaan, althans niet het vuur van den verdediger tot zwijgen gebracht heeft. Maar vergeet spreker dan geheel de moreele uitwerking? Zij telt sinds eeuwen ook mede, al is zij niet blijvend. Wij

leerden immers, dat de artillerie zelfs niet zal schromen, in de voorste linie met de infanterie bij den storm vooruit te gaan. Dit kan hier het geval — en noodig — geweest zijn; het is zelfs zeer waarschijnlijk, althans wanneer men eenige waarde mag hechten aan de courantenberichten. Blijkbaar durfde men den tweeden keer beter; . . . er zat meer élan in den troep, wellicht door de aanwezigheid van artillerie. Ook deed spreker de artillerie te kort, waar hij het gevecht bij Glé Iëng besprak. Toen de artillerie eenmaal op het gevechtsweld was, dekte zij den terugtocht van de zoo zeer gehavende infanterie. Zij hield den vervolgenden vijand op een afstand. Zou dit met de infanterie alleen nog wel gegaan zijn? Ik betwijfel zulks.

Ook bij Kota Blang heeft men het *gemis* aan artillerie gevoeld, leest men in het *Indisch Militair Tijdschrift* van 1902. Heeft men daarmee niet in bedekte termen gezegd, dat men met artillerie het doel met minder verliezen zou bereikt hebben? Wat eindelijk het nemen der versterking in de Paja Reubé betreft, merk ik op, dat aldaar wél artillerie optrad, zelfs eene *geheele* batterij, die *al* hare munitie verschoot.

Dat Oedjong Plinta genomen werd zonder artillerie, bewijst m. i. niets. Dit was gedeeltelijk eene nachtelijke overrompeling. Er waren bijzondere voorbereidingen getroffen, o.a. werden djaloers medegevoerd. Ik ken Oedjong Plinta en durf gerust te beweren, dat deze aan alle kanten door eene diepe rivier ingesloten sterke benting over dag zonder artillerie moeilijk met weinig verliezen te nemen zou zijn.

Zeer zeker zijn er in de laatste jaren vele sterke stellingen door *de infanterie alleen* genomen, maar daartegenover zijn evenveel voorbeelden te stellen, dat de hulp van artillerie noodzakelijk was.

Als de artillerie niet onmisbaar is, dan kan men er dus buiten, en zou toevoeging in onze terreinen lastige luxe zijn. Dat nu is te veel gezegd. Tot het bestrijden van den inlandschen vijand in sterke, moeilijk toegankelijke heuvelstellingen vermeen ik, dat artillerie bepaald *onmisbaar* is.

Spreker zegt voorts, dat het gebruik van artillerie som-

wijlen eene fout kan zijn. Hij heeft hier het oog op het »er uit schieten.» Zeker! men moet den vijand niet ongestraft laten ontsnappen, want dan maakt men de zaak ingewikkelder. Daarom moet men zorgen, hem in dat geval met infanterie te kunnen nazetten en indien zulks niet mogelijk is, moet men hem met artillerievuur vervolgen.

Op 29 Januari 1901 werd de vijand in Samalangan door het marinegeschut van den Glé Nang Roë genoodzaakt, drie sterke bentengs op den Glé Gisa Poenggoeng te ontruimen. Dit was voorzien; daarom stond er eene sectie 7 c.M. met *veel* munitie, gereed om den vijand met granaatkartetsvuur te overstelpen.

Door den vijand uit de zware versterkingen in de vlakke te schieten, kwam onze opmarschweg naar Batoc Ilië, het hoofdobject, vrij, zonder dat dit aan onze zijde één druppel bloeds kostte. Wij kwamen daardoor dus met onze ongeschonden strijdmacht vóór de zoo beruchte stelling. Ook wees ik straks reeds op het vrijmaken van de waadbare plaats in de Oelem-rivier bij de Mesigit Pantang.

De expeditie tegen Samalangan in 1901 had in den aanvang een onbloedig verloop, maar het volk verloor het vertrouwen in de leiders, toen deze de versterkingen, waaraan zij zoo in het zweet huns aanschijns gewerkt hadden, de eene vóór, de andere na, prijs gaven.

Gaarne geef ik overigens toe, dat het klappen uitdeelen niet aan de artillerie moet worden opgedragen. Die schoone taak is meer het werk van de infanterie, doch in de meeste gevallen eerst *nadat* zij door de *artillerie* daartoe in staat is gesteld.

Ik kan dan ook niet toegeven, dat de infanterie, »mits in voldoende sterkte optredende», het in alle gevallen alléén af zou kunnen. In deze »mits» ligt reeds de erkenning opgesloten, dat *met* toevoeging van artillerie de infanterie minder sterk kan zijn.

Eindelijk acht ik de veronderstelling, dat wij den vijand op den duur toch de baas zullen zijn, erg onzeker, afgescheiden

van het nadeel, dat het resultaat slechts bereikt zal kunnen worden ten koste van verliezen, die men zich had kunnen besparen.

Onze slotsom is en blijft voor den strijd tegen den inland-schen vijand: Gebruik artillerie, daar waar het waarschijnlijk is, dat ge ze noodig hebt, laat ze dan nimmer t'huis en zorg ze bij de hand te hebben. Pas het stelsel met oordeel toe en neem de daarmee gepaard gaande onvermijdelijke bezwaren in den koop.

De VOORZITTER: Ik wensch de aandacht der vergadering te vestigen op den tijd, die ons nog voor deze bijeenkomst rest. In de voorgaande vergadering is het met zeer veel succes gelukt, dat de heeren, die aan het debat hebben deelgenomen, de opmerkingen, die zij wenschten te maken, zeer hebben bekort om die later in het gedrukt verslag nader toe te lichten.

Wanneer het nu mogelijk ware, dan zou het zeer wensche-lijk zijn, dat dit ook heden avond het geval zou wezen, vooral waar de rede van den Heer GIEL zeker aanleiding geeft tot het bezien van het vraagstuk uit verschillend oogpunt.

Ik zou daarom de heeren, die alsnog het woord wenschen te voeren, wel in overweging willen geven, zich te beperken en ieder hoogstens 10 minuten of een kwartier te spreken, waarna de Heer GIEL dan nog gelegenheid zal hebben van repliek te dienen.

De Heer MUURLING: Mijnheer de Voorzitter! Mijne Heeren! Deden zich de mij voorafgaande sprekers als tegenstanders van het klein-kaliberkanon kennen, ik ben daarvan een groot voorstander en zou nog een stap verder willen gaan dan de geachte inleider. Ik moet dan ook de door den Majoor DOORMAN geuite verwachting, dat tegen de 4de stelling van den inleider wel niemand bezwaar zou hebben, teleurstellen. Die stelling luidt:

»Verlichting van het tegenwoordig (toekomstig) berggeschut is niet wenschelijk, aangezien dat geschut moet zijn opgewas-

sen tegen de bergartillerie van een britenlandschen vijand."

In de eerste plaats lijkt mij de redactie van de stelling niet gelukkig. In plaats van »verlichting" zal wel bedoeld zijn »vermindering van de uitwerking." Dat beide uitdrukkingen niet dezelfde zijn, bewees ons de geachte inleider zelf met het verlichte geweer. Ook het tusschen haakjes geplaatste woord »toekomstig" draagt mijne instemming niet weg; als ten minste de door mij uit Indië ontvangen inlichtingen juist zijn, dan is omtrent ons toekomstig berggeschut nog niets beslist in positieven zin; wel zou het G.K. kanon van 7 c.M. , zoowel met affuit- als met kanonterugloop, na uitgebreide proeven, gewogen en te licht (eigenlijk te zwaar) zijn bevonden.

Vervolgens lijkt mij de motiveering van de stelling onjuist. Bij het lezen rijzen al dadelijk vele vragen op, die door de rede van den inleider niet beantwoord werden. Welke B. V.? Welke bergartillerie? Het berggeschut in alle landen is op het oogenblik verouderd, behalve in Spanje, maar hoeveel begeerte dit land ook moge koesteren om als weleer eene groote koloniale mogendheid te worden, zoo lijkt het me toch, dat Nederlandsch-Indië daarvan weinig te duchten heeft. Tervijl door de geheele wereld nieuw veldgeschut ijverig beproefd wordt, hoort men nog weinig van plannen voor de aanschaffing van nieuw berggeschut; alleen Zwitserland is in dit opzicht de andere mogendheden vooruit, maar ook van den kant van dit rijk dreigt geen gevaar voor onze Oost. Buitendien legt men m. i. een geheel verkeerden maatstaf aan, als men het type van het geschut bepaalt naar dat van een vermoedelijken vijand. Elk geschuttype is een compromis tusschen de tegenstrijdige eischen van uitwerking en beweegbaarheid. In elk land kan dat compromis anders uitvallen, omdat zoowel de omstandigheden, die op de eischen invloed hebben, anders zijn alsook omdat dikwerf de appreciatie van het gewicht dier eischen verschillend is. Sinds 1870/71 wordt, wat betreft het veldgeschut, in Frankrijk meer de nadruk op uitwerking, in Duitschland op beweegbaarheid gelegd. Zoo heeft het Fransche

kanon M/97 een machtiger schot dan het Duitsche M/96; toch gaan er in de Duitsche literatuur geene stemmen op om ook in dit opzicht de Fransche artillerie na te volgen. Zoo voert het Britsch-Indische leger ook geschut op olifanten mede; moeten wij dat nu copiëeren?

De reden van bestaan van bergartillerie is hare beweegbaarheid. Nu vertoont Indië een zeer bijzonderen terreinvorm. De B. V. construeert zijn geschut niet met het oog op onze Indische terreinen, terwijl wij geene plannen koesteren om op veroveringen buiten Nederlandsch-Indië uit te gaan. De toekomstige B. V. en de N. I. artillerie gaan van verschillend terrein uit en kunnen daarom ook tot verschillend geschut komen.

In de derde plaats heb ik bezwaren tegen de stelling zelve. De inleider wenscht voor de bergartillerie tegen den B. V. een G. K. kanon van ± 7 c.M. te behouden. Zijn dan de eischen van beweegbaarheid, is dan het terrein in een strijd tegen een B. V. anders dan bij eene expeditie? Ik geloof van niet; wel vindt men op Java vele goede wegen, maar zoodra men deze verlaat, dan komt men in hetzelfde moeilijke terrein als ergens anders in Indië; primitieve voetpaden en sawahs zijn ook op Java niet onbekend 1). Daarbij komt nog, dat volgens

1) Als er op Java voldoende wegen waren (zoons de inleider in zijne repliek zegt), dan was er in het geheel geene bergartillerie noodig, dan zouden we met veldgeschut kunnen volstaan. Zooals ik reeds in het *Indisch Militair Tijdschrift* opmerkte, vergoeden de moderne richtmiddelen een groot gedeelte van het gebrek aan beweegbaarheid der veldartillerie, maar niet alles! En in het overblijvende moet de bergartillerie voorzien; dat is haar raison d'être. Maar dan moet zij daartoe ook in staat zijn en zij ondervindt in veel geringer mate hulp van verbeterde richtmiddelen, omdat hare kleiner dracht en de laaggeplaatste richtas, benevens de geringe munitie-uitrusting, die strooien onmogelijk maakt, de bergartillerie niet zoo vrij laten in de keuze harer stelling. Buitendien doen zich gevallen voor, dat niet in de eerste plaats uitwerking van de artillerie geëischt wordt, maar wel hare aanwezigheid in 1e linie. Is het echter aan eene bergbatterij van het tegenwoordige type met hare zware lasten en hare muilieren mogelijk om een infanterie-aanval te begeleiden om veroverde posities te bekronen, ook al voert geen weg daarheen? Men denke toch niet altijd aan bergartillerie tegen bergartillerie, aan kleine colonnes met eenige

de mij door den Heer HOLLE verstrekte inlichtingen de galangaus in de Prcanger veel smaller, dus veel minder begaanbaar zijn dan in Atjeh. Nu zou men kunnen zeggen, dat de B. V. dezelfde moeilijkheden zal ondervinden en dat als de B. V. met zijne artillerie ergens niet kan komen, ons leger daar dan ook geen geschut noodig heeft. Deze redeneering moge juist zijn, zoolang wij verdediger zijn, maar als aanvaller tegen modern bewapende infanterie in eene goede stelling is de hulp van het kanon onmisbaar. En al zijn we nu ook in politieken zin verdediger, daarom is toch het tactisch offensief niet uitgesloten. M. i. is het offensief alleen zaligmakend. Tegen B. V. en tegen I. V. gelden daarom m. i. dezelfde eischen van beweegbaarheid voor berggeschut, zoodat we ook in beide gevallen hetzelfde kanon noodig hebben.

Maar al geeft men dit niet toe, is dan een G. K. kanon van \pm 7 c.M. machtiger dan een G. kanon van klein kaliber? De strijd tegen schildbatterijen zal met G. gevoerd moeten worden en daarbij zal het lange kanon van klein kaliber zeker niet achterstaan bij het korte kanon van grooter kaliber. Tegen infanterie zouden velen liever de G. K. bezigen. Ik meen echter in het *Indisch Militair Tijdschrift* te hebben aangetoond, dat het onmogelijk is bij de bergartillerie voldoende munitie mede te voeren om de moderne G. K. vuurmethodes te kunnen toepassen.

Ten slotte nog een enkel woord over de organisatie. De inleider wenscht dus bij de bereden artillerie sawah-, berg- en veldgeschut, terwijl misschien de veldhouwitser daarbij nog als

bergkanonnen, die in het gebergte ageeren. Welk nut kan een dergelijk versnipperen van krachten hebben? M. i. moeten we toch steeds er naar streven, hoe ook het verloop van den oorlog, hoe ook de wijze van ons optreden moge zijn, bij het gevecht alle krachten ter beschikking te hebben. Zoodoende zal de bergartillerie *niet in plaats van*, maar *naast* de veldartillerie gebruikt worden en zal zij hare geringere uitwerking vergoeden door hare geschiktheid om bijzondere opdrachten te vervullen „en se multipliant par la mobilité.” Om mijne bedoeling duidelijk te maken, zou ik het als volgt willen uitdrukken: De strategie kent slechts artillerie; de tactiek pas maakt onderscheid tusschen veld- en bergartillerie.

nummer vier komt. Ik vrees, dat zoodoende de verwapening der bereeden artillerie eene verwatering zal worden. De bezwaren, die zich bij de opleiding volgens stelling 7 en bij het opleggen van een zoo veelsoortigen munitievoorraad zullen voordoen, ga ik, met het oog op den tijd, stilzwijgend voorbij. In plaats van onze artillerie-kracht te versnipperen, zou het m. i. wenschelijk zijn, voor den strijd tegen den I. V., en als berggeschut tegen den B. V. hetzelfde klein-kaliberkanon te bezigen, daarvan ééne, zoo noodig twee batterijen aan te schaffen en de rest van het beschikbare geld en menschenmateriaal te bezigen voor het scheppen van eene krachtige veldartillerie. Dan zal het door den inleider opgeroepen smalende spook, dat aan den horizon grijnst, een krachtige hinderpaal in den weg staan, zoo het de lust mocht bekruipen naderbij te komen.

De Heer P. J. C. C. KERN : Mijnheer de Voorzitter. De Overste GIEL heeft zich mijns inziens te veel op het gebied der techniek bewogen en daardoor niet of niet genoegzaam rekening gehouden met de sedert jaren in de gelederen van ons Indisch leger bestaande meening, dat de artillerie, vooral na de invoering van het repeteergeweer klein kaliber, onnoodig zou zijn voor den oorlog tegen den inlandschen vijand.

Het komt mij voor, dat de Overste GIEL zich in de eerste plaats had moeten bezig houden met de beantwoording van de vraag, in hoeverre die meening al dan niet juist is. Is de artillerie werkelijk onnoodig, dan zou natuurlijk van zelf elk wonderproduct der techniek ook als geheel noodeloos beschouwd moeten worden.

Aangezien het nu voor de hand ligt, dat deze belangrijke vraag alleen door de krijgsgeschiedenis en de tactiek beantwoord kan worden, had, naar mijne meening, de techniek heden avond geheel buiten bespreking kunnen blijven.

Ik heb het woord gevraagd met de bedoeling enkele feiten te releveeren, ten bewijze, dat de bewering alsof de artillerie onnoodig zou zijn voor den oorlog tegen den inlandschen

vijand, eene meening is, die den toets zelfs van het oppervlakkigste onderzoek niet kan doorstaan.

Overeenkomstig uw verlangen zal ik kort zijn, en zal ik mij dan ook in een telegrammenstijl uitdrukken.

In de eerste plaats meen ik te moeten wijzen op de beteekenis, die de Franschen aan de artillerie hebben gegeven in al hunne koloniale oorlogen van af BONAPARTE'S expeditie naar Egypte in 1798 tot en met die van den Generaal O'CONNOR naar het landschap Figuig op de grenzen van Marokko in 1903. Die beteekenis was en is niet alleen eene tactische, maar ter wille van het prestige van Frankrijk, zooals nader blijken zal, ook eene politieke.

Op den 14den Februari 1798 overhandigde de Fransche Minister van Buitenlandsche zaken TALLEYRAND-PÉRIGORD aan het Directoire eene uitvoerige memorie over Egypte, waarin BONAPARTE o. m. ook het volgende verklaard had :

Je puis garantir, d'après les assertions des hommes qui connaissent le mieux l'Égypte, que sa conquête ne coûtera presque pas de sang français.

.....
Pour être assuré de vaincre en épargnant le sang français, il faut attaquer les Égyptiens avec une forte artillerie.

In den nacht van 1 op 2 Juli 1798 landde hij in Egypte met eene expeditionaire troepenmacht ter sterkte van ± 33.000 man en het fabelachtig aantal van niet minder dan 1500 vuurmonden. (1)

Dat hij niet zonder redenen met „*eene immense artillerie*”,

(1) Deze opgave van THIERS wordt vrij wel bevestigd door eene officiele, volgens welke de Franschen, na aftrek van het geschut, dat in Maart 1799 bij den tocht naar Syrië in 16 transportschepen geladen in handen der Engelschen viel, in Augustus van dat jaar in Egypte nog beschikten over 1426 vuurmonden en 225.000 artillerieprojectielen.

Volgens den Engelschen Generaal HUTCHINSON, die in 1801 Egypte op den Franschen Generaal MENOU veroverd heeft, zouden toen 1375 vuurmonden en ruim 190.000 daarbij behoorende projectielen in handen der Engelschen zijn gevallen.

zoals hij zelf gezegd heeft, naar Egypte was gegaan, zal ook blijken uit de wijze, waarop hij gedurende zijne eeuwig gedenkwaardige veldtochten aan den Nijl, het doen optreden van dat wapen zou ter sprake brengen.

In eene critiek op de oorlogen van CAESAR, zeide hij, dat het meest geoefende leger der oudheid, aangevoerd door een ALEXANDER van Macedonië, een HANNIBAL, een JULIUS CAESAR, zich geen uur zou kunnen staande houden tegen een leger van zijn tijd, en wel als gevolg van de invoering en het gebruik der vuurwapenen in 't algemeen, en van het geschut in 't bijzonder. Opmerkelijk is het, dat de gedachte aan het hier bedoeld tactisch overwicht van een leger van zijn tijd op dat der oudheid hem voor den geest stond, toen hij in Egypte vijanden te bestrijden had, die niet, of slechts over eene zeer gebrekkige artillerie beschikten.

In eene den 3den Juli te Alexandrië met zijne Generaals gehouden conferentie zeide hij o. m. ook het volgende :

L'artillerie, l'arme principale des combats, est surtout terrible aux Orientaux, incapables de la contre-battre. Il faut donc mettre l'ennemi dans la situation d'une armée antique sans canons, ayant affaire à une armée moderne avec canons.

Ziedaar de grondgedachte der tactiek van den grooten veldheer voor een oorlog tegen een vijand, door ons gewoonlijk den inlandschen vijand genoemd.

Op den 8sten Juli gedurende den marsch van het leger van Alexandrië in Z.-O. richting naar den Nijl voor het eerst op den vijand stuitende, riep hij uit :

Faites sentir à ces brigands que l'artillerie a toujours raison!

Op den 10en Juli in het dorp Ramanieh aan den Nijl, zeide hij :

Pour les Orientaux, vouloir se défendre contre l'effet de l'artillerie, c'est vouloir arrêter la mer avec les mains!

Op den 12en Juli, vóór het groote gevecht bij Chobrakhit,

zeide hij aan den Schout-bij-Nacht PERRÉE, die de flotille van kleine oorlogsschepen op den Nijl commandeerde :

Faites tomber sur la position de l'ennemi une pluie de boulets de nos grosses pièces.

Op den 20sten Juli, den dag vóór den veldslag bij de Pyramiden, zeide hij aan den Generaal SONGIS, die de artillerie in dien veldslag zou commandeeren :

Surtout, faites jouer l'artillerie, le seul moyen de faire sentir aux Orientaux le poids des armes européennes.

Toen hij, in den morgen van den veldslag, de bevolking van het aan den anderen rivieroever gelegen Cairo bij duizenden naar de rivier zag gaan, om getuige te zijn van den strijd, riep hij uit :

Ces coquins, s'ils entendent le canon, auront peur, et ne se défendront pas.

Door de intimideerende werking van het kanongebulder, viel Cairo, bewoond door 300.000 Mohamedanen, »la plus vilaine populace du monde», zonder slag of stoot in handen der Franschen (24 Juli).

Tegen de volksstammen in Opper-Egypte, die, in geïsoleerden toestand levende en daarom ook »ne connaissent pas les armes à feu», zooals hij zeide, zou van uit Cairo met eene zelfstandige colonne worden geageerd. Aan den Generaal DESAIX, den commandant van die colonne, zeide hij :

C'est surtout en Egypte que l'artillerie est de première nécessité, c'est l'arme la plus importante. Il faut que vous en ayez une grande quantité.

Door gebrek aan transportmiddelen heeft DESAIX nooit over veel artillerie kunnen beschikken. Stemt echter het voornemen om met eene sterke artillerie te ageeren tegen volksstammen, die nog onbekend waren met het gebruik der vuurwapenen, niet tot nadenken ?

De onderwerping van de volksstammen in Beneden- en

Midden-Egypte zou het werk zijn der mobiele colonnes, die dat land in alle richtingen zouden moeten doorkruisen.

Wetende, dat gevechten in het open veld tot de uitzonderingen zouden behooren en dat de krijgsverrichtingen der Franschen hoofdzakelijk zouden bestaan uit aanvallen op meer of min versterkte stellingen en dorpen, zeide hij :

Se battre sans artillerie, c'est perdre des hommes bien inutilement, c'est sacrifier sans but un bon nombre de braves soldats.

Toen dan ook het tijdstip naderde, waarop de mobiele colonnes zouden moeten optreden, gaf hij eenige orders uit, waaronder er één was van den volgenden inhoud :

Il est expressément défendu d'engager le combat sans artillerie, sous quelque prétexte que ce soit.

Boekdeelen sprekend was de last, dien hij, met betrekking tot deze order, aan den Chef van den Staf, den Generaal BERTHIER gaf in de bewoordingen :

Ayez soin et tenez la main à ce que les officiers qui n'exécutent pas l'ordre relatif à l'artillerie, soient sévèrement punis.

Den 24sten September 1798 schreef hij aan den Generaal MENOÜ te Rosette :

Attelez vos pièces de 12; c'est le seul moyen de pouvoir fondroyer les villages en épargnant le sang.

Bij het geven van instructies aan de commandanten der mobiele colonnes bracht hij de artillerie bij herhaling ter sprake.

Zoo zeide hij :

Aan den Kolonel DUMUY :

Les pièces d'artillerie vous serviront à vaincre, à châtier les brigands, sans perdre de monde.

Aan den Generaal VIAL, die den last kreeg eene versterkte stelling aan te vallen :

Attaquez ces brigands en tirant des boulets et des obus comme un enragé.

Aan den Generaal FUGUIÈRE, die den last kreeg een bij name genoemd versterkt dorp te nemen :

Couvrez cette misérable bicoque d'une nuée de feu d'artillerie.

Aan den Generaal DOMMARTIN :

Arrangez-vous de manière à attaquer El-Arich par un déluge de feu d'artillerie.

Aan den Generaal MENOÛ, die den last kreeg een door de Bedoeïnen versterkt en bezet dorp te nemen :

Ce sont des animaux avec lesquels il faut beaucoup de patience. Au reste, la reddition ne nous coûtera que des boulets.

In een van zijne rapporten aan de Regeering te Parijs schreef hij :

Ne voulant pas perdre de monde, j'ai fait placer des mortiers pour bombarder le village.

Toen hij zonder belegeringsgeschut voor St. Jean d'Acre kwam, omdat het belegeringspark, bestemd voor de expeditie naar Syrië, in 16 transportschepen geladen, in handen der Engelschen was gevallen, riep hij in wanhoop uit :

Ce qu'il me faut, c'est l'artillerie, l'artillerie encore, l'artillerie toujours, l'artillerie, le seul moyen de rosser l'ennemi.

Maintenant nous pourrions bien donner des millions si nous avions ici quelques pièces de siège!

Toen hij in 1801 als Eerste Consul den Generaal LECLERC met eene expeditionaire troepenmacht naar Sint Domingo in Amerika zond, om een opstand der inboorlingen van dat eiland tegen het Fransche gezag te onderdrukken, zeide hij :

Il faut une grande quantité d'artillerie, le seul moyen d'avoir des affaires brillantes à la guerre.

Aan den Generaal ROCHAMBEAU, dien hij in 1802 om dezelfde redenen met eene expeditionaire troepenmacht naar het eiland Guadeloupe in Amerika zond, zeide hij :

Ayez beaucoup d'artillerie.

In Egypte, Syrië, Palestina, Sint Domingo en Guadeloupe moesten de versterkte dorpen en stellingen des vijands aangevallen worden met eene toepassing tot in de uiterste consequentie van het beginsel, door hem geformuleerd in de bewoordingen :

C'est l'artillerie qui prend les places, et l'infanterie ne fait qu'aider.

.

In het tijdvak 1836—1843 werd door de Fransche Generaals BOYER, BELLIARD, DERMONCOURT, DEPONTHON in tijdschrift- en dagblad-artikelen er op aangedrongen, om met eene sterke artillerie in Algerië te ageeren.

Gedurende de expeditie naar Klein-Kabylië in 1851 vershoten de Franschen in enkele schermutselingen niet minder dan 853 granaten en 5 kartetsen.

In al hunne latere expeditiën in Azië en in Afrika vervulde de artillerie steeds eene zeer belangrijke rol.

In antwoord op eene in November 1894 in de Fransche Kamer van Afgevaardigden gehouden interpellatie over de organisatie van de voor Madagaskar bestemde expeditionaire troepenmacht, sprak de Minister van Oorlog, de Generaal MERCIER, ook over: »BONAPARTE allant en Egypte.» Opmerkelijk is dan ook het feit, dat de Generaal DUCHESNE in 1895 in Madagaskar over eene sterke artillerie beschikte, die zeer op den voorgrond trad in eene reeks van gevechten tegen de Hova's op eene operatielijn van ruim 500 K.M. van Majunga aan de kust tot aan Tananarivo in het binnenland.

Zeer belangrijk was de expeditie der Franschen naar het landschap Figuig op de grenzen van Marokko in 1903.

Toen de Gouverneur van Algerië JONNART in de eerste helft van dat jaar op eene dienstreis in de buurt van dat landschap door de bevolking bedreigd werd, was een gewapend optreden van Frankrijk onvermijdelijk.

Niettegenstaande men wist, dat de versterkingen des vijands uit niets anders bestonden dan uit :

Un inoffensif minaret et quelques masures en pisé,

was de expeditionaire troepenmacht ter sterkte van 3000 man voorzien van eene sterke artillerie, bestaande uit eenige achterlandmortieren van groot kaliber en uit eene bereden artillerie van 4 batterijen à 6 vuurmonden.

Het operatieplan toch van den Generaal O'CONNOR, den commandant van die troepenmacht, was gebaseerd op het denkbeeld :

à faire sentir à l'ennemi la puissance de l'artillerie moderne.

Hoe dat denkbeeld uitgevoerd werd, moge blijken uit het feit, dat een der beschrijvingen van de krijgsverrichtingen der Franschen in Fignig begint met de woorden :

Cinq cent quatre-vingt-sept coups de canons; la gerbe des obus à la mélinite qui s'abattent, avec une implacable précision, sur les vieux remparts de terre, pénètrent à travers la fragilité des murs, tombant au milieu des cubes réguliers des maisons et font explosion en projetant, sur la limpidité du ciel un écran de fumée blanche et de poussière grise.

In den tijd van een paar dagen was zonder eenig verlies aan de zijde der Franschen, ten koste van 587 brisantgranaten en één trekpaard, dat kreupel werd en afgemaakt moest worden, het doel der expeditie volkomen bereikt. Met behulp van een geweldige »bruit d'artillerie" had men niet alleen aan de vijandig gezinde bevolking van Fignig eene flinke kastijding toegediend, maar ook het prestige van Frankrijk in Noord-Afrika zeer verhoogd. Men was dan ook ten volle gerechtigd om de volgende uit een politiek oogpunt zoo beteekenisvolle verklaring af te leggen :

Le bombardement de Fignig a certainement retenti dans toute l'Algérie et le Maroc; il a montré, à ceux qui en auraient douté, les moyens d'actions dont peut disposer la France; il a été une manifestation qui produira, sur ceux mêmes qu'elle n'a pas atteints directement, l'impression salutaire que la France est une puissance à qui l'on ne saurait résister.

Valt er hiernit voor ons, met betrekking tot onze koloniën, niets te leeren?

Waarom heeft men in onze koloniën, telkens wanneer een gewapend optreden onzerzijds noodig was, steeds gehandeld alsof het verhoogen van het prestige van Nederland door een krachtig artillerievuur eene zaak is van nul en geener waarde? Men denke b. v. eens aan ons optreden in Korintji in 1903.

De Engelsche Generaals KITCHENER en LOCKHART hebben daar anders over gedacht.

Op den 2en September 1898 heeft KITCHENER bij Omdoerman met 46 vuurmonden en ten koste van ruim 3500 granaten en granaatkartetsen door eene gedurende bijna 5 uur onafgebroken voortgezette hevige kanonnade de Derwischen vernietigd en het gezag van Engeland voor goed in Soedan gevestigd.

Kort daarna heeft LOCKHART den opstand der Afridis in Voor-Indië door eene flinke kanonnade geheel onderdrukt.

Geloofst men werkelijk, dat krachtige kanonnades en de daardoor te verkrijgen tactische resultaten in onze Indische oorlogen geene waarde zouden hebben voor het prestige van Nederland in den Indischen Archipel?

Onze Indische krijgsgeschiedenis leert ons, dat van al de oorlogen, die wij na 1816 voor de consolidatie van onze macht in den Archipel gevoerd hebben, de Bonische van 1824 de eenige was, waarin wij terstond met eene sterke artillerie waren opgetreden. Die Bonische expeditie was ook de eenige, die terstond tot een goed einde werd gebracht en niet voor den tweeden of derden keer behoefde hervat te worden. Dit feit krijgt eene bijzondere beteekenis, wanneer men in aanmerking neemt, dat bij al onze andere expeditiën telkens na eene nederlaag, bij het organiseren van de troepenmacht, bestemd voor het op nieuw hervatten der operatiën, steeds alle aandacht geschonken werd aan de artillerie.

Dit gebeurde bij de tweede expeditie naar Saparoewa in de Molukken in 1817, nadat de eerste in dat jaar mislukt was.

Dit gebeurde bij de tweede expeditie naar Palembang in 1821, nadat de eerste in 1819 mislukt was.

Dit gebeurde bij de derde expeditie naar Bali in 1849, nadat de tweede in 1848 mislukt was.

Dit gebeurde bij de tweede expeditie naar Boni in 1860, nadat de eerste in 1859 mislukt was.

Dit gebeurde in 1894 in Lombok bij het hervatten der operatiën na de bekende catastrophie.

Dit gebeurde in 1903 in Korintji na het bloedig ochech van Poeloe-Tengah.

De artillerie-uitrusting van de eerste Atjehsche expeditie in 1873 was geringer dan die van een van al de andere expeditiën, welke wij in de 19e eeuw gevoerd hebben. De nederlaag, die wij in April 1873 geleden hebben, was ook de grootste, welke wij in die eeuw gehad hebben. Zeer welsprekend was ook het feit, dat men bij het organiseeren van de troepenmacht, bestemd voor de tweede expeditie, nog verder ging dan men ooit te voren gedaan had. Men vertrouwde n.l. het verouderde Indische artilleriematerieel niet meer en leende moderne vuurmonden van het moederland.

Ziedaar een even kort als treffend beeld van onze koloniale krijgsgeschiedenis in de 19e en in het begin der 20e eeuw!

Eene vergelijking daarvan met die der Franschen over hetzelfde tijdvak leidt tot een boekdeelen sprekend contrast.

Bij de Franschen, van af Egypte 1798 tot en met Figuij 1903, onverschillig met welk geweer de infanterie bewapend was, gladloopsgeweer, getrokken voorlaadgeweer, getrokken achterlaadgeweer, repeteergeweer klein kaliber, steeds eene sterke artillerie, die altijd op den voorgrond trad, en steeds overwinningen, waardoor nimmer sprake behoefde te zijn van het voor den tweeden of derden keer hervatten van eene operatie.

Bij de Nederlanders, van af Sapiroewa in 1817 tot en met Korintji in 1903, onverschillig met welk geweer de infanterie bewapend was, gladloopsgeweer, getrokken voorlaadgeweer, getrokken achterlaadgeweer, repeteergeweer klein kaliber, steeds eene zwakke artillerie, die bovendien nimmer tot haar recht mocht komen, ten slotte zelfs geene artillerie (Korintji 1903) en steeds een flink pak slaag, waardoor het voor den tweeden of derden keer hervatten van eene operatie regel is geworden.

Mijnheer de Voorzitter! Ik ben reeds te lang aan het woord geweest en zal daarom nu eindigen en gebruik maken van de gegeven gelegenheid om mijne verdere opmerkingen over onze Indische artillerie in eene nota als bijlage te doen opnemen achter het gedrukte verslag van het heden avond verhandelde.

De Heer CREMER: Mijnheer de Voorzitter. Gaarne betuig ik mijne instemming met het door den Heer GIEL in zijne verhandeling ontwikkelde hoofddenkbeeld. Trouwens dat behoeft ik den geachten spreker van af deze plaats niet meer te zeggen, mijne meening ter zake is hem reeds geruimen tijd bekend. Ik erken, dat er zich gevallen kunnen voordoen, waarin thans toevoeging van artillerie aan eene expeditionaire colonne moet achterwege blijven wegens de groote moeilijkheden, die het terrein aan de bergartillerie van het tegenwoordige gewicht in den weg legt, al kan niet worden ontkend, dat door de krachtiger bewapening van de infanterie die gevallen zich veel zeldzamer dan vroeger zullen voordoen. Maar waar nu de geachte spreker een kanon van 4 c.M. aanbeveelt, dat aan het 1 K.G. wegende projectiel eene V° van 500 M. moet geven (punt 5 der stellingen), daar Mijnheer de Voorzitter, moet ik er aan twijfelen of hij ernstig heeft overwogen, in hoever een zoodanige vuurmond aan de door hem gestelde desiderata zal kunnen voldoen. Theoretisch komt men al dadelijk met zijne denkbeelden in botsing. Vergelijken wij daartoe een oogenblik den door den spreker voorgestelden vuurmond met de pompom, die gerust een model van een klein-kaliber veldkanon mag genoemd worden, dan treft het ons, dat dit kanon, om aan het granaatje van 0.453 K.G. eene V° van 550 M. te kunnen geven, met affuit een gewicht moet hebben van $189 + 348 = 537$ K.G. Wil men bij datzelfde kanon een granaat van 1 K.G. bezigen, dan zal, bij behoud van dezelfde kinetische energie aan de monding, de V° slechts 368 M. kunnen bedragen. En nu weet ik wel: »Alle Theorie ist grau,» maar de ervaring heeft geleerd, dat de formule, aangevende het arbeidsvermogen aan de monding, in het algemeen nog veel te gun-

stige uitkomsten oplevert, d. w. z. dat de fabrikanten gewoonlijk niet in staat zijn te voldoen aan de eischen, die hun op grond van de met die formule verkregen uitkomsten worden gesteld.

Waar dus de 537 K.G. wegende pompom aan een projectiel van 1 K.G. slechts eene V_0 van 368 M. zou kunnen geven, is het mij een raadsel, hoe de Heer GIEL kan gelooven, dat zijn kanon bij gebruik van een projectiel van hetzelfde gewicht en bij eene V_0 van 500 M., d. i. dus van slechts 50 M. minder dan de pompom, 200 K.G. zou kunnen wegen. En ik zou hem dan ook de vraag willen stellen of hij wel eens zoodanig kanon heeft gezien, niet op papier, want dat is geduldig, maar in werkelijkheid, en, zoo ja, of hij er wel eens uit heeft zien vuren en zich overtuigd, dat het daarbij stilstaat, iets wat met het oog op de te bereiken vuursnelheid eene hoofdvoorwaarde is. Ik mag toch niet aannemen, dat hij ter wille van de verlichting, zich met eene veel kleinere vuursnelheid zal tevreden stellen, want dan zou de waarde van zoodanigen vuurmond, die vooral op *moreele* gronden steunt, belangrijk dalen. Zoolang ik op deze vraag geen categorisch antwoord heb ontvangen, kan ik aan de bestaanbaarheid van het kanon-GIEL geen geloof hechten.

Naar mijne overtuiging zal een zoodanig verlicht kanon alleen te verkrijgen zijn, wanneer op de V_0 en de vuursnelheid aanzienlijk wordt ingeboet, en berust die overtuiging op goede gronden, dan kan ik mij geen legerbestuur voorstellen, dat een dergelijk minderwaardig kanontype zal willen invoeren. Neen, Mijnheer de Voorzitter, naar vooruitgang, niet naar teruggang moet in deze materie worden gestreefd. Geen geld besteed aan materieel, dat niet aan de hoogste eischen voldoet. Maar bovendien bestaat, naar het mij voorkomt, de behoefte aan een dergelijk kanon in Indië niet, omdat aldaar de marine over een snelvuurkanon van 3.7 c.M. beschikt, dat wel is waar niet meer is van dezen tijd, doch dat — de Heer GIEL heeft het zoolven zelf gereleveerd — in den veldtocht naar Samalangan uitnemende diensten aan den wal heeft bewezen. Wil men

zoodanigen vuurmond, welnu, de Heer DOORMAN merkte het zooeven reeds op, men requireere dien van de schepen. Op die wijze vullen marine en landmacht elkander aan, en dit acht ik voor onze koloniën van het grootste gewicht. Het staatsbelang zal door eene zoodanige samenwerking ten zeerste worden gebaat. Nieuw is dit denkbeeld zeker niet. Men denke slechts aan het gebruik, dat door de Engelschen in den Zuid-Afrikaanschen oorlog van het marinegeschut, zelfs van het zware, is gemaakt. En ik acht mij gelukkig hier in herinnering te kunnen brengen, dat ook in Indië dit beginsel is toegepast door Generaal VAN HEUTSZ bij de zooeven genoemde Samalangan-expeditie, waarbij niet alleen het geschut van 3.7 c.M., maar ook de marinekanonnen van 10.5 c.M. A werden ontscheept en met succes gebruikt. Was ook in vroegere jaren naar dat beginsel gehandeld, dan zou wellicht èn in Atjeh èn op Lombok, bij de beschieting van Tjakra Negara, ons succes in vele gevallen, zoo het niet grooter was geweest dan toch zeker in korter tijd verkregen zijn. Zoo had men bij de expeditie van Lombok, in stede van zich met getrokken voorlaadkanonnen van 12 c.M. L en K te behelpen, de batterijen van 12 c.M. K A n^o. 1 van H. M. Tromp en Koningin Emma der Nederlanden (totaal 16 stukken) en zoo noodig nog 2 kanonnen van 12 c.M. L A van H. M. Sumatra en 6 kanonnen van 10.5 c.M. A van H. M. Borneo naar het front kunnen opvoeren. Het affuiteren van dat geschut zou geene bezwaren hebben opgeleverd; ik herinner slechts aan hetgeen te dien opzichte in Atjeh is verricht.

Ik meende dit onder de aandacht van de vergadering te moeten brengen, daar het, naar mijn oordeel, een gebiedende eisch is, dat op die wijze in Indië een band worde gelegd tusschen land- en zeemacht, opdat zoowel van de in de koloniën aanwezige personeele als materieele krachten het grootst mogelijke nut worde getrokken.

De Heer W. J. GIEL: Mijne Heeren! In de eerste plaats een woord van dank aan u allen voor de blijken van instem-

ming aan het slot mijner rede betoond; ook in het bijzonder mijn dank aan de heeren, die haar wel eene repliek hebben willen waardig keuren, waardoor ik in de gelegenheid ben gesteld nog enkele punten nader toe te lichten.

Wat betreft de repliek van den Heer LE COCQ D'ARMANDVILLE het volgende:

Ik heb er niet aan getwijfeld of uit het wapen der infanterie, vooral uit het jongere gedeelte, dat thans door zijn stout en zelfbewust optreden in Atjeh bezig is, menige schoone bladzijde te voegen aan de aan groote daden rijke Indische krijgsgeschiedenis, zou eene stem opgaan om hier de techniek het standpunt te betwisten, dat haar, naar mijn oordeel, ook bij de tegenwoordige wijze van oorlogvoeren toekomt. En al deel ik ook in de volle sympathie, die den woorden van den geachten spreker toekomt; woorden op het oorlogsveld voorafgegaan door daden van moed en beleid, zoo mag men daarom de oogen niet sluiten voor hetgeen deze beide schoone eigenschappen in vereeniging met de techniek tot stand kunnen brengen.

Waar de geachte spreker meent, dat de eischen, aan een bergkanon te stellen, afhankelijk zijn van het tactisch gebruik, dat men daarvan moet verwachten, ben ik zoo vrij hem er op te wijzen, dat het steeds de techniek is geweest, die den weg heeft aangegeven, dien de tactiek moest bewandelen. Zoo is het stoute, vlugge optreden van de maréchaussée in Atjeh een uitvloeisel van hare bewapening met den handigen klewang en de lichte karabijn. Ook de wijze van aanval, die tot nu toe bij de meeste bentengs werd toegepast, en waarbij men de artillerie liefst t'huis liet, hield verband met de huidige techniek der bergartillerie, welke ons een kanon heeft gegeven, dat in de meeste omstandigheden te zwaar is voor een vlug tactisch gebruik.

Ware de artillerie destijds de infanterie geen blok aan het been geweest, dan had men er nooit over gedacht, eene stelling als Gliëng in één aanloopje te willen nemen.

Deze zou dan, na behoorlijke verkenning en nachtelijke

omsingeling, bij het aanbreken van den dag, na deugdelijke voorbereiding met artillerievuur, zijn bestormd.

De geachte spreker meent, dat Poeloe Tengah reeds bij den eersten stormaanval zou zijn bezweken, indien de beide colonnes in behoorlijk verband met elkander hadden gewerkt; doch de heftige tegenstand, welke in Augustus werd geboden, toen toch alle maatregelen behoorlijk samentroffen en ook de artillerie medesprak, doen deze meening wel eenigszins in twijfel trekken.

Waar de techniek een uitvloeisel was van de tactiek, hebben hare scheppingen slechts een kortstondig bestaan gehad: adres aan de *veldmortieren*.

Ook ik acht de artillerie tegen den inlandschen vijand niet *onnisbaar* en hoewel warm pleitende voor een ruim gebruik daarvan, zal men mij door mijne voordracht toch niet stem-pelen tot een kanonfanaticus op wien de woorden van RICHARD LEEUWENHART met eenige wijziging kunnen worden toegepast: *a gun, my kingdom for a gun!* Maar aan de andere zijde meen ik toch ook te moeten waarschuwen tegen een uit de tegenwoordige tactiek ontwakend hak- en steekfanatisme, dat zoo af en toe eene bladzijde van rouw aan onze krijgsgeschiedenis voegt.

De spreker meent, dat ik geen voldoende vertrouwen stel in de superioriteit der infanterie tegenover den inlandschen vijand; doch dat doe ik juist in de hoogste mate, maar ik wensch economisch met onze soldaten om te springen en daartoe niet meer dan noodig een beroep te doen op dat vertrouwen, zonder nochtans in angstvallig sparen af te dalen.

Onbewust speelt de Heer LE COCQ geheel in mijne kaart, waar hij het gebruik der artillerie aanbeveelt in die terreinen, die zich daartoe goed leenen. Welnu, de invoering van het sawahkanon zal de rij dezer terreinen sterk uitbreiden. Men komt echter wel eens in omstandigheden, dat geen enkele non-combattant aan de colonne kan worden toegevoegd, zelfs geene provianddragers. Men laat dan de vivres t'huis, maar, even verkeerd als het zoude zijn om, in verband hiermede, de in-

tendance af te schaffen, zou ook het in principe t'huis laten der artillerie zijn, alleen omdat zij niet in elk denkbeeldig geval van nut kan wezen. Zeer zeker stuiten wij wel eens op versterkingen, die alleen met vesting- of zwaar marinegeschut zijn te nemen. Kan men dat geschut door terreinomstandigheden niet opvoeren, dan kan — dat geef ik toe — het sawah-kanon alleen als bangmaker dienst doen, tenzij het op een domineerend punt in stelling kan komen. Met bijna wiskunstige zekerheid kunnen dan toch in ieder geval stukken van den binnenkruin worden afgeschoten en dat zal, naast eene hooge moreele uitwerking, ook wel eenige materiele aanbrengeu. Zeer zeker zal dat der infanterie gelegenheid geven in de doode hoeken door te dringen, ten einde brisantgranaten te werpen, dan wel de chicanes te vernielen of stormladders te plaatsen. De goed achter schilden gedekte bediening zal er voorts in kunnen slagen enkele schietkokers onbruikbaar te schieten.

Ik stel mij zeker op het standpunt van den spreker om tegen den I. V. alleen het hoog noodige te eischen, ten einde meer gelden voor de strijdmiddelen tegen den B. V. beschikbaar te hebben en daarom wensch ik hoog noodige sparing onzer *levende* strijdkrachten. En nu zie ik niet in, waarom dat niet gepaard kan gaan met het toebrengen van zware klappen aan den vijand. Laat ons daartoe weder eens terugkomen op de bestorming van Kota Blang Djeurat, welke benteng te voren was verkend en waarbij de terugtochtslijn van den vijand op voor hem onzichtbare wijze was afgesneden. De artillerie had hier tegenover de oosterface en op \pm 50 M. in batterij kunnen komen, terwijl de Noorder- en Zuideraanvalscolonne nagenoeg in stelling waren. Vrees voor het treffen der eigen troepen had, in verband met de trefzekerheid op het doel, niet behoeven te bestaan. Nu had eenvoudig de afspraak kunnen worden gemaakt, dat de artillerie een snelvuur van ééne minuut afgaf, waarna aan drie kanten zou worden gestormd. Hoogst waarschijnlijk zou dan het plotseling achter elkander springen van een 25-tal granaten de verdedigers over de wallen hebben gedreven in de klewangs en bajonetten der aanvallers.

Had men den vijand bloot willeu verjagen, dan zou daartoe een kanon in batterij hebben kunnen komen op den Tjot Igeuë op 70 M. hoogte en 500 M. afstand, gepaard aan eene den vijand opzettelijk kenbaar gemaakte bedreiging met insluiting.

Laat men nu eens aannemen, dat de eerste wijze van ageeren ons 6 dooden en gewonden had bespaard (er vielen er 26) dan was dat alleen reeds eene uitwinst geweest van minstens even veel koelies voor de tandoes als benoodigd voor het vervoer van het kanon.

Behalve de onmiddellijke sparing van menschenmateriaal, geeft de aanval met behoorlijke voorbereiding met artillerievuur ook eene indirecte sparing, daar zij de krachten van de menschen minder uitput. En het zijn meestal de Europeanen, die bij den stormaanval vooraangaan en zich tot bezwijken toe inspannen, en menigmaal kan men dan ook uit de couranten lezen, dat een gedecoreerd militair, nog vóór hem het eerekrans heeft bereikt, inmiddels aan de gevolgen der doorgestane vermoeienissen (en emoties) is overleden.

In mijne voordracht toonde ik reeds aan, hoe het menschenmateriaal der bergartillerie kan worden gespaard, hier gaf ik een voorbeeld van sparing der infanterie en met deze beide gaat eene zeer groote finantieele besparing gepaard, daar een Europeesch militair, wanneer hij afgericht te velde komt, minstens *f* 1500 heeft gekost en zijne ontijdige evacuatie van het oorlogstoneel den lande op minstens *f* 300 komt te staan. Ik geloof dat, als men deze factoren in aanmerking neemt, de beschikbare middelen tegen den B.V. zoowel wat de geldquaestie betreft als de slagvaardigheid van het personeel, door de invoering van het sawah-kanon niet zullen achteruitgaan.

Nu wenscht de Heer LE Cocq voor de gelden, aan de sawah-artillerie te besteden, een batterij bergartillerie aan te schaffen en deze ook door vrijwilligers te laten bedienen. Ik geloof echter, dat dit van dezen wel wat te veel zou zijn geveerd, daar de oefening en vooral de vuurleiding eener (van granaat-

kartetsen voorziene) bergbatterij eischen stellen, waaraan alleen goede beroepsartilleristen kunnen voldoen. Bovendien is eene dergelijke batterij zonder permanente kern van personeel en paarden niet denkbaar. De kosten zouden dus zeker niet medevallen. En nu moge de artillerie nog in twee kampen zijn verdeeld, wat betreft de appreciatie van het granaatkartetsvuur en het granaatvuur, toch zal het niet twijfelachtig zijn, wat ons tegen den B. V. van meer nut kan zijn: ééne enkele bergbatterij van 7 c.M. of minstens de viervoudige hoeveelheid klein kaliber granaatkanons.

Dat een granaat in Indische terreinen in zeer veel gevallen moeilijk is te observeeren, stem ik gereedelijk toe, doch dat is, gelet op de kleine afstanden, waarop ik mij het gebruik van het sawah-kanon voorstel, van geen overwegend belang. Bovendien zijn de aanslagen in drassig terrein en op natte sawahs zeer goed waar te nemen.

Wat de materieele uitwerking betreft, wordt het sawah-kanon wel wat veel met de pompom en het 3.7 marinekanon verward. Ik wijs er daarom nog eens op, dat het eerste eene viermaal grootere mondingsenergie heeft, bij een tweemaal zwaarder projectiel en de dubbele springlading. Ook wensch ik de bergartillerie niet door het sawah-kanon te substitueeren. Waar de omstandigheden het laatste beter tot zijn recht zullen doen komen, gebruike men dit, tenzij de practijk eventueel de superioriteit van het sawah-kanon, waarbij men niet zoo zuinig met de munitie behoeft te zijn, mocht aantoonen.

Ten slotte ben ook ik van oordeel, dat met het lichtste kanon nog tal van omstandigheden zullen voorkomen, waarin men wijs doet, de artillerie t'huis te laten. Een goed aanvoerder met behoorlijke terreinkennis zal deze ongetwijfeld weten te beoordeelen.

Noch in mijne voordracht, noch in deze repliek heb ik het bewijs kunnen leveren, dat het gebruik van het sawah-kanon tegen den inlandschen vijand in de door den Heer LE COCQ gewraakte gevallen nagenoeg onmisbaar is geweest, doch evenmin kan de geachte spreker het tegendeel bewijzen. Aange-

legenheden als de onderwerpelijke zijn nòch door redeneering, nòch door schietoefeningen op het proefterrein uit te maken ; doch wij hebben in dat opzicht bij het Indische leger hot proefveld bij uitnemendheid : het oorlogsterrein. Welnu, dat wij dat voordeel, hetwelk wij in Indië boven andere legers hebben, niet onbenut laten en de doelmatigheid van het sawah-geschut rechtstreeks tegenover den inlandschen vijand beproeven.

De Heer DOORMAN maakt bezwaar tegen den naam »sawah-geschut,» welnu, laat men er dan een anderen aan geven, b.v. 4 c.M. geschut, dan wel kanon M. '05. Hoewel ik geene wonderen verwacht van eene paarden-bergartillerie, zoo is het toch aan geen twijfel onderhevig, dat een niet boven zijne krachten belast paard op zachten bodem veel meer presteert dan een muildier. De geachte spreker wenscht dit laatste ook maar alleen in het gebergte te bezigen ; doch het is hem toch niet onbekend, dat in tal van Indische terreinen bergen en heuvels te midden van sawahs en moerassen liggen. De door mij opgegeven draaglasten zijn met inbegrip der bokken en tuigen gesteld. Omtrent de vrees van het ontijdig in de borst-wering springen der granaten kan ik den Heer DOORMAN verwijzen naar de een paar jaren geleden te Batoe Djadjar genomen proeven met het perforeeren van aarden wallen, welke gunstig zijn uitgevallen. Met een projectiel nu, dat eene drie-maal grootere energie op de doorsnede heeft, mag men dus zeker verwachten, dat de granaten na het doorboren zullen springen.

Ik ben er ook een voorstander van, de artillerie eene dominerende stelling te laten innemen, doch alleen, indien dit op kleinen afstand kan geschieden, daar de vijand anders zijne versterkingen tijdens de artilleriebeschieting verlaat en wij zoodoende onze munitie verspillen. Waar men zich in vlak terrein beweegt, is het schieten over de eigen troepen in den regel alleen op groote afstanden mogelijk, en deze wensch ik juist te vermijden. De Heer DOORMAN verwacht m.i. de moreele uit-

werking van den pompom met die van het 3.7 c.M. kanon en vergeet, dat de eerste, uithoofde van zijne ruim 10-maal grootere vuursnelheid, belangrijk hooger moet zijn. Waar wij ons de luxe van een ruim strooien van munitie niet kunnen veroorloven, heb ik vermeend door een zwaarder projectiel — en dus door grootere materieele uitwerking — het evenwicht weder naar het niet automatisch kanon te doen overslaan. Waar de geachte spreker, die de jongste Samalangan-expeditie persoonlijk medemaakte, mij wijst op enkele onjuistheden in mijne citaten, moet ik zeker tot de erkenning komen, dat de door mij geraadpleegde bron aan juistheid te wenschen liet. In mijne waardeering van het G.K. vuur ben ik sedert de Edi-expeditie van 1890, tengevolge van de somwijlen zeer bedroevende resultaten bij de practische oefeningen verkregen, sterk achteruit gegaan.

Ik kan het bezwaar, betreffende de door mij voorgestelde vrachten, niet deelen, daar 40 K.G. de gebruikelijke tweemansvracht is voor *onafgebroken* dragen, zoodat dan 42 K.G. voor afwisselend trekken en dragen niet te veel is.

Ik acht eene ruime verspreiding van sawah-geschut over onzen Archipel wenschelijk, ten einde dit bij voorkomende opstootjes, waarbij de bevolking zich in tempels of steenen gebouwen kan hebben verschanst, steeds bij de hand te hebben. Bovendien is door de verspreide dislocatie, zoowel van de bereden als van de niet bereden artillerie in Indië stilzwijgend erkend, dat men dat wapen overal noodig kan hebben.

Dat men nog geene legerreserve bezit, mag m.i. geene reden zijn, er reeds bij voorbaat van af te zien, daarvan gebruik te maken, als de nood aan den man mocht komen. In 1825 bezaten wij ook geene zoodanige reserve en toch is het leger toen krachtdadig door de burgerij bijgestaan, waarbij ik hier de vrijwillige cavalerie aanhaal, wier edele zelfopoffering in het gevecht bij Mintering bij het Indische leger in dankbare herinnering zal blijven. In oorlogstijd moet men zich niet te angstvallig afvragen of eene zaak reeds tot in details op het papier is geregeld, doch vindingrijkheid en initiatief aan het

woord laten komen, waarbij wij zulke treffende voorbeelden kunnen zien in den Amerikaanschen burgeroorlog en in den Boerenkrijg.

Ik ben een warm voorstander van de medewerking onzer marine bij excursiën, maar acht het niettemin aan ernstige bedenking onderhevig om *organiek* op onze zeemacht te blijven rekenen, zelfs bij excursiën diep in de binnenlanden. Daar is de zeeman toch zeker niet in zijn element. Bovendien bezit de marine voor het 3.7 c.M. geschut geen licht landingsaffuit.

Voor het slot zijner repliek ben ik den Heer DOORMAN zeer erkentelijk. Hij wenscht de artillerie de plaats af te staan, die haar bij onze oorlogvoering toekomt, en schroomt niet daarbij enkele bezwaren in den koop mede te nemen. Welnu, dat hij dan de techniek voor eenigen tijd aan het woord late, om deze bezwaren tot een minimum te reduceeren.

Ook den Heer KERN ben ik dankbaar voor den steun, verleend aan de eerste mijner stellingen; doch al zal niemand hem tegenspreken, dat wij ook met den tegenwoordigen stand der techniek nog bewonderend moeten opzien naar den grooten meester op tactisch gebied, zoo houde hij mij ten goede, dat ik het gewaagd vind, voor onze koloniën conclusiën te trekken uit de handelingen van NAPOLEON en uit die van de bevelhebbers der jongste Fransche koloniale expeditiën. Uit het feit toch, dat NAPOLEON met zwaar geschut ageerde en de latere bevelhebbers in de koloniën het gewone berggeschut bezigden, blijkt toch m. i. duidelijk, dat daarbij de omstandigheden, vooral wat het terrein betreft, gunstiger moeten geweest zijn, dan bij ons het geval is, waar men zelfs een in lasten van 40 K. G. verdeeld kanon nog niet overal kon bezigen. De geachte spreker had gaarne aan de techniek eene meer bescheiden plaats in mijne voordracht toegekend; doch ik meen hem er op te moeten wijzen, dat zelfs het boeiendste pleidooi voor de urgentie van artillerie geen effect kan sorteeren, wanneer de techniek niet in staat is, een kanon te leveren, dat overal kan worden gebracht, waar eene goede tactiek dat vordert.

Het zal den Heer KERN niet zijn ontgaan, dat de sprekers van heden avond haast uitsluitend hebben geput uit hunne eigen krijgservaring, niettegenstaande de krijgsgeschiedenis voor hen zeker geen gesloten boek zal zijn. Zij zullen dat niet hebben gedaan om eenige oogenblikken bewonderend naar eigen daden terug te zien of wel in de overtuiging, dat alleen, zooals toen werd geageerd, de juiste wijze was, doch uitsluitend, omdat het voor een juist oordeel voor het gebruik der artillerie neerkomt op eene kennis van details van het terrein en van alle omstandigheden, die men in de geschiedkundige boeken niet aantreft.

De Heer MUURLING valt mij zeker krachtig bij, waar hij van het sawah-kanon veel meer verwacht dan ik en hij dezen vuurmond dan ook in de plaats van het bergkanon wil stellen. Hij bedenke echter, dat het tot nu toe nog geene uitgemaakte zaak is, aan welk projectiel in den toekomstigen krijg de superioriteit toekomt — de kleine granaat of wel de grootere granaat-kartets, en al hebben de in Zwitserland genomen vergelijkende proeven mij nog niet overtuigd van de minderheid van het eerste projectiel, zoo zou ik het toch zeer gewaagd vinden, zonder voorafgaande, zeer deugdelijke en ruime proeven, de granaat-kartets geheel te verwerpen. Hij bedenke voorts, dat het observeeren van de kleine granaat op middelbare en groote afstanden, in onze Indische terreinen, eene onmogelijkheid is. Hier zouden dus alleen in Indië genomen proeven den doorslag kunnen geven, waarbij men dan zeker niet het voorbeeld moet volgen der Zwitsersche commissie, die uitsluitend de *materieele* uitwerking in aanmerking heeft genomen, zonder daaruit conclusiën te trekken ten opzichte van de *moreele* uitwerking, welke bij werkdadig vuur daarvan het gevolg zou zijn geweest.

Zoo heeft de lezing eener niet in den handel voorkomende brochure getiteld: »Die Granatkanone in der Schweiz» bij mij de overtuiging gevestigd, dat bij de onderwerpelijke schietproeven zeer veel toeval in het spel is geweest. Bij een der

. 1903/04 IX. 62

vuren toch had de granaat-kartets eene grootere vernielende werking op een gepantserd veldstuk, terwijl zij ook meerdere uitwerking had op een doel, vlak achter een steenen muur opgesteld. Men wachte zich echter, hiernit de conclusie te trekken, als zoude de G. K. boven de brisant-G. het projectiel bij uitnemendheid zijn om schade toe te brengen aan materieel en aan dekkingen.

Bij het beschieten eener tirailleurloopgraaf leverde de G. K. wel is waar meer treffers op, doch gaf de G. daarentegen 3 vol-treffers, zoodat ik vermeen, dat in dat geval laatstgenoemd projectiel, uithoofde van de grootere *moreele* uitwerking, een werkelijken vijand eerder tot wijken zou hebben gebracht.

De geachte spreker vermeent, dat verlichting van het geschut niet noodwendig samengaat met reductio in ballistisch vermogen en beroept zich daartoe op het resultaat, met de verlichting van het geweer M. 95 verkregen. Hij houde mij echter ten goede, dat deze vergelijking bij een vuurmond met kanonterugloop niet opgaat. Bij het geweer toch kon in den zwaarderden terugstoot, een gevolg der verlichting, worden berust, aangezien die stoot nog dragolijk bleek. Bij een modernen vuurmond echter, waarbij de mondingsenergie reeds tot de door de stabiliteit geboden limite is opgevoerd, zou elke verlichting dezen laatsten factor noodwendig aantasten, zoodat bij het Rohrrücklauf-geschut verlichting en vermindering in uitwerking synoniem zijn.

Wat betreft de bergartillerie van den eventueelen B. V., zoo is de onderstelling niet gewaagd, dat de verschillende landen achtereenvolgens het voorbeeld van Zwitserland zullen volgen, door invoering van het 7.5 c.M. materieel.

De Heer CREMER houde bij zijne vraag in het oog, dat het sawah-kanon geen type *bergkanon* is, doch wel een type *veldkanon*, waarmede het in kaliberlengte en affnithoek geheel overeenkomt, en dat ik het rendement niettemin toch nog verre beneden dat van het Kruppsche veldkanon van 7.5 heb

aangenomen. Bovendien is de constructie niet aan eigen denkbeelden ontleend, doch wel aan de van geschut-constructeurs ontvangen inlichtingen. Het eenige, wat mogelijk in de practijk zou kunnen tegenvallen, zou het kanongewicht kunnen zijn; doch dan make men desnoods van het kanon een driemansvracht. Eene vergelijking met het 3.7 automatisch kanon gaat m. i. niet op, aangezien deze vuurmond zijn groot gewicht niet aan de eischen der stabiliteit heeft te danken, doch wel aan zijn gecompliceerd repeteermechanisme [vergelijke Bijl. A.] Betreffende de samenwerking met de marine meen ik naar het antwoord aan den Heer DOORMAN te kunnen verwijzen.

De VOORZITTER: Wanneer niemand, naar aanleiding van het gesprokene, alsnog het woord verlangt, zij het mij vergund, alvorens onze laatste vergadering te sluiten, met erkentelijkheid in herinnering te brengen, dat wij ook thans met voldoening op onze werkzaamheden in dit vereenigingsjaar mogen terugzien. Wel is waar kwamen niet alle onderwerpen, wier behandeling was toegezegd, tot hun recht en moesten zelfs enkele geheel van de agenda worden afgevoerd; doch deze wisselingen zullen steeds voorkomen, daar vele sprekers zich slechts voorwaardelijk willen verbinden.

Van den oorlog in het polderland verschenen twee lijvige en hoogst verdienstelijke stukken, die, aangezien het onderwerp van verschillend standpunt behandeld werd, naast elkaar plaats konden vinden en wier bezit, naar wij vertrouwen, door de leden zal worden gewaardeerd. De interessante discussie over leger en marine bij de landsdefensie nam twee vergaderingen in beslag; terwijl voorts, behalve het onderwerp van beden avond, aan volksopvoeding en leger, het torpedowezen en de toepassing der electriciteit een avond werd gewijd. Met trots mag onze Vereeniging op de afmeting en de beteekenis, die haar Orgaan heeft verkregen, terugzien. Thans nog zijn in bewerking de reeds in het voorgaande jaar aangekondigde onderwerpen van de Heeren VAN TERWISGA en JHR. VON

SCHEID resp. over de kadervorming bij leger en landweer en over de grondslagen der militaire opvoeding; deze zullen nu al dadelijk in het volgende vereenigingsjaar aan de orde worden gesteld. Voorts wordt door den 1^{en} Luitenant J. J. C. VAN DIJK, Leeraar in het Militair Recht aan de K. M. A., een beredeneerd en beoordeelend overzicht bewerkt van de onlangs aan de Tweede Kamer der Staten-Generaal ingediende gedeeltelijke herziening van de Rechtspleging bij de Landmacht, welk ontwerp in onze Vereeniging zal worden besproken, alvorens het openbaar debat in de Volksvertegenwoordiging begint; de Majoor der Inf. van het Ind. leger DOORMAN vervolgt zijn arbeid over »De strategie in Indië»; terwijl eindelijk nog onderhandeling wordt gevoerd omtrent andere onderwerpen, betrekking hebbende op Nederland of Indië.

Met vertrouwen kan de Vereeniging hiermede haar 40e werkjaar te gemoet gaan. Zooveel mogelijk zullen onderwerpen van actueel belang worden behandeld; in de methode wenscht het Bestuur vrij te blijven en de behandeling te richten naar den aard van het onderwerp. Op adviezen en wenken van de leden wordt daarbij in het bijzonder prijs gesteld. Van belang wordt geacht, nogmaals op te merken, dat het Bestuur, waar noodig, uitnodigingen richt tot sommige leden, wanneer het de behandeling geldt van een te voren gekozen of zeer actueel onderwerp, doch zich overigens met aandrang aanbevolen houdt voor aanbiedingen van leden, genegen om onderwerpen naar eigen keuze, doch voor de Vereeniging geschikt, te bewerken.

Ten slotte, Mijne Heeren, mijn dank in het bijzonder aan den Overste GIEL voor zijne verdienstelijke verhandeling, die, aangevuld door de discussie van heden avond, zeer zeker met belangstelling door onze Indische kameraden zal worden gelezen en bestudeerd, alsmede mijne erkentelijkheid aan de heeren, die aan het debat hebben willen deelnemen.

BIJLAGE I.

Nota van den Oud-Kapitein der Artillerie van het N.-I. Leger P. J. C. C. Kern.

De niet te loochenen miskennis der artillerie in onze Indische krijgsgeschiedenis moet, mijns inziens, aan de volgende redenen worden toegeschreven:

- I. De meening, dat de uitwerking der artillerie in onze Indische oorlogen steeds zeer gering is geweest en dat daarom de verkregen resultaten niet opwegen tegen de groote moeilijkheden, waarmede het vervoer van geschut op onze Indische operatiotooneelen gepaard moet gaan.
- II. De meening, dat vooral door de invoering van het repe-teergeweer klein kaliber de artillerie geheel onnoodig is geworden.
- III. De meening, dat de stormtactiek de beste is, die tegen den inlandschen vijand in toepassing gebracht moet worden; eene tactiek, die vooral in den laatsten tijd, door eene verkeerde opvatting van den toestand, waarin wij sedert 1898 in Atjeh verkeerden, weer sterk op den voorgrond is getreden.

Ik hoop te kunnen bewijzen, dat op die meeningen ten volle van toepassing zijn de woorden van een der hedendaagsche Duitsche tactici, luidende:

Das ist nur Fanatismus und an dieser hochpotenzirten Phantasic-Thätigkeit hat der Verstand einen äußerst geringen Antheil.

I.

Bij de 2e Balische expeditie in 1848 werden niet meer dan 2 halve bergbatterijen ingedeeld, die versnipperd werden over de

4 colonnes, waarin de geheele expeditionaire troepenmacht verdeeld werd. Ondanks het slechte gebruik van de zwakke en onbeduidende artillerie, leverde zij niettemin bij den aanval op Djagaraga op den 9en Juni 1848 een resultaat op, dat door den toenmaligen Luitenant-Kolonel J. VAN SWIETEN vermeld werd als volgt:

Het verlies des vijands heeft bedragen: 3 hoogepriesters, 35 ida's, 80 goesties of hoofden van aanzien, 83 pembekels of hoofden van minder aanzien en 2000 minderen. Dit verlies wordt aldus opgegeven in een eigenhandigen brief van Goesti DJILANTIEK aan den Dewa Agong van Klontong. De granaten, zegt deze brief, waarvan ons berigt gegeven is door onzen bondgenoot Radja KASSIEMAN van Badong, hebben eene geweldige uitwerking gehad. De drie bovengemelde hoogepriesters zijn naast Goesti DJILANTIEK door het springen van een granaat gesneuveld.

Van onze zijde had men gemeend, dat onze artillerie-uitwerking zeer gering was geweest.

Wanneer men bedenkt, dat de uitwerking van ons infanterievuur op de achter de zware wallen der positie van Djagaraga staande Baliërs niet anders dan zeer gering kon zijn, dan is het duidelijk, dat de hier vermelde verliezen des vijands bijna geheel door onze zwakke en slecht gebruikte artillerie werden toegebracht, wat bovendien ook in overeenstemming is met het aantal projectielen, dat zij toen verschoten heeft. Dat de uitwerking door ons als zeer gering werd beschouwd, was eene meening, welke, zooals gezegd is, ook heden ten dage nog niets van hare kracht verloren heeft.

In hun in 1863 verschenen *Leidraad voor jonge officieren van het Oost-Indische Leger* verklaarden de Majoors der Infanterie TH. W. en C. L. SCHRÖDER, dat de uitwerking der projectielen van den mortier van 20 c.M. bij den aanval op Djagaraga op 16 April 1849 *verschrikkelijk* was.

Van de expeditie naar Boni in 1859 hebben die hoofdofficieren verklaard:

Bij de eerste Bonische expeditie waren de granaatkartetsen de schrik der Bonieren.

Hoe zou de uitwerking zijn van de geduchte moderne granaatkartets, die met de gebrekkige van 1859 slechts den naam gemeen heeft?

Op den 24sten Januari 1874 kreeg de toenmalige Luitenant-Kolonel K. VAN DER HEYDEN de opdracht om met 6 compagnieën infanterie en eene batterij, bestaande uit 6 getrokken bronzen voorlaadkanonnen van 8 c.M. berg, de zeer sterke, krachtig bezette en verdedigde kampong Longbatah in Atjeh te nemen.

Van de verovering van Longbatah getuigde de Generaal VAN SWIETEN het volgende:

Intusschen trok VAN DER HEYDEN in den voormiddag op Longbatah, waaruit hij hevig beschoten werd. Hij liet zijne artillerie krachtig daarop werken en trok in de kampong, nadat die verlaten was. Hij vond daar zulke geweldige sporen van bloed, dat het wel geleck alsof er eene slachterij geweest was.

Zonder eenig verlies onzerzijds werd eene sterke versterking genomen en den vijand eene bloedige nederlaag toegebracht! Was de uitwerking van die artillerie toen gering?

Ik heb een greep gedaan uit onze Indische krijgsgeschiedenis om te doen zien, welke uitwerking op den vijand, zelfs met het geschut van 1848, 1859 en 1874, werkelijk verkregen is geworden, waaruit men gelieve af te leiden, welk voordeel men ook voor onze Indische oorlogen zou kunnen krijgen door het gebruik van de zooveel geduchter middelen der moderne artillerie.

Dit voordeel is zoowel uit een tactisch als uit een politiek oogpunt zoo groot, dat er nimmer sprake zoo mogen zijn van het niet medenemen van artillerie als gevolg van de moeilijkheden van haar vervoer.

In 1798 zeide BONAPARTE in Egypte:

Il faut faire l'impossible pour faire marcher une très grande quantité d'artillerie.

Op de klachten van den Generaal DESAIX over de moeilijk-

heden van het vervoer van geschut, antwoordde de groote veldheer :

Le talent à la guerre, consiste à lever les difficultés qui peuvent rendre difficile une opération, et non pas à la faire manquer.

Geldt dit ook niet voor onze Indische oorlogen ?

II.

Niettegenstaande de infanterie van DUCHESNE in 1895 in Madagaskar, van KITCHENER in 1898 in Soedan, van LOCKHART in 1898 in Voor-Indië, van O'CONNOR in 1903 in Figuig bewapend was met het repeteergeweer klein kaliber, hebben die legerhoofden niettemin hun overwicht gezocht en gevonden in het krachtig doen optreden van eene sterke artillerie.

Moet hieruit afgeleid worden, dat zij onbekend waren met de kracht van het repeteergeweer klein kaliber ?

De gebeurtenissen in Abyssinië in 1896, in Atjeh in 1897 in Korintji in 1903 geven op deze vraag een welsprekend antwoord.

De Italiaansche infanterie was toen in Abyssinië bewapend met het repeteergeweer klein kaliber. Dat geweer heeft de verschrikkelijke nederlaag in den veldslag van Adua niet kunnen beletten. De Italianen beschikten toen ook over 12 bergkanonnetjes van een kaliber van 4.5 c.M. Overal, waar die artillerie in dien veldslag optrad, trad ook eene wending in ten voordeele der Italianen. Dat geschut was echter te gering in aantal en in capaciteit om meer beslissende voordeelen te kunnen leveren.

Op den 16den Mei 1897 verliet eene colonne van 4 compagnieën infanterie, waarvan één bewapend met het repeteergeweer klein kaliber en 3 met het Beaumontgeweer, en een detachement genietroepen onzen post te Indrapoeri in Atjeh, met de bedoeling eene vijandelijke versterking bij Gliëng, welke, zooals later gebleken is, door 34, zegge *vier en dertig* Atjehers bezet was, bij verrassing te nemen.

Reeds kort na het verlaten van Indrapoeri werd de colonne

door den vijand ontdekt, zoodat, toen de colonnecommandant besloot, den tocht niettemin voort te zetten, er geene sprake meer was van eene verrassing, maar wel van een geregelden aanval.

De versterking te Gliëng werd door onze troepen zóó ingesloten, dat geen Atjeher ontsnappen kon. Het levige vuur van onze infanterie en onze telkens herhaalde en telkens afgeslagen bestormingen hebben geene andere gevolgen gehad, dan dat de 34 Atjehsche verdedigers van Gliëng ons een verlies hebben toegebracht van 83 dooden en zwaar gewonden en van ongeveer 20 door schampschoten licht geworden.

Toen de 4 compagnieën machteloos tegenover Gliëng stonden, kreeg de commandant van het detachement genietroepen den last, een mijn te doen aanleggen, aan welken last echter geen gevolg kon worden gegeven, omdat men niet op zulk een tegenstand gerekend had en men daarom ook niet van het daarvoor benoodigde voorzien was.

De genietroepen zouden echter toch redding aanbrengen. Het gelukte hun om 3 z.g. dynamietbommen in de versterking te werpen, waarvan er één gesprongen is. Door het springen van deze bom zijn de Atjehers buiten de versterking gevlucht, waar zij — 33 in aantal — door onze infanterie neêrgeschoten werden. In de versterking werd nog één gesneuvelde Atjeher gevonden.

Na hevig te zijn beschoten, bij herhaling te vergeefs te zijn bestormd geworden, is Gliëng dan ten slotte door een dynamietbom der genietroepen in onze handen gevallen.

Dat wij toen eene Pyrrhus-overwinning behaald hebben, moge blijken uit het feit, dat van de 4 kapiteins, compagniescommandanten er twee gesneuveld zijn, één zwaar en één licht gewond werden; dat op den dag na het gevecht 39 gesneuvelde onderofficieren en minderen begraven werden, en dat van de zwaar gewonden nog velen in het hospitaal te Panteh-Peirak aan de gevolgen van hunne wonden zijn overleden.

De opmerking: »de repeteergeweren hebben ons in den steek gelaten» werd toen in Atjeh vrij algemeen gemaakt, terwijl

de vraag: »waarom geene artillerie gebruikt» toen van mond tot mond ging.

Onze infanterie was in Korintji in 1903 bewapend met het repeetergeweer klein kaliber. Dat geweer heeft het bloedig echec van Poeloe-Tengah niet kunnen beletten. Na dat echec stakte de expeditiecommandant de operatiën en verzocht hij om eene spoedige toezending van artillerie, welke, zooals men weet, per extra-boot van Padang verzonden werd.

Zijn Gliëng in Atjeh en Poeloe-Tengah in Korintji geene treffende voorbeelden, dat, ook voor onze Indische oorlogen, er niets af te dingen valt op de juistheid der woorden, door BONAPARTE in Maart 1799 in Syrië uitgesproken :

Sans artillerie, on n'est jamais en mesure de faire quelque chose à la guerre!

Ligt hierin niet een der redenen opgesloten, waarom hij met eene »immense artillerie», zooals hij gezegd heeft, de Egyptische volksstammen ging aanvallen, die door hem met minachting genoemd werden :

Des brigands si nuls le jour de combat.

Ligt hierin niet eene verklaring van het feit, waarom hij in Augustus 1798 zelfs tegen de volksstammen in Opper-Egypte, die nog onbekend waren met het gebruik der vuurwapenen, met eene sterke artillerie had willen doen ageeren? Ligt hierin ook niet eene verklaring van een der redenen, waarom hij in 1801 en 1802 de Generaals LECLERCQ en ROCHAMBEAU met eene sterke artillerie liet ageeren tegen de inboorlingen der eilanden Sint Domingo en Guadeloupe in Amerika?

Adua, Gliëng en Poeloe-Tengah zijn bovendien krachtige bewijzen, dat de meening, alsof de artillerie onnoodig zou zijn voor den oorlog tegen den inlandschen vijand door de invoering van het repeetergeweer klein kaliber, niets anders is, dan eene uiting van eene in hare gevolgen hoogst gevaarlijke militaire phraseologie, en dat er dus ook niets af te dingen

valt op de juistheid der bewering van den Generaal W. L. DE PETIT, die, ondanks de invoering van dat geweer, in zijne bekende Fransche beschrijving van den Atjeh-oorlog verklaard heeft :

C'est surtout par l'artillerie que les puissances de l'Occident resteront toujours supérieures en tactique à leurs adversaires indigènes.

III.

In zijne den 27sten Maart 1896 in deze Vereeniging gehouden voordracht heeft de toenmalige Majoor van den Generalen Staf bij het Ind. leger J. L. KOSTER een warm pleidooi geleverd voor de stormtactiek, door den wensch uit te spreken, dat de in de gelederen van dat leger opkomende dorst naar wetenschap dienstbaar gemaakt moge worden ter verkrijging van aanhangers der theorie, dat voor den oorlog tegen den inlandschen vijand het methodische in de tactiek verworpen moet worden; dat te groote voorzichtigheid nog schadelijker is dan ver gedreven roekeloosheid, en, als gevolg hiervan, dat tactische vraagstukken op het gevechtsveld practisch opgelost zouden moeten worden met een: »God zegen' de greep.»

Een aanhanger van deze theorie heeft de Heer KOSTER gevonden in L. C. D'A., die in zijn artikel: *Misplaatste zuinigheid*, opgenomen in *De Nieuwe Courant* van 22 Augustus 1903 zich heeft doen kennen als een groot voorstander van de stormtactiek.

Aangezien L. C. D'A. zijn artikel begon met te spreken over »den grooten meester NAPOLEON,» en de Heer KOSTER den 21sten December 1900 in deze Vereeniging eveneens gesproken heeft over de juistheid der »onfeilbare uitspraken» van den grooten Keizer, zoo komt het mij zeer wenschelijk voor, om hier het oordeel van dien meester over deze theorie ter sprake te brengen.

In hoeverre nu roekeloosheid — de eenige en ware uiting der stormtactiek — naar het oordeel van dien meester te verkiezen zou zijn boven te ver gedreven voorzichtigheid, moge blijken uit de volgende feiten :

Gedurende zijne veldtochten in Italië schreef hij den 7den October 1797 aan den Minister van Buitenlandsche Zaken te Parijs :

Ce n'est qu'avec de la prudence, de la sagesse, beaucoup de dextérité, que l'on parvient à de grands buts, et que l'on surmonte tous les obstacles: autrement on ne réussira en rien. Du triomphe à la chute il n'est qu'un pas. J'ai vu, dans les plus grandes circonstances, qu'un rien a toujours décidé des plus grands évènements.

Het logische gevolg van eene dergelijke opvatting van zaken kon geene andere zijn, dan het in acht nemen van de grootst mogelijke voorzichtigheid in alle ondernemingen in het algemeen, en zeer zeker niet het minst in oorlogshandelingen.

Toen hij in Augustus 1798 te Cairo den Generaal DESAIX met eene colonne van 2000 man naar Opper-Egypte wenschte te zenden om de daar wonende volksstammen te onderwerpen, en dien generaal ook met de samenstelling van die colonne belastte, zeide hij :

Prenez des officiers prudents qui assurent le succès des affaires.

Aan DESAIX gaf hij de instructie :

Ayez de la prudence. L'art d'être prudent est l'art de réussir à la guerre.

Ten slotte herhaalde hij deze instructie nog in de bewoordingen :

Il faut agir vigoureusement, mais avec surcroit de précautions.

Aan de commandanten der mobiele colonnes, die in het tijdvak Augustus 1798—Januari 1799 in Midden- en Beneden-Egypte ageerden en die tot het ontvangen van instructies te Cairo kwamen, zeide hij steeds :

Ne vous aventurez pas. Conduisez-vous avec prudence.

De redenen, waarom hij zoo bij herhaling zijne generaals tot voorzichtigheid aanspoorde, gaf hij, toen hij den 26en October 1799 te Parijs in een gezelschap van opperofficieren en staatslieden de hoogst merkwaardige woorden uitsprak :

Il n'y a pas un homme plus pusillanime que moi quand je fais un plan militaire; je me grossis tous les dangers et tous les maux possibles dans les circonstances; je suis dans une agitation tout à fait pénible; je suis comme une fille qui accouche. Cela ne m'empêche pas de paraître fort sercain devant les personnes qui m'entourent, et quand ma résolution est prise, tout est oublié hors ce qui peut la faire réussir.

Ziedaar de redenen, waarom hij in 1801 den Generaal LECLERCQ bij diens vertrek naar Sint Domingo in Amerika de woorden toeriep:

Il faut agir avec prudence, car c'est là l'art des grands succès.

Ziedaar de redenen, waarom hij den 6den Juni 1806 aan zijn broeder JOSEPH, Koning van Napels, schreef:

A la guerre, rien ne s'obtient que par calcul. Tout ce qui n'est pas profondément médité dans ses détails ne produit aucun résultat.

Ziedaar de redenen, waarom hij den 18den September 1806 dien broeder ook schreef:

J'ai l'habitude de penser trois ou quatre mois d'avance à ce que je dois faire, et je calcule sur le pire,

en waarom hij op dien datum aan den Onderkoning van Italië, EUGÈNE DE BEAUHARNAIS, ook schreef:

Les affaires se méditent de longue main, et, pour arriver à des succès, il faut penser plusieurs mois à ce qui peut arriver.

Ziedaar ook de redenen, waarom hij in al zijne veldtochten zijno maarschalken en generaals bij herhaling toeriep:

Je ne saurais trop vous le répéter, il faut agir avec prudence.

Ziedaar ook de redenen, waarom ARTHUR LÉVY, een der beste biografen van den grooten Keizer, het karakteristieke van zijn optreden als legerhoofd omschreven heeft als volgt:

Alors que le propre de l'aventurier est d'ordinaire de se jeter tête baissée dans l'inconnu, de tout attendre de l'intervention du destin, NAPOLEON cherche, au contraire, à disputer mathématiquement au hasard l'éventualité même du moindre accident.

Ben ik nu, op grond van deze redenen, gerechtigd om te verklaren, dat niets aan het toeval overlaten en dus ook en vooral voorzichtigheid, hoofdvereischten zijn voor het welslagen van elke oorlogshandeling, zoowel in strategischen als in tactischen zin?

Zoo ja, dan rijst de vraag: Maken onze Indische oorlogen hierop eene uitzondering?

Dat deze vraag niet dan beslist ontkennend beantwoord kan en mag worden, volgt ook uit het oordeel van den Luitenant-Generaal J. VAN SWIETEN, die, over onze Indische krijgsgeschiedenis sprekende, verklaard heeft:

Hoe menige nederlaag had men kunnen en moeten vermijden, door kalm overleg en voorzichtigheid.

Het komt mij voor, dat het onnoodig is om in verdere uitweidingen te treden voor het bewijs, dat de Heer KOSTER zich op een gevaarlijk terrein heeft begeven, toen hij een warm pleidooi leverde voor roekeloosheid ter wille der stormtactiek.

Deze tactiek echter schijnt vooral in den laatsten tijd weer zoo gewild te zijn, dat zij eene nadere bespreking eischt.

Ik zal mij hierbij in de eerste plaats weer beroepen op de ook in dit opzicht onfeilbare nitspraken van den grooten meester.

Men kent zijne woorden:

C'est le feu qui est le moyen principal des guerres modernes,

en als gevolg hiervan zijn beginsel:

Dans la guerre de siège, comme dans celle de campagne, c'est le canon qui joue le principal rôle.

Men begrijpt, waarom hij den 15den Juli 1809 aan zijn Minister van Oorlog schreef:

Le système de guerre régulier que je suis exige une grande quantité d'artillerie.

Dat hij dit „système de guerre régulier” tot in de uiterste consequentie tegen de wilde volksstammen in Egypte heeft toegepast en tegen de inboorlingen der eilanden Sint Domingo

en Guadeloupe in Amerika deed toepassen, is hier reeds aangetoond.

Dat de Franschen in al hunne koloniale oorlogen tot en met hun optreden in Figuig in 1903 dit »système de guerre régulier» met schitterende gevolgen hebben toegepast, is hier reeds vermeld.

Dat KITCHENER het gezag van Engeland voor goed in Soedan heeft gevestigd, door bij Omdoerman op 2 September 1898 dit »système de guerre régulier» zeer consequent toe te passen, is hier eveneens reeds vermeld.

Uit deze woorden van den meester volgt van zelf, dat elke tactiek, onverschillig tegen welken vijand die toegepast zou moeten worden, waarin de artillerie op den achtergrond moet treden — wat juist het karakteristieke is der stormtactiek — onmogelijk zijne goedkeuring kon hebben weggedragen.

De omstandigheden hebben er toe geleid, dat hij meer dan eens geroepen werd, zijn oordeel over zulk eene tactiek uit te spreken, en, zooals à priori reeds afgeleid kan worden, dat oordeel was niet malsch.

In November 1793, gedurende de belegering van Toulon, werd in een krijgsraad besloten om te trachten stormenderhand een der buitenwerken der belegerden, eene redoute, te heroveren.

Te vergeefs had hij als artillerie-commandant zich krachtig daartegen verzet, door zich op VAUBAN te beroepen en de woorden uit te spreken :

Brûlons de la poudre et versons moins de sang.

De aanval had geen ander gevolg dan dat de aanvallers met een verlies van 216 dooden werden afgeslagen.

Aan zijn jongeren broeder LOUIS, den lateren Koning van Holland en vader van NAPOLEON III, met wiens militaire opleiding hij zich toen belastte, en die geheel onder den indruk was bij het zien van de gevolgen der mislukte bestorming, gaf hij toen eene zeer practische les in de tactiek, door op de gesneuvelden wijzende, de woorden uit te spreken :

Si j'avais commandé, tous ces braves gens vivraient encore. Apprends par cet exemple, combien l'instruction est nécessaire et obligatoire pour ceux qui aspirent à diriger les autres.

Die bestorming was toen voor hem het bewijs van hetgeen hij genoemd heeft :

L'incroyable ignorance de l'état-major de l'armée de Toulon.

Zoo dacht en handelde de nog ondergeschikt dienende majoor der artillerie van November 1793.

Bij het organiseeren van de voor Egypte bestemde expeditionaire troepenmacht bracht hij zijn denkbeeld :

Une division d'infanterie de 10.000 hommes avec cent pièces de canon, vaut mieux qu'une armée de 80.000 hommes avec peu d'artillerie

in toepassing, door bij die troepenmacht ter sterkte van ± 33.000 man niet minder dan 1500 vuurmonden in te deelen.

Die „immense artillerie”, zooals hij die noemde, had eene nog hoogere beteekenis dan eene tactische.

Terstond na zijne komst in Egypte, in Juli 1798, vaardigde hij eene proclamatie uit, waarin hij aan de bevolking mededeelde, dat zijne komst in dat land met een allereduchtst en onoverwinnelijk leger reeds in den Koran was aangekondigd en waarin hij o. m. ook verklaarde :

Je suis aussi terrible que le feu du ciel.

Van uit Caïro deed hij aan de consuls van Frankrijk in Tunis, Tripoli en op verschillende plaatsen in Klein-Azië het verzoek om aan de bevolking in die landen bekend te maken, dat hij met een geducht leger in Egypte was gekomen en, zonder verliezen te hebben geleden, aan zijne vijanden bloedige nederlagen had toegebracht.

Hetzelfde schreef hij aan de vorsten van Perzië en van eenige landschappen in Voor-Indië.

Aan den Generaal KLÉBER, den commandant der troepen in Beneden-Egypte, schreef hij :

Faites la plus grande ostentation de forces que vous pourrez.

Dit deed hij om politieke redenen en wel ter wille van het prestige van Frankrijk in het Oosten, wat door hem als eene zaak van het hoogste gewicht werd beschouwd.

Bij elke poging tot verzet, verdediging, in elk gevecht, onverschillig van welken aard, moesten de Egyptische volkstammen de waarheid gevoelen van hetgeen hij in zijne proclamatie verklaard had.

Elk gevecht moest op eene bloedige nederlaag voor den vijand uitloopen.

Hij had niet voor niets gezegd :

Il faut prendre le ton qui convient pour que ces peuples obéissent; et obéir, pour eux, c'est craindre.

Toen de Generaal BELLIARD niet krachtig genoeg tegen de bevolking was opgetreden en daarvoor ter verantwoording geroepen, zich verontschuldigde door te spreken over »humanité», snauwde hij dien generaal toe :

Si vous épargnez ces brigands, Général, vous épargnez peu vos troupes, et entre ces deux genres d'humanité, quel est le plus vrai?

Het leger was natuurlijk het middel ter verwezenlijking van zijne politieke inzichten, en daar hij in zijne »tactique militaire», zooals hij die toen noemde, de artillerie beschouwde als :

*le seul moyen de rosser l'ennemi,
le seul moyen de faire sentir aux Orientaux le poids
des armes européennes,*

zoo moest dat wapen van zelf eene hoofdrol spelen of, zooals hij gezegd heeft, geheel het karakter dragen van te zijn :

le grand moyen politique.

Een zeer methodisch optreden met eene sterke artillerie was dus het gevolg van overwegingen van militairen en politieken aard.

Ziedaar de reden, waarom hij, volgens eigen verklaring, bij het geven van instructies aan de commandanten der mobiele colonnes de artillerie tot verzadens toe ter sprake bracht.

Ziedaar ook de reden, waarom de Maarschalk SOULT, vooral met het oog op Egypte, verklaard heeft :

Dans la main de NAPOLÉON, l'artillerie fut la massue d'HERCULE.

Hoe die Herculesknods toen gehanteerd werd, blijkt uit THIERS' verklaring, luidende :

L'artillerie de NAPOLÉON vomissait des projectiles, jusqu'à ce que l'adversaire soit entièrement écrasé et saignant par tous les pores.

In de uitgebreide Mémoires-literatuur over die veldtochten aan den Nijl treft men meermalen volzinnen aan als :

La bicoque fut attaquée avec des salves d'un grand nombre de pièces de canon.

BONAPARTE faisait la guerre à coups de canon.

Elk gevecht was dus voor hem eene gelegenheid om, zonder of met zeer geringe verliezen aan eigen zijde, zijne tegenstanders uit al hunne poriën te doen bloeden.

Het groote resultaat, dat hij hierdoor reeds spoedig verkreeg, vermeldde hij zelf in de bewoordingen :

La supériorité de l'armée française était établie dans l'esprit des Orientaux.

In 1837 heeft de Fransche Generaal BOYER, met het oog op de gebeurtenissen in Algerië, zijne landgenooten in herinnering gebracht :

Ce fut par le feu meurtrier de son effrayante artillerie que BONAPARTE a fait sentir efficacement aux Orientaux l'immense supériorité de l'armée française.

Begrijpt men de groote beteekenis uit een politiek oogpunt van deze verklaring ?

Hoe het met het hierdoor verkregen prestige van Frankrijk in het Oosten gesteld was, moge o. m. ook uit het volgende blijken.

Een Fransche Orientalist, die van 1839 tot 1843 voor zijne studiën in Egypte gereisd had, deelde in 1844 te Parijs mede :

L'ombre de NAPOLÉON plane sur le monde d'Orient. On m'a souvent parlé de lui.

Wat hem echter bijzonder getroffen had, was de overweldigende indruk, dien het optreden der Fransche artillerie van 1798 op de volksstammen in dat land moest hebben gemaakt. Allerlei legenden waren daaromtrent in de dorpen aan den Nijl nog in omloop. Het was naar aanleiding daarvan, dat hij van die volksstammen ook getuigde:

L'épouvantable canonnade de notre artillerie formidable fut pour eux une terrible nouveauté, et comme le génie d'Orient peint tout avec des images, les Egyptiens nommèrent BONAPARTE: le père du feu.

In zijn »système de guerre régulier", dat hij tot in de uiterste consequentie tegen de Egyptische volksstammen toepaste en op gelijke wijze tegen de inboorlingen van Sint Domingo en Guadeloupe in Amerika deed toepassen, was natuurlijk geene plaats voor iets, wat in de verste verte zweemde naar eene stormtactiek.

Reeds den dag na zijne komst in Egypte zeide hij in eene te Alexandrië gehouden conferentie aan zijne generaals:

Quand l'ennemi est en position et décidé à se défendre, il faut qu'on l'attaque avec une grêle de boulets et d'obus.

In Maart 1799 onder de wallen van St. Jean d'Acre in Syrië zijnde, zeide hij aan den Generaal der Genie CAFFARELLI DU FALGA:

Violer les règles de l'art militaire, c'est mettre les chances de la guerre contre soi-même.

Cette misérable tactique à l'arme blanche, à la baïonnette, qui ne peut avoir pour résultat que des enterrements de nos braves, est celle des officiers qui n'entendent rien au métier de la guerre, qui n'ont pas les plus simples notions de l'art militaire.

Non, faire avancer et attaquer l'infanterie sans la faire soutenir vigoureusement par l'artillerie, c'est donner la preuve la plus caractéristique, qu'on a l'audace de la fureur et non celle du génie; et jusqu'où peut pousser cette fureur?

In een in December 1803 met den Generaal en lateren Maarschalk SUCRET gehouden gesprek, liet hij zich de merkwaardige woorden ontvallen:

L'attaque à l'arme blanche, à la baïonnette, c'est-à-dire l'attaque des officiers ignorants ne sachant pas l'a, b, c, de l'art militaire.

In Februari 1809 de bestormingen weêr ter sprake brengende, deed hij de beteekenisvolle vraag :

Quand l'ignorance fait tuer dix hommes là où il n'en devrait pas coûter deux, n'est-elle pas responsable du sang des huit autres?

Laat de redactie van zijne in November 1793, Maart 1799, December 1803 en Februari 1809 uitgesproken en hier vermelde meeningen aan duidelijkheid iets te wenschen over?

Men denke zich dien oorlogsgod op onze Indische gevechts-terreinen, b.v. in Mei 1897 bij Gliëng in Atjeh. Welk oordeel zou hij dan uitgesproken hebben?

L. C. D'A., die in zijn artikel *Misplaatste zuinigheid*, opgenomen in *De Nieuwe Courant* van 22 Augustus 1903, gesproken heeft over »den grooten meester NAPOLEON», gelieve eens de vraag te beantwoorden: welk oordeel die »grote meester» zou uitgesproken hebben over de in dat artikel verkondigde meening:

Enmaâl vóór eene stelling gekomen, is het zaak bij een inlandschen vijand zoo spoedig mogelijk tot de bestorming over te gaan.

Had de Belgische Majoor Baron DHANIS niet volkomen gelijk, toen hij eenige jaren geleden, ter wille der krijgsverrichtingen in den Congostaat, met nadruk waarschuwde tegen de gevaarlijke gevolgen van het stormen of, zooals hij het zeer welsprekend noemde:

L'instinct à fuir en avant.

Men zou aan het intellectueel gehalte van ons Indisch officierscorps groot onrecht aandoen, indien men geloofde, dat nog nimmer tegen de stormtactiek is geprotesteerd geworden.

Het tegendeel is waar; meermalen werd in de krachtigste bewoordingen op het gevaarlijke en het onzinnige van eene toepassing van die tactiek gewezen.

In 1849 verscheen eene brochure, getiteld: *Beoordeeling van het werk: De Krijgsbedrijven tegen Bali in 1848 door den Luitenant-Kolonel J. VAN SWIETEN*, waarin de anonieme schrijver, die blijkbaar een gepensioneerd hoofdofficier van het Indische leger was, eene zeer scherpe critiek uitsprak over de handelingen van den bevelhebber der tweede Balische expeditie in 1848.

De in dat jaar door ons geleden nederlaag was zijns inziens een gevolg van het feit, dat de aanval op Djagaraga niet door krachtig geschutvuur was voorbereid, dat men niet methodisch gehandeld had, toen hij schreef:

Maar zoowel aan boord als den dag te voren, schijnt men maar één denkbeeld te hebben gekoesterd: eene bestorming.

Eene bestorming nu was naar de meening van den schrijver niets anders dan:

Den soldaat aan een nutteloos moorddadig gevecht blootstellen, en daardoor de expeditie in de weegschaal stellen.

Men weet, dat de stormtactiek in April 1873 op Noord-Sumatra hoogtij vierde. Men weet ook met welke gevolgen. De nederlaag der eerste Atjehsche expeditie werd door den Oud-Commandant van het Indische leger, den Luitenant-Generaal JHR. F. V. A. Ridder DE STUERS toegeschreven aan het feit:

Men heeft slechts aan stormen gedacht, en toen de storm mislukte, was men ten einde raad.

De Luitenant-Generaal J. VAN SWIETEN, die 14 campagnejaren in zijn dienststaat telde, die nimmer een ehec geleden had en meermalen geroepen werd om het ehec van anderen te herstellen, en dat ook met succes gedaan heeft; die dus in zijne daden de schitterendste bewijzen gegeven heeft voor de juistheid van zijne denkbeelden, heeft in zijn bekend werk over den Atjeh-oorlog bij herhaling en met kracht gewaarschuid tegen de gevaarlijke gevolgen van het stormen. De stormtactiek werd door hem gequalificeerd als:

Het ruwe en domme geweld dat geene offers ontziet.

De Oud-Luitenant-Kolonel der Artillerie van het Indische leger J. J. DE ROCHEMONT slaakte in 1877 de volgende ver-
zuchting :

Toch, niettegenstaande in het boek onzer krijgsgeschie-
denis op elke bladzijde te lezen staat, hoe wij inlandsche
versterkingen kunnen en moeten nemen, toch worden er
gevonden, die hardnekkig eene andere wijze van verove-
ring aanhangen. Met dezulken bedoelen wij hen, die waarde
hechten aan den dwazen titel van Storm-Generaal. . .

.
Zij willen, dat er storm geloopt wordt.
.

Aanvoeders van dien stempel stichten veel en groot
kwaad. Menige ramp, waarvan onze krijgsgeschiedenis ver-
haalt, was een gevolg van de strafbare toepassing hunner
ouzzinnige denkbeelden. Toch ontbreekt het hun niet aan
toejuiching. Wij hebben dit toe te schrijven aan onbe-
kendheid met den Indischen oorlog, die vooral in de laatste
dagen gebleken is uit tal van open brieven, ongevraagde
adviezen en artikelen zoowel in tijdschriften als couranten.
Moge spoedig ieder Nederlander overtuigd wezen, dat het
den Indischen Bevelhebber niet tot eer strekt, wanneer
men, op hem wijzende, zeggen kan: ziedaar een Storm-
Generaal.

In het tijdschrift *De Landsverdediging*, aflevering Juni—Juli
1897, wordt de stormtactiek in een artikel getiteld: *Waarom?*
scherp gecritiseerd. Uit dat artikel citeer ik de volgende
zinsneden :

-
.
Maar er op in hakken.
.
Waarom hadden wij daar geen modern geschut? . . .
.
Waarom moet daar altijd op zoo branic-achtige, maar
zooveel bloed kostende en zoo weinig resultaten gevende
wijze worden geageerd? Waarom?

In den laatsten tijd heeft men zich meermalen op het op-
treden van onze troepen in Atjeh na 1898 beroepen, om het
niet gebruiken van artillerie te kunnen motiveeren en een
pleidooi te leveren voor de stormtactiek.

Men heeft hierbij echter eene kapitale zaak over het hoofd gezien, en wel het feit, dat na 1898 geene sprake meer is van het bestaan van een oorlogstoestand in Atjeh.

Door ons krachtig optreden bij het verraad van TOEKOE OEMAR in 1896 is de Atjeh-oorlog na 1898 eene phase ingetreden, waaruit ten duidelijkste blijkt, dat de handelingen der Atjehers beschouwd moeten worden als de laatste stuiptrekkingen van een wegstervend verzet.

In het begin van 1898 was men te Kota Radja algemeen van meening, dat er in de toen verwacht wordende Pedir-expeditie geen schot zou vallen. Niet lang daarna verscheen in het *Indisch Militair Tijdschrift* een artikel, waarin melding werd gemaakt van den »gedemoraliseerden vijand in Atjeh.»

Met uitzondering van Samalangan was de tegenstand in Atjeh sedert 1898 feitelijk reeds gebroken. De krijgsverrichtingen van onze troepen bestonden dan ook uit niets anders dan uit eene eindelooze jacht op de nergens standhoudende, overal en in alle richtingen vluchtende Atjehers.

Van af 1898 heeft men in Atjeh eene herhaling van hetgeen in het tijdvak 1859—1863 door onze troepen in de Zuideren Ooster-afdeeling van Borneo gedaan werd.

De toestand van Atjeh na 1898 is gelijk aan dien van Egypte na Januari 1799. De tegenstand der Egyptische volkstammen was door de hevige kanonnades der »colonnes mobiles» gebroken. De periode der gevechten was geëindigd en moest gevolgd worden door die der vervolgingen, ten einde de voordeelen te kunnen verkrijgen uit de reeds behaalde overwinningen. De »colonnes mobiles», die zeer methodisch en met eene sterke artillerie optraden, kregen eene andere samenstelling en werden door BONAPARTE »des colonnes volantes» genoemd. Bij die »colonnes volantes» nu, die geene gevechten hadden te leveren, maar wel moesten vervolgen, en zich dus met snelheid bewegen, werd geene artillerie ingedeeld.

BONAPARTE zeide zelf :

Ce n'est plus faire la guerre, c'est donner la chasse à l'ennemi.

Hij gaf te Caïro de leiding der zaken aan een van zijne generaals over en ging zelf met eene commissie van ingenieurs naar Suez om de voorbereidende maatregelen te treffen voor eene doorgraving van de landengte van dien naam.

Sedert 1898 hebben wij in Atjeh geene gevechten meer te leveren, maar den vijand overal rusteloos te vervolgen. Sedert dat jaar hebben wij in Atjeh ook geene »colonnes mobiles» met artillerie meer noodig, maar wel »des colonnes volantes» zonder artillerie.

Daár echter, waar wèl tegenstand te breken was, daar heeft de Generaal VAN HEUTSZ wel degelijk artillerie gebruikt en zelfs op groote schaal, zooals in Samalangan.

Na de onderwerping van Samalangan was de verdere pacificatie van geheel Atjeh het werk der »colonnes volantes.»

De artillerie is daardoor onnoodig geworden en werd door den Generaal VAN HEUTSZ naar Java teruggezonden.

Is het nu geene dwaasheid om uit de vervolgingen van die »colonnes volantes» in een land, waar feitelijk geen oorlogstoestand meer bestaat, conclusies te trekken van tactischen aard, door te verklaren dat de artillerie onnoodig is voor den oorlog tegen den inlandschen vijand?

Den 14en April 1806 schreef de Napoleon :

Les gens de sens doivent se rapporter à moi. . . .
 parce que mes vues
 sont supérieures.

De »vues supérieures» met betrekking tot de beteekenis der artillerie voor koloniale oorlogen zijn hier vermeld.

Is er één gegrond argument aan te voeren, waarom de Nederlandsch-Indische »gens de sens» in het gebruik van de artillerie in onze Indische oorlogen zouden kunnen en mogen afwijken van de hier bedoelde »vues supérieures» van den colossus?

Ten slotte nog enkele opmerkingen.

Blijkens zijne repliek acht de Overste GIEL het gewaagd om

uit de handelingen van NAPOLEON en van die der bevelhebbers van de jongste Fransche koloniale expeditiën conclusiën te trekken voor onze koloniën, omdat :

Uit het feit toch, dat NAPOLEON met zwaar geschut ageerde en de latere bevelhebbers in de koloniën het gewone berggeschut bezigden, blijkt toch m.i. duidelijk, dat daarbij de omstandigheden, vooral wat het terrein betreft, gunstiger hebben moeten zijn, dan bij ons het geval is, waar men zelfs een in lasten van 40 K. G. verdeeld kanon nog niet overal kon bezigen.

Uit deze woorden blijkt m.i. duidelijk, dat de Overste GIEL onbekend is met de door mij ter sprake gebrachte Fransche koloniale krijgsgeschiedenis.

Had de Overste die krijgsgeschiedenis geraadpleegd, dan zou Z. H. E. G. zelf de onjuistheid en onhoudbaarheid van zijne bewering hebben moeten inzien.

Die krijgsgeschiedenis toch leert het volgende :

1. NAPOLEON moest met zwaar geschut ageeren om met de zwakke middelen van de gladde vuurmonden, waarover hij beschikte, eene door de politiek geëischte groote uitwerking op den vijand te kunnen verkrijgen.

Onafhankelijk van »de omstandigheden, vooral wat het terrein betreft», was de groote veldheer door redeneering tot de conclusie gekomen, dat :

L'on sera donc obligé d'avoir des pièces de siège pour assiéger même une bicoque.

Door de zooveel krachtiger middelen der moderne artillerie kan men thans dezelfde uitwerking krijgen met een kleiner aantal vuurmonden van kleiner kaliber.

Ziedaar de redenen, waarom onafhankelijk van »de omstandigheden vooral wat het terrein betreft,» NAPOLEON met veel zwaar geschut ageerde en de bevelhebbers der jongste Fransche koloniale expeditiën geschut van klein kaliber »bezigden.»

2. De bewering, dat de bevelhebbers der jongste Fransche koloniale expeditiën slechts het gewone berggeschut bezigden, is ten eenenmale onjuist. Die bevelhebbers hebben bij die

expeditiën ook een groot gebruik gemaakt van achterlaadmortieren van 12 c.M. en van veldkanonnen van 8 en 9 c.M. kaliber. (Madagaskar 1895, Figuig 1903).

3. De »handelingen van NAPOLEON» in Egypte, Syrië, Palestina, werden nagevolgd in Sint Domingo, Guadeloupe, Algerië Klein Kabylië, Tongkin, Tunis, Dahomey, Madagaskar en Figuig.

Onafhankelijk van »de omstandigheden, vooral wat het terrein betreft», hebben de bevelhebbers der Fransche koloniale expeditiën de beginselen van den grooten veldheer in Afrika, Azië en Amerika met schitterend succes toegepast.

4°. »De omstandigheden, vooral wat het terrein betreft», waren voor de Franschen niet alleen niet »gunstiger», zooals de Overste GIEL beweert, maar zelfs oneindig ongunstiger dan die, waarin wij ooit in onze Indische oorlogen verkeerd hebben. Men denke bijv. eens aan de expeditie naar Madagaskar in 1895, een eiland zonder wegen en bedekt met een tropischen plantengroei, waar de Franschen genoodzaakt waren een afstand van ruim 500 K.M. af te leggen om het hoofdobject Tananarivo te kunnen bereiken.

Hebben wij in onze oorlogen in Indië ooit een dergelijken afstand behoeven af te leggen?

De Franschen waren bij hunne koloniale expeditiën meermalen genoodzaakt datgene te overwinnen, wat NAPOLEON genoemd heeft :

L'immense difficulté des distances.

In werkelijkheid verkeeren wij dus in onze Indische oorlogen in gunstiger omstandigheden om de hier bedoelde Napoleontische beginselen toe te passen, dan de Franschen in hunne koloniale oorlogen.

Onwillekeurig moet de vraag rijzen, of de Overste GIEL zoo onbekend is met de geographische gesteldheid der landen, waarin de Franschen deze oorlogen gevoerd hebben, dat Z.H.E.G. niet zelf daaruit conclusiën kan trekken over de meerdere of mindere gunstige »omstandigheden, vooral wat het terrein betreft», voor het vervoer van geschut.

Weet de Overste GIEL niet, dat bijv. Egypte hoofdzakelijk uit zandwoestijnen bestaat, en dat NAPOLEON, zich genoodzaakt achtende om zijn zwaar geschut onder de brandende stralen van eene Egyptische zon door het mulle zand van die woestijnen te laten vervoeren, in zulke moeilijke omstandigheden, vooral wat het terrein betreft", verkeerde, dat wij daarvan in onze Indische oorlogen geen begrip hebben?

Weet de Overste GIEL niet, dat de Fransche bevelhebbers in Algerië in denzelfden toestand verkeerden als NAPOLEON in Egypte?

Heeft de Overste GIEL nooit iets gelezen over de ontzettende moeilijkheden, waarmede de Franschen te worstelen hadden bij het vervoer van het geschut over het gebergte in Tunis en door de natte rijstvelden in Tongkin?

Weet de Overste GIEL niet, dat bijv. Dahomey en Madagaskar landen zijn zonder wegen en bedekt met een tropischen plantengroei, waarin de Franschen in ongunstiger omstandigheden, vooral wat betreft het terrein", verkeeren dan wij in onze Indische oorlogen, omdat zij in die landen grootere afstanden hadden af te leggen?

De Overste GIEL acht het „gewaagd" om uit de handelingen van NAPOLEON conclusiën te trekken voor onze koloniën.

Het hier reeds ter sprake gebrachte gevecht bij Longbatah in Atjeh op 24 Januari 1874, waarin wij door een krachtig gebruik van artillerie, zonder eenig verlies onzerzijds, den vijand eene bloedige nederlaag hebben toegebracht, zou door een THIERS zijn genoemd geworden:

Un combat égyptien à la BONAPARTE.

Was het van den toenmaligen Luitenant-Kolonel K. VAN DER HEYDEN, die dat gevecht geleverd heeft, „gewaagd" om eene handeling van NAPOLEON in Atjeh na te volgen?

Zou het voor andere Nederlandsch-Indische bevelhebbers „gewaagd" zijn om het voorbeeld van den Luitenant-Kolonel K. VAN DER HEYDEN te volgen?

Was het „gewaagd" van den Luitenant-Generaal J. B. VAN HEUTSZ om in Atjeh tot in de uiterste consequentie toe te passen

de tactiek, welke NAPOLEON „le système des colonnes mobiles” genoemd en meermalen toegepast heeft?

Zijn meer argumenten noodig voor het bewijs van de onhoudbaarheid der bezwaren, die de Overste GIEL in zijne repliek tegen mijne denbeelden heeft aangevoerd?

De Overste GIEL heeft gemend, ter bestrijding van de door mij aangevoerde argumenten, nog in het bijzonder het volgende te moeten zeggen:

Het zal den Heer KERN niet zijn ontgaan, dat de sprekers van heden avond haast uitsluitend hebben geput uit hunne eigen krijgservaring, niettegenstaande de krijgsgeschiedenis voor hen zeker geen gesloten boek zal zijn. Zij zullen dat niet hebben gedaan, om eenige oogenblikken bewonderend naar eigen daden terug te zien of wel in de overtuiging, dat alleen zooals toen werd geageerd de juiste wijze was, doch uitsluitend, omdat het voor een juist oordeel over het gebruik der artillerie neerkomt op eene kennis van details van het terrein en van alle omstandigheden, die men in de geschiedkundige boeken niet aantreft.

In deze woorden is natuurlijk niets anders uitgedrukt dan eene zeer subjectieve meening van den Overste GIEL, welke, naar ik vertrouw, wel door niemand gedeeld zal worden.

Het is immers een onhoudbaar iets om te onderstellen, dat officieren van een leger, dat geene oorlogen gevoerd heeft, onbevoegd zouden zijn om een juist oordeel over het gebruik der artillerie uit te spreken, alleen omdat de daarvoor vereischte gegevens — altijd volgens den Overste GIEL — niet in boeken aangetroffen worden.

De Overste GIEL schijnt er niet aan gedacht te hebben, dat Z. H. E. G. door het uitspreken van deze meening zijne eigen voordracht als een kaartenhuisje in elkaar heeft doen storten.

In die voordracht toch zoek ik te vergeefs naar iets, wat beschouwd zou kunnen worden als een argument, dat niet in de boeken te vinden is, omdat het alleen onder het bereik zou zijn van hem, die over oorlogservaring beschikt.

Bedriegt mijn gehengen mij thans niet, dan hebben de Heeren CREMER en MUURLING alleen gesproken over quaesties van technischen aard.

De Heeren DOORMAN en LE COCQ D'ARMANDVILLE hebben enkele feiten uit de gebeurtenissen in Atjeh na 1898 ter sprake gebracht, waaruit, naar mijne meening, op grond van de hier reeds vermelde redenen, onmogelijk conclusiën van tactischen aard getrokken kunnen en mogen worden.

Het gold hier het beantwoorden van de vraag, in hoeverre de artillerie al dan niet noodig zou zijn voor onze oorlogen tegen den inlandschen vijand.

Het gold dus de beantwoording van eene vraag van zuiver krijgskundigen aard.

Bij het zoeken naar eene oplossing van deze vraag heb ik meer waarde gehecht aan de meening, in 1889 door den Generaal DE MIRIBEL uitgesproken en 10 jaar later door den Generaal FAY herhaald, luidende:

Lorsque les problèmes de la guerre nous occupent, c'est aux exploits des grands capitaines, sources vives de notre art, qu'il faut toujours de nouveau en demander les solutions. Tout l'art de la guerre moderne repose sur les épaules de NAPOLÉON: c'est donc ses conceptions grandioses qu'il faut étudier.

Ik heb het zeer wenschelijk geacht, aan te toonen, dat de Franschen in al hunne koloniale oorlogen in Afrika, Azië en Amerika, en de Engelschen in Soedan deze »conceptions grandioses» met schitterende resultaten hebben toegepast, omdat, naar mijne meening, die »conceptions grandioses» ook gelijke resultaten zouden opleveren in de oorlogen, welke wij zouden moeten voeren in een gedeelte van den aardbodem, meer bekend onder den naam van Nederlandsch-Indischen Archipel.

BIJLAGE II.

**Opmerkingen van den Majoor der Infanterie
van het N.-I. Leger G. Nypels.**

Dreigde dit leesseizoen te eindigen zonder dat eene vergadering aan een speciaal Indisch onderwerp gegeven zon zijn, het „eind goed, alles goed” mag de rimpels van de gefronste voorhoofden wegvegen. Overste GIEL heeft ons eene interessante lezing gegeven over een belangwekkend en voor Indië zeer belangrijk onderwerp. Daar hij op het convocatiebiljet de stellingen mededeelde, welke hij verdedigen zou, kon wie lust tot het uitspreken van instemming of tot bestrijden gevoelde, zich vooruit daartoe aangorden.

Toch zullen nog velen niet met een beslist oordeel over al die stellingen ter vergadering zijn gekomen, maar van de verdediging door den spreker de argumenten verwacht hebben voor hunne instemming of tegenkanting. Mij althans ging het zoo voor de stelling 5 en de daarmee nauw verbonden volgende, die dus waarin de noodzakelijkheid wordt aangegeven van de invoering van een licht sawah-kanon, door koelies te vervoeren en in staat de infanterie in *alle* terreinen te volgen.

Tot mijn spijt moet ik verklaren, niet overtuigd te zijn van de noodzakelijkheid, zelfs niet van de wenschelijkheid van die invoering, omdat ik daarvan niet verwacht wat de geachte inleider er zich van voorstelt.

Hij heeft ons eerst duidelijk uitgelegd, dat z. i. het muildier bij de bergartillerie door het inlandsche paard vervangen kan worden; het materieel zou in verband daarmee gewijzigd moeten worden, waarna die paarden-bergartillerie ook goed te gebruiken zal zijn als *sawah-artillerie*. De Heer DOORMAN heeft in twijfel getrokken, of deze oplossing wel zal beantwoorden aan de uitgesproken verwachtingen, omdat de paarden met ruim 100 K.G. belast, op den duur en in zwaar terrein aan krachten zullen te kort schieten. Ik deel die vrees en hoop, dat de techniek eene oplossing zal brengen, welke dien twijfel kan opheffen. Is zij daartoe in staat, dan zal een belangrijk voordeel behaald

zijn, want ook ik weet bij ondervinding, dat de muildieren in bergterrein onze bewondering, maar in sawahterrein onze gramschap opwekken, hetgeen een zeer groot, niet te ontkennen nadeel is. Helpt de techniek ons verder, dan zal eene artillerie, geheel door paarden gedragen en getrokken, verkregen kunnen worden, die dan *berg- en sawah-artillerie* zal kunnen worden genoemd en die dien naam eer zal kunnen aandoen.

Van zelf rijst nu al de vraag: is dan daarnaast nog een *sawah-kanon* noodig? Ja, zegt de inleider, want »die artillerie zal toch nog bij lange na de infanterie niet in alle terreinen kunnen volgen», en hij verwijst daarbij naar de moeilijkheden, die onze troepen in Atjeh, in de kloof van Tangsé en in de Gajoelanden, alsook in Korintji hebben ondervonden; voor dergelijke tochten wenscht hij aan de infanterie een licht kanon toe te voegen, uitsluitend door koelies te dragen, en *dit* stuk doopt hij: sawah-kanon. Edoch, de moeilijkheden in die streken ondervonden, liggen niet typisch in de sawah's, maar *meer* nog in de bezwaren, aan de *rimboe*, vooral in bergterrein, verbonden. Het komt mij daarom verstandiger voor, van »licht-kanon» te spreken, of, volgens het advies van den Heer DOORMAN, het kaliber als naam te gebruiken.

Men zegge niet, dat de naam weinig ter zake doet; want de geachte inleider gaf zelf aan, hoe de naam »berg-artillerie» van het tegenwoordige geschut de oefeningen in eene verkeerde richting heeft geleid, en zoo zou het ook kunnen gaan met zijn sawah-kanon, dat hoofdzakelijk door sawahs zou ploeteren, in stede van ook in de rimboe zijn oefeningsveld te zoeken.

Maar het is niet alleen tegen de benaming, dat ik meen te mogen opkomen.

Spreker wil de artillerie in staat stellen, de infanterie overal te *volgen*, waardoor wel bedoeld zal zijn *bij te houden*; want eene artillerie, die achterna komt, is bij voorbaat veroordeeld. Het komt mij voor, en ik sta daarbij aan de zijde van den Heer LE COCQ D'ARMANDVILLE, dat ook de lichte artillerie van den voorsteller de infanterie vaak in den steek zal moeten

laten, of juist misschien, door de infanterie in den steek gelaten zal moeten worden. Wij hebben gehoord, welke moeilijkheden Overste GIEL zich voor den geest stelde bij het gaan over ravijnen, waarover een boomstam of eenige bamboes liggen; door bosch, waarin neerhangende takken en stammen hinderlijk zijn; door moerassen, die moeilijk te doorwaden zijn; hij is in die voorstelling echter niet ver genoeg gegaan, en juist daarin ligt het verschil tusschen hem en mij. Waar hij zijne artillerie nog laat medemarcheeren, meen ik dat zij achter zal moeten blijven. In de laatste jaren is het als eene schrede voorwaarts beschouwd, dat de colonnes zich meer dan vroeger los durven maken van haar trein, die dan op eenige uren, soms op een dagmarsch volgt. Die trein wordt gevormd door koelies, beladen met eenmansvrachten van 16 à 20 K.G., of tweemansvrachten van 35 à 40 K.G. De terreinen zijn dikwijls zóó dat het aan dien trein niet mogelijk is, gelijken tred met eene ageerende colonne te houden, tezij die colonne zich bindt aan haar trein, hetgeen gelukkig niet meer algemeen als noodzakelijk wordt beschouwd. Al is mijne ondervinding in deze ook maar kinderspel, vergeleken bij die van tochten van VAN DAALEN, COLIJN, e. a., ik heb genoeg gezien om overtuigd te zijn, dat hetgeen men bij vredesmarschen of bij tochten in landschappen, waar de beschaving reeds eenigszins om zich heen gegrepen heeft, te zien krijgt, niet in staat is een goed denkbeeld te geven, van wat de natuur aan onze colonnes in die verre streken in den weg legt. Dras terrein, waarin de voorste man tot den buik wegzinkt en ieder opvolgende man dieper zakt; ravijnen, waarin men zich laat glijden, vasthoudend wortels en takken, om er met veel krachtinspanning weer uit te moeten klauteren; gevallen boomstammen als eenig pad, waarover voorzichtig gebalanceerd moet worden, of, wat erger is, eene reeks dwars over het pad liggende woudreuzen, wier stammen van, laat ons zeggen 1.5 M. middellijn, onze lenigheid op eene zware proef stellen. In die terreinen moeten de koelies achterblijven; in die terreinen kan ook de *lichte* artillerie, die toch nog *zware* vrachten geeft, niet mede.

Maar ook buiten die zoo moeilijke terreinen laten de colonnes tegenwoordig den trein gaarne achter; want zelfs waar de bezwaren niet zoo groot zijn, kan een maréchaussée- of infanterie-detachement veel vlugger vooruit dan de vrachtdragers. Hierdoor worden groote voordeelen behaald; een er van is, dat èn troep èn trein minder afgemat worden; de troep toch gaat flink vooruit, bereikt eenige uren vóór den trein het einddoel van den dag, maakt dit voor den nacht in orde, zoodat de trein, als hij er aankomt, spoediger eene rustplaats kan vinden. Deze wijze van handelen heeft hare toepassing gevonden in de terreinen, waarvoor Overste GIEL zijne lichte artillerie wil in 't leven roepen en juist dáár zou die artillerie die manier van handelen onmogelijk maken, als zij niet achter wil blijven.

Voor terreinen, waarin geene te groote moeilijkheden bestaan, zal ons leger aan het voor paarden-bergartillerie hervormde geschut genoeg hebben; waar wel redenen bestaan om den trein afzonderlijk te laten volgen, zullen de lichtere kanonnen ook moeten achterblijven en is hun nut daardoor gering te achten; voor de uitzonderingsgevallen, welke buiten deze gevallen liggen, komt het mij niet gewettigd voor, eene afzonderlijke soort van artillerie in te voeren.

Ik ontken overigens niet, dat zulk een licht kanon bij enkele gevechten nut kan presteeren; ware het eene kleinigheid, het mede te voeren, dan zou voor die gevallen de moeite nog loonend kunnen zijn. Had eene colonne b.v. eenige dagen noodig om een object te bereiken, dan kon de artillerie de eerste dagen met den trein nakomen, terwijl zij den dag, waarop het object bereikt zou worden, bij de vechtc colonne moest blijven, die zich dan naar hare marschsnelheid zal moeten voegen. Maar het medevoeren van twee stukken met den aanleve daarvan gedurende eene excursie is geene kleinigheid. Dat vergt 1°. het langer en logger maken van den reeds zoo zwaren treinnasleep en 2°. het aanwijzen van meer koelies; terwijl juist de koelie-quaestie bij het samenstellen van colonnes naar de binnenlanden het moeilijkste punt vormt. Men weet nu reeds niet hoe de noodige dragers te krijgen en laat daarom soms zaken t'huis of op

marsch achter, die men eigenlijk wel zou moeten medenemen. Moet met dit bezwaar geene rekening gehouden worden?

Ik verwacht van de invoering van het voorgestelde kanon dus geen voordeel, dat voldoende kan opwegen tegen de nadeelen.

In verband daarmee moet ik nog de aandacht vragen voor een, ook in het betoog van den geachten inleider, te pas gebracht punt. Waar een gevecht beschreven wordt, zucht de verslaggever wel eens: »hadden wij daar maar artillerie gehad!» zonder zich af te vragen of de colonne *daar* wel tijdig had kunnen komen, wanneer zij artillerie had moeten medevoeren. Ware er geschut bij geweest, wellicht ware de verzuchting door dienzelfden verslaggever omgezet in: »hadden wij maar geene artillerie mede te torsen gehad!»

Resumeerende, betwijfel ik of de bekwaamheid der techniek en de eischen der tactiek in deze quaestie thans reeds voldoende samenvallen om aan te mogen nemen, dat aan onze artillerie een kanon gegeven kan worden, waarmee zij de infanterie in alle terreinen zal kunnen bijhouden.

BIJLAGE III.

Repliek van den 1^{en} Luitenant der Infanterie I. H. I. Le Cocq d'Armandville.

Het zij mij vergund, nog met een enkel woord den Overste GIEL dank te betuigen voor de aandacht, welke hij mijne opmerkingen heeft waardig gekeurd en voor de vleierende wijze, waarop hij heeft gereleveerd, dat hetgeen ik zeide niet slechts theorie was, maar zich baseert op de krijgservaring, welke ik in mijn vierjarig verblijf te velde gelegenheid had op te doen.

Te meer trof mij het, van onverwachte zijde komende, indirecte verwijt, dat overschatting van de gevechtswaarde van het eigen wapen mij er toe gebracht zou hebben, aan de artillerie in den oorlog tegen den I. V. elk nut te ontzeggen. Ik meende er in mijne opmerkingen juist den nadruk op gelegd te hebben,

dat in zeer vele gevallen voor de artillerie, ook tegen den I. V., eene zeer dankbare taak is weggelegd. Maar dat voor het vervullen van die taak behoefte zou bestaan aan een *sawah-kanon*, is, naar mijne meening, uit de voorbeelden van Overste GIEL evenmin als uit die van andere sprekers gebleken. Gliëng, Poelau Tengah en Paju Reubé (2e maal) zijn genoemd om het nut van het gebruik van artillerie in het licht te stellen; maar mijns inziens leveren al die gevallen onsslechts voorbeelden, hoe de artillerie *niet* gebruikt moet worden. Wil men voordeel hebben van dat wapen, dan moet het zijn vuur op zoodanigen afstand openen, dat de infanterie nog buiten het werkzaam vuur van den vijand staat. Is deze dan door het artillerievuur zoodanig geschokt, dat de intensiteit en juistheid van zijn vuur sterk zijn afgenomen, dan kan de infanterie, met kans op veel geringer verliezen, dan als zij den steun van het zware wapen moest ontberen, ten aanval voorwaarts gaan. Een dergelijk nuttig gebruik van de artillerie werd o.a. gemaakt op Bali, op Lombok, vóór den Kraton en de Groote Mesigit in Atjeh. Maar in geen van die gevallen bleek behoefte te bestaan aan een *licht* kanon; wel zag men naast de bergstukken ook kanonnen van zwaarder kaliber gebruiken. Waar de artillerie op 10 à 20 pas van den vijand in batterij komt, zooals bij Temoclit, Poelau Tengah, Pajah Reubé, of eerst gezonden wordt, nadat de infanterie al uren in gevecht is, zooals bij Gliëng, is het nut van dat wapen nihil en strekt zijne aanwezigheid slechts om de infanterie langer in vuurgevecht te houden dan noodig is en den vijandelijke schutters nieuwe en zeer kwetsbare schijven te bieden. Op die korte afstanden, ik zeide het reeds, zijn de dynamietpatroon en de handgranaat verre te verkiezen boven het kanon.

Waar ik verder als mijne meening te kennen gaf, dat in de enkele gevallen, dat de bezwaren, verbonden aan het vervoer van het 7 c.M. s.v. kanon te groot zouden zijn, de infanterie het wel alleen tegen den I.V. kon opnemen, was de opinie van den Majoor DOORMAN, dat zoodanige zienswijze slechts gebaseerd kon zijn op de ondervinding tegen den *gedemoraliseerden* (men

denke aan Seunagan met zijne herhaalde klewangaanvallen!) Atjehschen vijand opgedaan; geenszins is dit echter het geval, want ik wees er op, hoe het de betere aanvoering, organisatie, oefening en bewapening zijn, welke onze infanterie in staat stellen om, mits voldoende sterk zijnde, met succes tegen *iedereen* I.V. op te treden. Was dit niet het geval en dus de gevechtswaarde van dat wapen niet grooter dan die van den inlander, die nergens in onzen geheel archipel een geregeld leger heeft, dan zou men veilig kunnen zeggen, dat al het geld en de tijd, besteed aan het onderhoud en de oefening van onze infanterie, nutteloos zijn.

Dat ik overigens niet uitsluitend het oog op Atjeh gericht had, moge blijken uit het feit, dat ik als voorbeeld van een zuiver infanteriegevecht ook den Boer-Inten aanhaalde, welk gevecht plaats had in de Gajoe-landen, waar zelfs nu nog de vijand zoo weinig gedemoraliseerd is, dat blijkens de jongste mailberichten daar aan de colonue-VAN DAALLEN een tegenstand is geboden zóó zwaar, dat die bijna eenig in onze krijgsgeschiedenis genoemd mag worden. Het schitterende succes van onze maréchaussées, die daar den vijand, ten koste slechts van 11 dooden en 68 gewonden, een verlies van \pm 800 man aan dooden toebrachten, levert een nieuw bewijs voor de juistheid mijner opvatting. Ook op Djambi zou ik kunnen wijzen, waar nagenoeg alle gevechten zonder artillerie met succes gevoerd werden.

Waar verder de Majoor DOORMAN de juistheid mijner voorbeelden bestrijdt, meen ik met alle bescheidenheid te moeten opmerken, dat de jeugdige overmoed, dien ik volgens hem schijn te bezitten, zich toch niet zoover uitstrekt, dat ik het zou wagen in eene vergadering als deze met voorbeelden aan te komen, voor de juistheid waarvan ik niet zou kunnen instaan. Paja Reubé, zegt de Majoor, werd wél met behulp van artillerie genomen; maar hier berust zijne bewering klaarblijkelijk op een misverstand, want het zij mij vergund, hem in herinnering te brengen, dat die versterking tweemaal werd genomen, en wel de eerste maal, zooals ik zeide, *zonder* en de

tweede maal *met* artillerie, die echter zoo weinig gelegenheid had, iets uit te richten, dat één der officieren en eenige minderen van dat wapen het dankbaarder vonden, met de infanterie te gaan attakeeren.

Bij Gliëng werd verder geenszins, zooals de Majoor DOORMAN meende, de artillerie ontboden, doch werd deze op eigen initiatief door den bivakcommandant te Indrapoeri uitgezonden, toen daar het zware vuren bij Gliëng gehoord werd. De artillerie kwam eerst op het tooneel van den strijd, toen deze geheel geëindigd was, en bepaalde er zich toe, den in de verte zichtbaren vijand een paar schoten achterna te werpen. Ook was het niet aan het artilleriesvuur te danken, dat de terugtocht zonder verliezen plaats had, daar deze uitsluitend gedeckt werd door eene compagnie van het 3e bataljon en wel door het peloton van den 1en Luitenant der infanterie L. WEBER; door de artillerie werd gedurende den terugtocht geen schot gelost.

Het terrein in Samalangan, zegt de Majoor DOORMAN verder, was alles behalve geschikt voor het gebruik van artillerie. Bedoelt hij met het gebruik van artillerie het vervoer van dat wapen, dan heeft hij volkomen gelijk; maar, waar het terrein van dien aard was, dat het ons de gelegenheid bood, van uit eene enkele voorbereide opstelling op nagenoeg alle versterkingen van den vijand artilleriesvuur te brengen, geloof ik toch veilig te mogen beweren, dat de omstandigheden voor het gebruik van dat wapen gunstig waren.

Wat eindelijk Poelau Tengah betreft, als de Majoor het gedrukte verslag nog eens naleest, zal hij zien, dat ik de geringe uitwerking der artillerie geenszins afgeleid heb uit den korten afstand, waarop zij in stelling kwam, maar wel uit het feit, dat de vijand zoo weinig onder den indruk van dat vuur was, dat de infanterie zich genoodzaakt zag, naar de zekerder werkende dynamietpatroon te grijpen om de bestorming mogelijk te maken. Oedjoeng Plinta werd noch door Kapitein SCHILHAM, noch door de Luitenants PHAFF en PLUIM MENTZ met behulp van artillerie genomen.

Intusschen is de opmerking van Overste GIEL volkomen juist, dat men van meening kan verschillen over de oorzaken van onze echecs en het moeilijk is, achteraf uit te maken of de aanwezigheid van artillerie al dan niet had kunnen helpen. Waar ik intusschen heb meenen te verstaan, dat de Overste mij nu toegeeft, dat ook 'hij de artillerie tegen den I. V., strikt genomen, niet onmisbaar acht, zou het grootste meeningsverschil tusschen dien geachten spreker en mij zijn opgeheven en is de verdere beslissing over de vraag of het sawah-kanon al of niet voor ons is aan te bevelen, slechts eene quaestie van utiliteitsopvatting.

BIJLAGE IV.

Repliek van den Heer Cremer.

Uit het antwoord van den Heer GIEL is mij gebleken, dat hij wel degelijk de verlichting van zijn vuurmond zoekt in vermindering van de V_0 en van de vuursnelheid. Ja, hij gaat zelfs zoover, dat hij zich met eene vuursnelheid van 25 schoten per minuut tevreden stelt. Welnu, dan kan ik zijn type niet aanbevelen, omdat, zooals ik reeds in mijne rede deed opmerken, dat kanon dan reeds bij de invoering verouderd zou zijn.

BIJLAGE V.

Repliek van den Majoor R. G. Doorman.

In mijne rede heb ik hoofdzakelijk doen uitkomen, dat het, met het oog op de verliezen aan onzen kant, in het algemeen genomen, ongewenscht is, eene versterking te willen nemen zonder gebruik te maken van artillerie.

De Heer LE COCQ D'ARMANDVILLE acht onze verliezen bij den schitterenden tocht in de Gajoe-landen blijkbaar niet groot. Hij zegt: Wij bekwamen »slechts" 11 dooden en 68 gewonden. Mij dunkt, dat die verliezen, in verhouding tot de sterkte van de ageerende afdeeling, nog al zwaar te noemen zijn (ongeveer $\frac{1}{3}$).

Wat het vermeersteren van Paja Reubé betreft, merk ik op, dat spreker *thans* gewaagt van eene 1e en eene 2e maal. Het was mij, destijds Chef van den Staf, bekend, dat die versterking 2 maal genomen werd. Die 1e maal werd door mij buiten beschouwing gelaten, hetgeen zeker te billijken is door hetgeen mij de toenmalige colonnecommandant, Luitenant-Kolonel VAN DER WEDDEN, dezer dagen nog verzekerde, namelijk: »De 1e maal had Paja Reubé als versterking niet veel te beteekenen; echter zouden wij minder verliezen geleden hebben, als ik over artillerie had kunnen beschikken."

Wat het deelnemen aan den aanval door een officier en eenige minderen der artillerie aangaat, teeken ik aan, dat die officier geen sectiecommandant, doch belast was met het medegevoerde brugmateriaal. Tijdens het gevecht werd hem door den colonnecommandant opgedragen, een overgang over de zeer diepe paja te maken. Hij stormde later, los als hij was van de batterij, met de infanterie mede.

Voorts legt de Heer LE COCQ D'ARMANDVILLE mij in den mond, dat *het terrein in Samalangan alles behalve geschikt was voor het gebruik van artillerie*. Dat heb ik niet gezegd.

Eindelijk breng ik, voor zooveel noodig, nog in herinnering, dat, toen onze troepen voor de eerste maal (over dag) voor Oedjoeng Plinta kwamen, zij terug zijn gegaan zonder die versterking te nemen. Daarom werd eenigen tijd later de last gegeven tot de verrassing (bij nacht).

BIJLAGE VI.

Dupliek van den Luitenant-Kolonel W. J. Giel.

Met al zijne belezenheid over de Napoleontische oorlogen en de Fransche koloniale krijgsverrichtingen en met alle welsprekendheid, die in hem is, werpt de Heer KERN zich nogmaals op de bres om de eerste mijner stellingen te verdedigen. Hoewel in dat opzicht aan mijne zijde staande, keert hij zich echter ten slotte toch tegen mij, omdat ik tot eenige omzichtigheid aanmaande in het trekken van conclusiën uit de door den geachten spreker aangehaalde voorbeelden. Ik meen, dat hij mij in dat opzicht verkeerd begrepen en hij zich te veel op het standpunt gesteld heeft, dat stelling I mijner voordracht alles was en de rest slechts bijzaak. Trouwens, het was mij reeds uit herhaalde gesprekken met den Heer KERN bekend, dat hij in mijne voordracht uitsluitend een betoog wenschte te zien voor de noodzakelijkheid van het gebruik der artillerie tegen den I. V., daarbij de vraag in het midden latende met welke artilleristische middelen men dien vijand in onze koloniën zou moeten bestrijden. En deze laatste nu komt mij voor, de hoofdzaak te zijn. Daaraan werkt de Indische artillerie reeds bijna eene eeuw en daarvoor heeft men zich reeds ongelooftijke moeite gegeven. Dat is eene vraag van zuiver technischen aard, tot welke oplossing de door den Heer KERN aangehaalde voorbeelden niet kunnen medewerken. Ik heb niet beweerd, dat de Franschen in hunne koloniën *slechts* berggeschut bezigden; doch met mijne aanhaling van dat geschut bedoelde ik te zeggen, dat de omstandigheden voor dat leger van dien aard waren, dat in ieder geval de mogelijkheid nog heeft bestaan, *berggeschut* mede te voeren.

Dat zelfs ook zwaardere kalibers werden medegevoerd, pleit zeker voor mijne bewering, dat de Franschen geene moeilijkheden hebben te overwinnen gehad als die, welke ons somwijlen dwongen, zelfs het lichtste geschut te huis te laten.

De Heer NYPELS kan alleen instemmen met het sawah-kanon (of hoe dat dan ook mag worden betiteld) indien dit de infanterie onder *alle* omstandigheden kan volgen en doelt hierbij op de tochten van den Overste VAN DAALLEN en den Kapitein COLIJN, onze Indische woudloopers bij nitnemendheid. Bij deze excursiën nu is toch ook somwijlen een trein medegegaan en, waar deze kan komen, brengt men het sawah-kanon ook. Soms komt de trein bij dergelijke excursiën achteraan. Men verwacht dan, dat de vijand niet sterk of ondernemend genoeg is, dezen met succes aan te vallen. Doch in dat geval kan toch ook de artillerie onder voldoende dekkingen worden vooruitgezonden tot dicht bij het vermoedelijk object. Is het terrein echter van dien aard, dat alleen de onbelaste mensch daarin kan vooruitkomen, dan is natuurlijk het gebruik van artillerie uitgesloten, doch tevens ook dat van een proviand-trein en van eene ambulance, en zonder deze beide kan men geene excursiën van langen duur maken. Hoewel nu juist in de tegenwoordige phase van den Atjeh-krijg het zwaartepunt onzer actie in de oerwouden der Gajoe-landen ligt, zijn toch de tochten, als daar worden gemaakt, in algemeenen zin als eene uitzondering te beschouwen. Eveneens mag men niet als regel aannemen, zonder artillerie een succes te verkrijgen als dat, hetwelk de Overste VAN DAALLEN dezer dagen, blijkens de courantenberichten heeft bevochten. De Heer NYPELS heeft blijkbaar betreffende de bewegelijkheid der paarden-bergartillerie te optimistische verwachtingen, welke ik mij niet bewust ben door mijne voordracht te hebben opgewekt. Indien ik mij omtrent de daarvan te verwachten prestatien bepaal tot de verwachting, dat deze de infanterie kan volgen onder alle omstandigheden, waaronder nog *beredenen* aan de colonnes kunnen worden toegevoegd, zal hij m.i. dadelijk inzien, waar het veld van actie voor de paarden-bergartillerie ophoudt en daarentegen voor het sawah-kanon begint. Het zal dan niet noodig zijn er op te wijzen, hoe veel minder kans van inzaken in den modder de licht belaste menschenvoet heeft, dan de zwaar beladen paardenhoef; hoe de mensch nog over bam-

boezen en boomstammen kan loopen, het paard echter niet; hoe een licht kanon nog met touw en pikolans tegen steile bergwanden kan worden opgewerkt, daar waar men het paard moet terugzenden.

Nu zijn voor het sawah-kanon slechts 10 koelies noodig, benevens één drager voor elke 20 schoten. Ik beaam volkomen, dat zelfs dit geringe getal dikwijls maar noode kan worden toegestaan; maar men neemt het geschut dan toch ook niet mede tot versiering van de marschcolonne, doch wel om de gevechtskracht daarvan te verhoogen, ergo infanterie uit te winnen.

Is het reeds fnuikend voor het moreel van den vijand, dat de infanterie hem nog opzoekt in wildernissen, waar hij zich volkomen veilig waant, nog fnuikender zal het zijn, indien hij zich daar duchtig heeft verschant, in de hoop ons zware offers toe te brengen en hij in die verwachting wordt teleurgesteld door het — zij het dan ook met bovenmenschenlijke inspanning aangevoerd — sawah-kanon.”

De heer LE COCQ D'ARMANDVILLE noemt als voorbeelden van een nuttig gebruik van artillerie onze krijgsverrichtingen op Bali, op Lombok, vóór den Kraton enz. en vermeent, dat in geen dier gevallen de behoefte aan een lichten vuurmond is gebleken. Uit het verder aangehaalde leid ik af, dat hij in de meening verkeert, dat ik den sawah-vuurmond de rol zou willen toedeelen van *belegeringsgeschut*. Zulks heb ik toch geen oogenblik beweerd. Neen, een eventueel sawah-kanon zou niets te kort doen aan het gebruik van de zwaardere kalibers in die gevallen, waarin het terrein en de omstandigheden den opvoer daarvan toelaten. Alleen echter in die gevallen, waarin de colonnes den steun der artillerie niet kunnen ontberen en waarbij het medevoeren van zwaarder geschut niet mogelijk is, bezige men het lichte kanon. Hierbij zie ik in een kort en krachtig vuur op kleinen afstand meer heil dan in eene beschieting op een grooten, waarbij men den vijand wel is waar kan verjagen, doch hem zelden klappen van beteekenis

kan toebrengen, waarop de geachte spreker juist zoo gesteld is.

Ook meen ik in mijne voordracht genoegzaam te hebben aangetoond, dat wij bij onze Indische oorlogen herhaaldelijk voor de *noodzakelijkheid* worden gesteld om op zeer kleine afstanden te vuren.

Den Heer CREMER kan ik geruststellen met de verzekering, dat ik geene reductie in V^o beoog, aangezien dan het sawakanon niet zou kunnen leveren, wat ik ervan boven het marinekanon verwacht, n.l. het perforeeren der gebruikelijke dekkingen. Ik betwijfel het of de techniek er reeds in is geslaagd, een vuurmond met grooter vuursnelheid dan de door mij opgegeven te vervaardigen, zonder in een automatisch kanon te vervallen, hetwelk zeker veel te zwaar is voor die gevallen, waarvoor door mij het lichte kanon werd voorgesteld.

In het debat tusschen de Heeren DOORMAN en LE COCQ D'ARMANDVILLE meen ik mij niet te mogen mengen, aangezien dat alleen loopt over feiten, die uitsluitend door ooggetuigen kunnen worden beoordeeld.

BIJLAGE VII.

**Repliek van den gepens. Luitenant-Kolonel van
het N.-I. Leger J. L. Koster.**

Ons Bestuur is zoo vormelijk geweest om mij toe te zenden eene drukproef van het onuitgesproken deel eener rede, door den Heer KERN gehouden in de laatste vergadering onzer Vereeniging, in welk gedeelte genoemde heer gemeend heeft, het een en ander te moeten in het midden brengen tegen enkele voorheen door mij verkondigde beschouwingen. De geneigdheid om daarop te antwoorden is bij mij niet groot en dat de noodzakelijkheid om zulks te doen voor mij ook onvermijdelijk zou zijn te achten, zou ik niet zoo grifweg kunnen toegeven. De Heer KERN toch heeft op pag. 954 van deze aflevering in een twaalfstal regels nedergelegd de conclusie, welke hij gemeend heeft te kunnen trekken uit even zoovele bladzijden mijner lezing op 27 Maart 1896 in deze Vereeniging gehouden, in welke conclusie de ongerijmdheid hoogtij viert, doch waarin zulks geschiedt op zóó tastbare, op zóó in 't oog loopend laatdunkende wijze, dat voor ieder die slechts één oogenblik nadenkt — de Heer KERN dan uitgezonderd — het klaar en duidelijk moet zijn, dat wat hij mij in den mond legt, nimmer in eene vergadering van eene Vereeniging als de onze door mij *kan* zijn betoogd en volgehouden. Want moge al voor hen, die mij niet kennen uit mijn verleden en mijne geschriften, mijn persoon hun daarvoor niet tot waarborg kunnen strekken, dan zullen zij dien waarborg toch zeker wel aanwezig kunnen achten in het voorwaar niet *laag* te noemen wetenschappelijk peil, waarop de bijeenkomsten onzer Vereeniging gehouden worden.

Is de geneigdheid tot antwoorden derhalve niet groot, ongaarne zou ik aan den anderen kant, door den mij aangeboden strijd te ontwijken, ook maar in de verste verte eenigen voet willen geven aan mogelijk voor mij minder gunstige gevolgtrekkingen. Alzoo dus ter zake.

De Heer KERN spreekt op pag. 954 van *stormtactiek*, welke

hij natuurlijk slechts kent van »hooren zeggen", en hij verstaat daaronder blijkbaar: het onzinnig losstormen op een krachtigen tegenweer biedenden en ongeschokten vijand in stormvrije positiën, het doen te pletter loopen van den troep tegen dergelijke stellingen, zoodat, als logisch gevolg hiervan, eene huldiging van de leer der zoogenaamde stormtactiek ook niet anders is te beschouwen dan als eene verheerlijking van het wanbeleid.

In algemeenen zin genomen kan, dunkt mij, tegen die laatste conclusie niet veel worden ingebracht. Maar het zonderlinge van het geval volgt thans. Had mij reeds getroffen de zeer bijzondere toon, door den Heer KERN op den avond der laatste bijeenkomst aangeslagen; een toon, die onwillekeurig de meening rijzen deed, dat hij zich geroepen en ook gerechtigd scheen te achten om eens de »les te lezen" aan enkele ter vergadering aanwezige, doch niet met name genoemde leden — de vraag zij daargelaten, waaraan de Heer KERN het recht voor dergelijk optreden meent te kunnen ontleenen; had mij evenzoo al eenigszins vreemd in de ooren geklonken de eigenaardige, naar het smalende overhellende klank, waarop hij dienzelfden avond het woord *stormtactici* in de zaal meende te moeten doen weerklinken, na hetgeen de Heer KERN thans heeft kunnen goedvinden te mijnen aanzien in het midden te brengen op pag. 954 en volg. van deze aflevering, kom ik tot het besef, dat die nabootsing van een hoogerhandsch misnoegen door den Heer KERN bestemd was om in de eerste plaats hare werking uit te oefenen op mij, in wien hij schijnt te hebben ontdekt een apostel van die verderfelijke leer, terwijl hij aanhangers daarvan in enkelen der andere aanwezigen meende te onderkennen.

Deze zijne overtuiging schijnt de Heer KERN voldoende gemotiveerd te achten door het voorkomende in de reeds meermalen aangehaalde alinea op pag. 954 dezer aflevering.

De VIe afl. van den jaargang 1895—1896 der verslagen van onze Vereeniging bevat het door mij gesprokene in de vergadering van 27 Maart 1896. Voor zooveel noodig verwijzende

naar het daar voorkomende op pag. 352 tot 363, zal ik het toen gesprokene hier in 't kort wedergeven, met woordelijke aanhaling van de zinsneden, waarop het in de quaestie aankomt.

Toen ik op pas genoemden avond in onze Vereeniging optrad, was het o. m. mijn doel om uiting te geven aan mijne overtuiging, dat de offensieve geest in ons Indisch leger in de laatste jaren was achteruitgegaan; ik wenschte door anderen te doen beoordeelen of al dan niet juist waren de oorzaken, welke n. m. i. van dien achteruitgang de schuld droegen, en ik poogde voorts middelen aan te geven om in dien ongewenschten toestand verandering te brengen. Ik meende voor een belangrijk deel die oorzaken te hebben gevonden in de producten van den nieuweren tijd en naar aanleiding daarvan zeide ik op pag. 355:

„Deze bracht ons moderne handvuurwapenen en modern geschut, met den aan die invoering gepaard gaanden zin voor het methodische, waardoor niet immer een even eenvoudig als afdoend evenbeeld geleverd werd van de voorheen, meermalen met een „God zegen' de greep”, op het gerechtsveld bijgebrachte oplossing van tactische vraagstukken.”

Ik wees, met tal van voorbeelden op eigen waarneming gegrond, op den verkeerden zin voor het methodische, welke zich hoe langer zoo meer openbaarde bij het hoofdwapen, de Indische infanterie, waarvan de nadeelige gevolgen niet konden nitblijven tegenover den vijand, dien wij te bestrijden hadden, zooals mij persoonlijk te velde maar al te duidelijk gebleken was, en ik heb gewaarschuwd tegen dien *al te* methodischen zin bij het tactisch optreden (pag. 362),

„waardoor *te groote voorzichtigheid* gekweekt wordt, die „bijna nog schadelijker te achten is dan *ver gedreven roekeloosheid.*”

Ik zeide nog meer en wees er ook op, hoe die methodische zin bij ons tactisch optreden steeds gevoed werd door eene verkeerde leiding van de dorst naar wetenschappelijke kennis, eene Minerva-vereering, welke daardoor ontaardde tot blooten vormendienst. Naar aanleiding daarvan zeide ik (pag. 359),

wat beter ware geweest, zoo het door den Heer KERN wel was aangehaald :

„Of is het iets anders dan vormendienst; iets anders dan „*wetenschappelijke schijn*, als men, omdat de behandeling „zoo weinig wetenschappelijk voorkomt, de vruchten niet „aankweekt van den oorlog op eigen bodem. en dien nog „braak liggenden akker een vruchtbaar aanzien tracht te „geven door overplanting van uitheemache gewassen met „wetenschappelijken naam en onder kunstige manipulaties, „zonder zelfs te overwegen of die planten niet vooraf een „acclimatatie-proces dienden te ondergaan?”

Ik eindigde in dit verband met de hoop uit te spreken, dat de toekomst aan het Indisch leger zou brengen :

„eene minder dweepzieke aanbidding van Minerva, waar- „door het oog ook meer geopend zal blijven voor natuur „en waarheid, voor gezond oordeel en praktischen zin.”

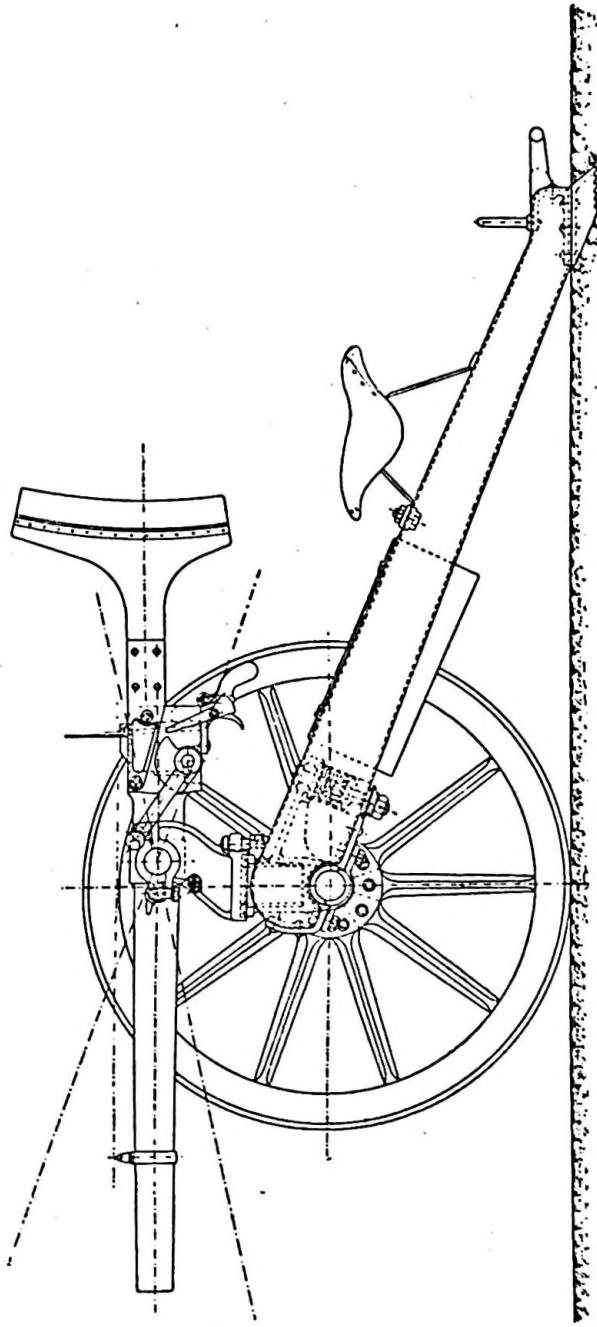
Ik heb in mijne lezing van 21 December 1900 erkend, dat ik in Maart 1896 de eerste en voornaamste oorzaak voor den achteruitgang van den offensieven geest in ons Indisch leger had voorbij gezien. Het was mij sedert volkomen duidelijk geworden, dat »het gevoel van zwak zijn, het afnemend zelf- »vertrouwen en de daaruit voortvloeiende moreele depressie in »ons leger”, zooals ik in December 1900 zeide, voortgesproten waren uit de geheel lijdelijke houding te velde tegenover den Atjeher aangenomen, welke houding, met het innemen van de geconcentreerde stelling in Groot-Atjeh en het twaalf jaren lang ons opsluiten in die stelling, wel hare meest besliste uiting had gevonden.

De afval van Toekoe Oemar schudde het Indische leger — zoo schreef ik op pag. 216 mijner lezing van 21 December 1900 — »plotseling wakker uit een staat van verdooving, die »anders noodlottig ware geworden. Door de verpletterende logica »der feiten gedwongen om het offensief te hernemen, bleek ook »hier weder de machtige werking van dit eenige, onfeilbare »middel tot verheffing van het moreel. En hij keerde weer die »tijd van voorheen, toen wij ons volkomen opgewassen gevoelden »tegen den overmachtigen en geduchten vijand.”

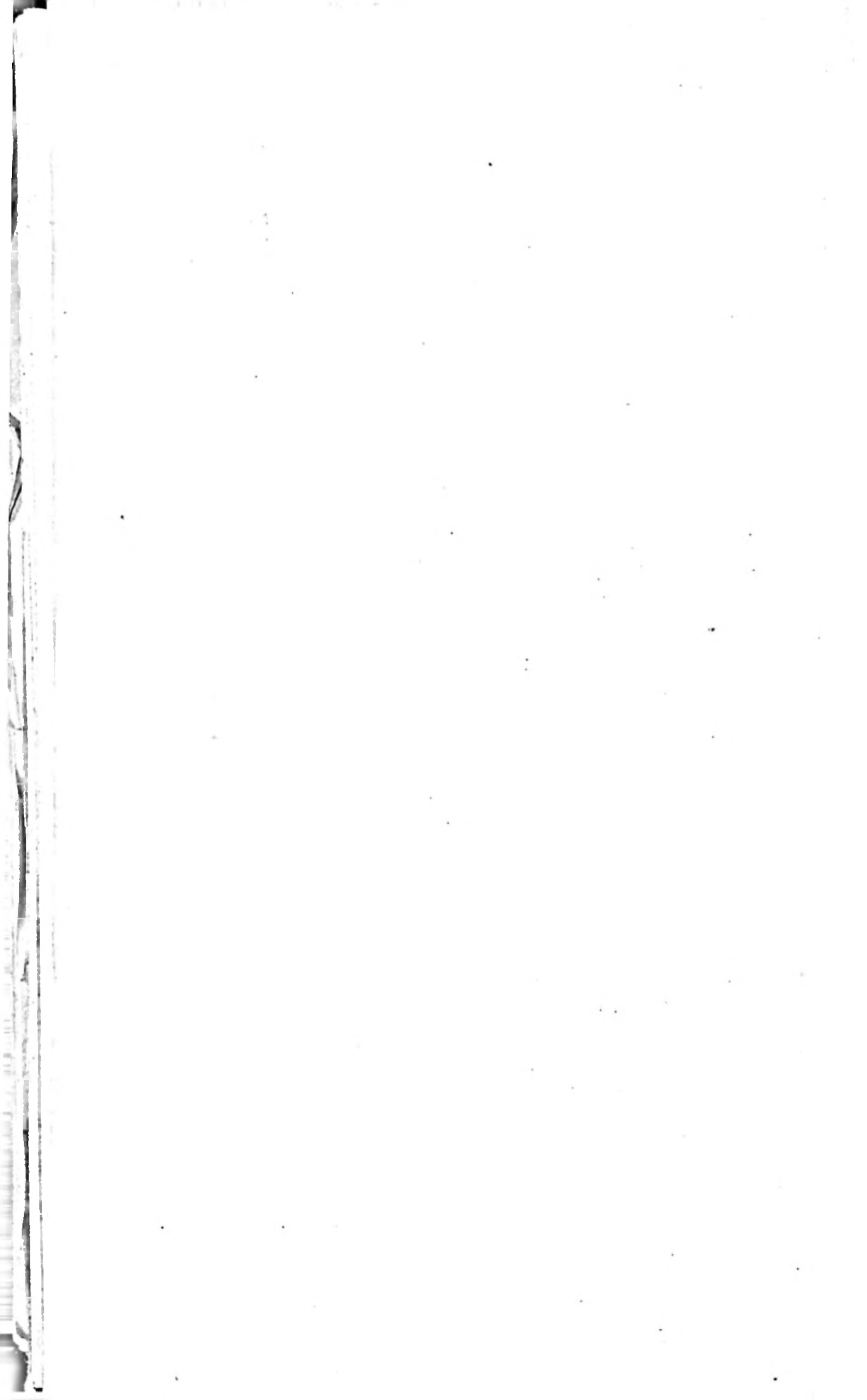
Waar in dit alles is er sprake van die verderfelijke leer der stormtactiek naar de opvatting van den Heer KERN en waarvan hij meent, dat ik een der adepten zou zijn? Men leze voorts mijne pleidooien voor het hoog houden van dien offensieven geest in het Indische leger, waar het de verdediging geldt van N.-I. tegen buitenlandsch geweld, op pag. 573 en volgende der lezing in deze Vereeniging op 26 April 1895 en op de pag. 1343 en 1344 der XIIe afl. van het sedert opgeheven Tijdschrift voor Ned.-Indië.

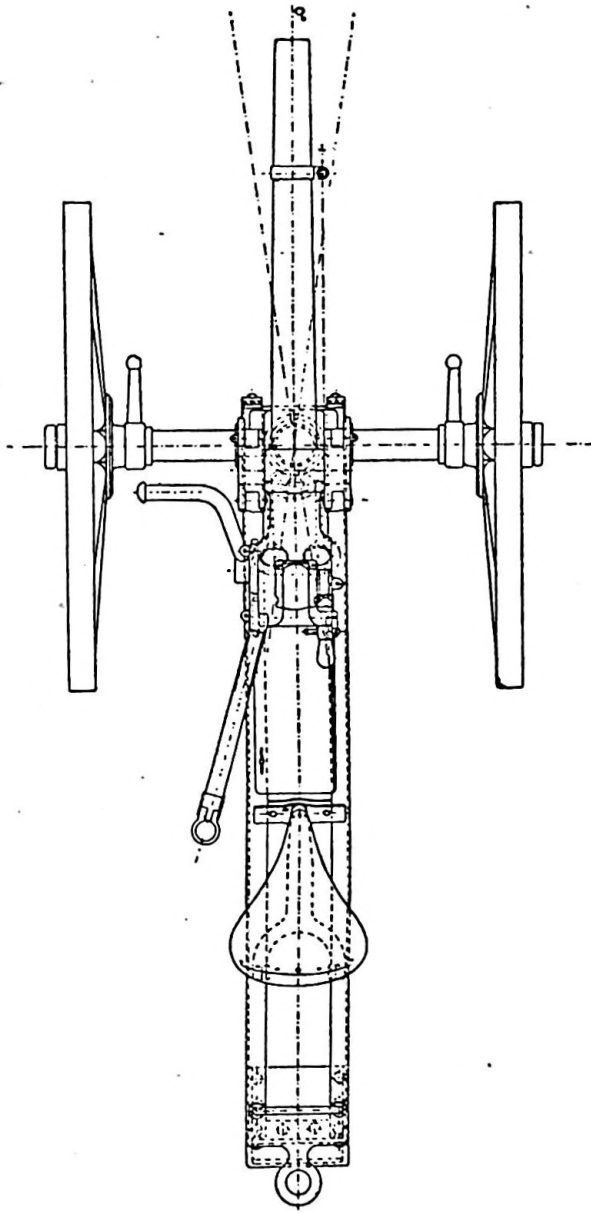
Van al het eertijds geschrevene neem ik niets terug. Ik zou daaraan alleen kunnen toevoegen, dat ik als Nederlander met rechtmatigen trots nederzie op ons N.-I. leger, omdat in dat leger die offensieve geest thans opgevoerd blijkt te zijn op eene wijze, die het mogelijk maakt, op Noord-Sumatra het grootsche werk te wrochten, dat te recht de bewondering en de dankbaarheid wekt van iederen oprechten vaderlander.

De ruimere vlucht, het hoogere standpunt waarop ik, reeds van 1895 af, bij de behandeling van de hier geldende aangelegenheid mij immer heb geplaatst, schijnt blijkbaar niet te hebben gelegen binnen het bereik van den Heer KERN. Ware dit wel het geval geweest, hij zou voorzeker uit mijne eertijds verkondigde denkbeelden een ander besluit hebben getrokken als hij thans deed op pag. 954 dezer aflevering.

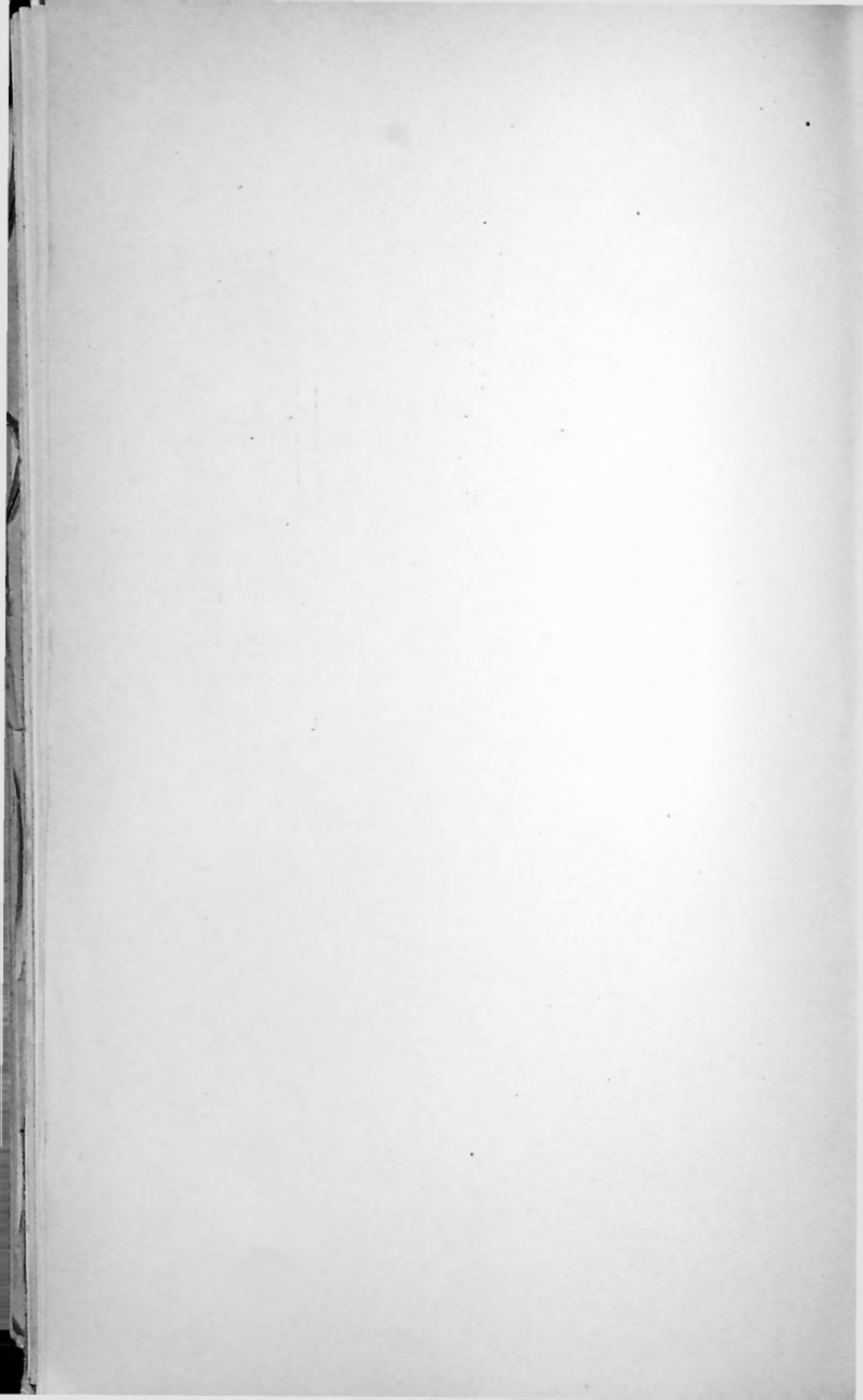


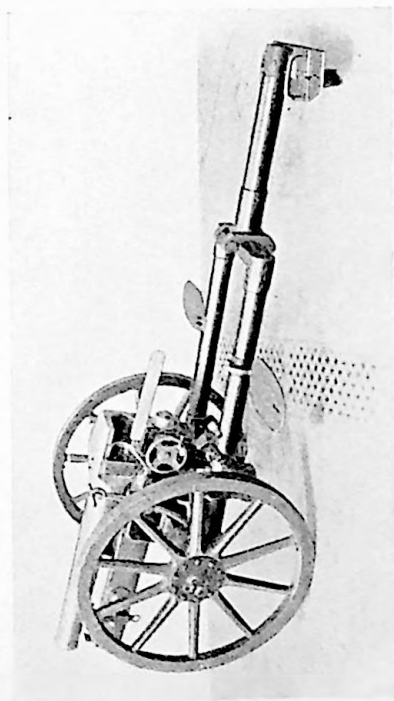
Kanon van 37 m.M. S.v. (Systeem Skoda).



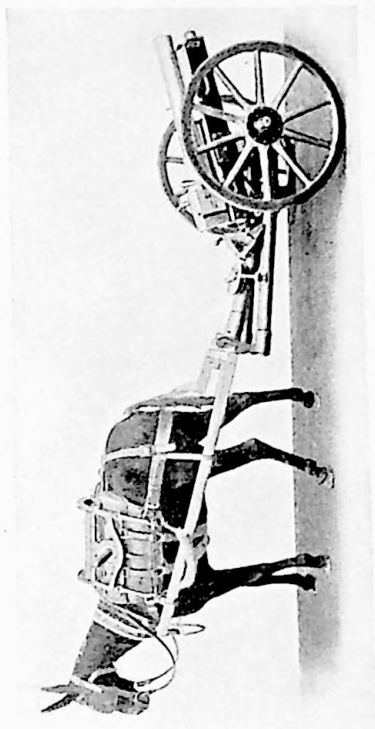


Kanon van 37 m.M. S.v. (System Skoda).

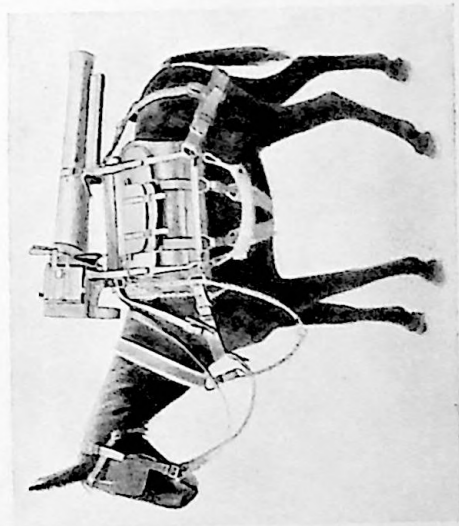




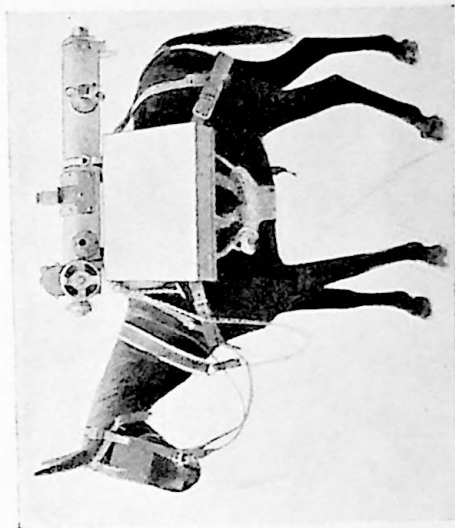
a. In batterij.



b. Aangespannen.



c. Kanonmuilnier.

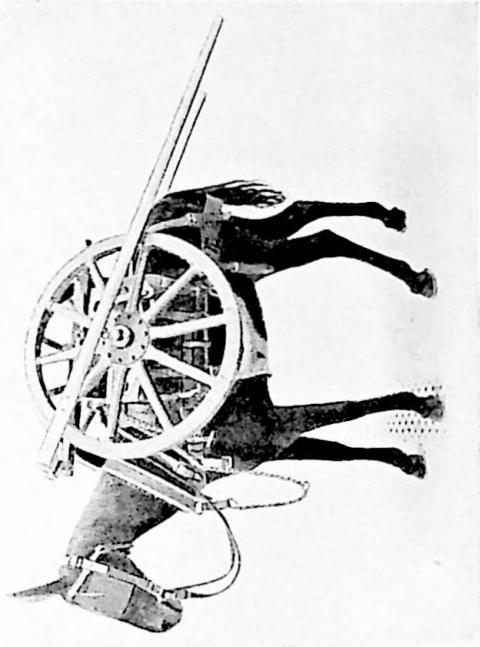


d. Muilnier met bovenruif en gereedschapskast.

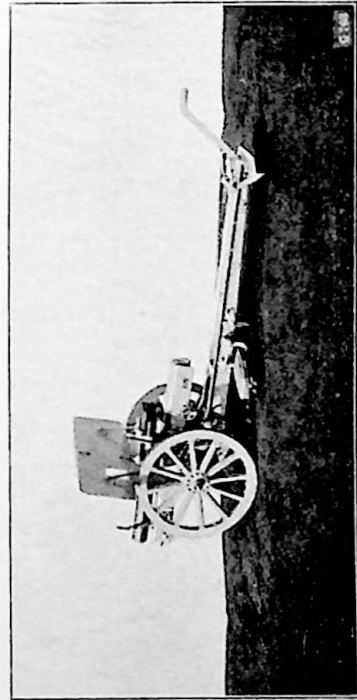




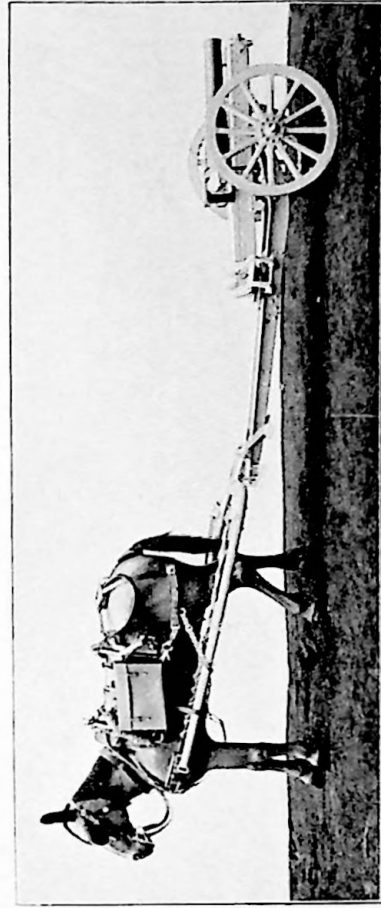
e. Muildier met onderafluit.



f. Muildier met as, lamoen en raden.



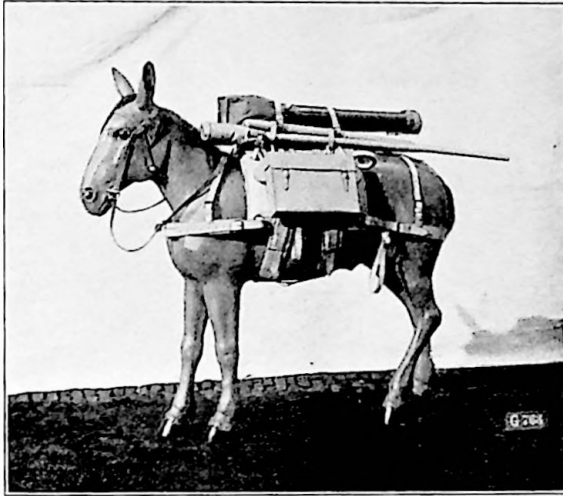
a. In batterij.



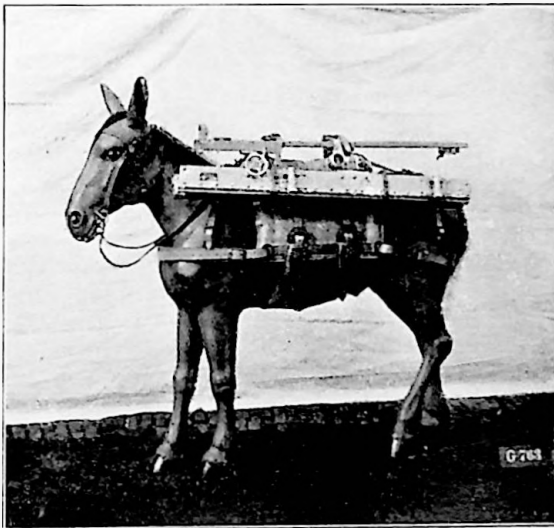
b. Aangespannen.



Bergkanon van 7 c.M. S.v. System Krupp.

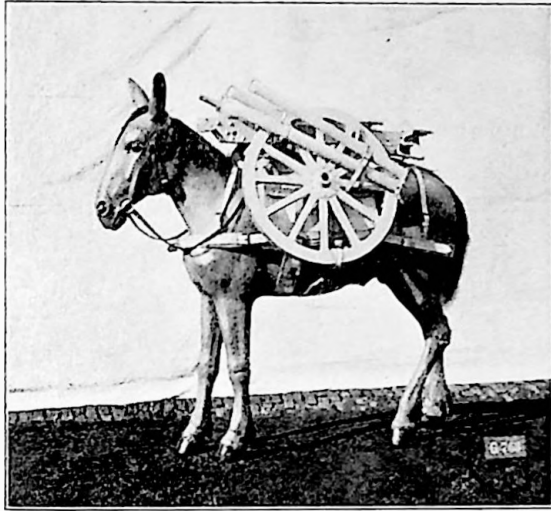


c. Kanonmuildier.

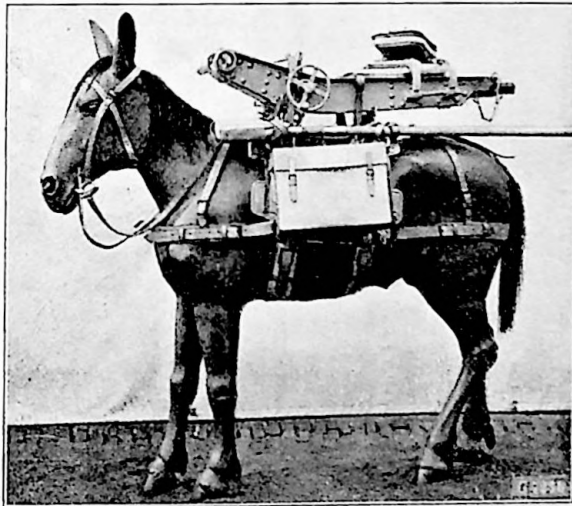


d. Muildier met wieg.

Bergkanon van 7 c.M. S.v. Systeem Krupp.



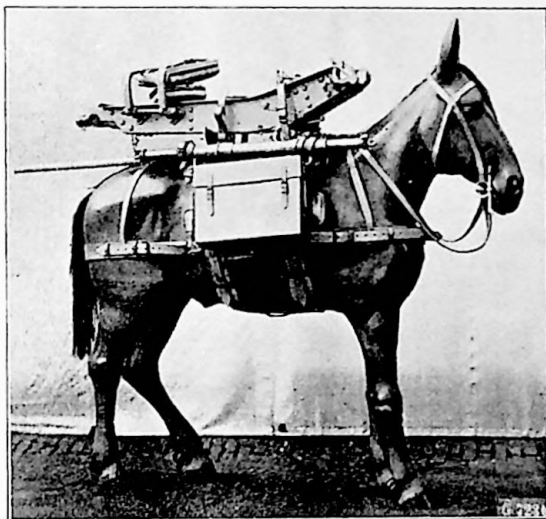
e. Muildier met achteraffuit, raden en lamoen.



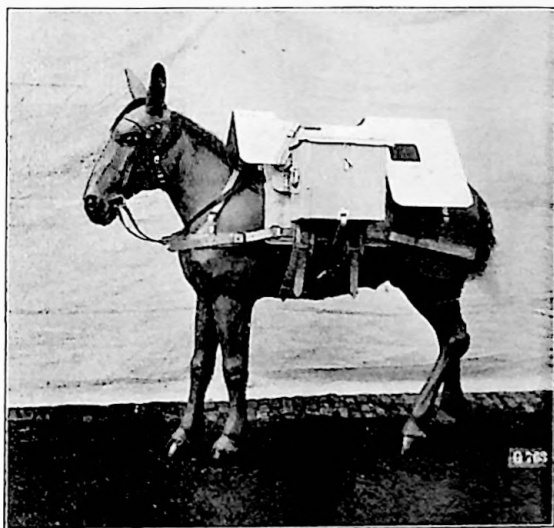
f. Muildier met vóóraffuit, as en toebehooren.



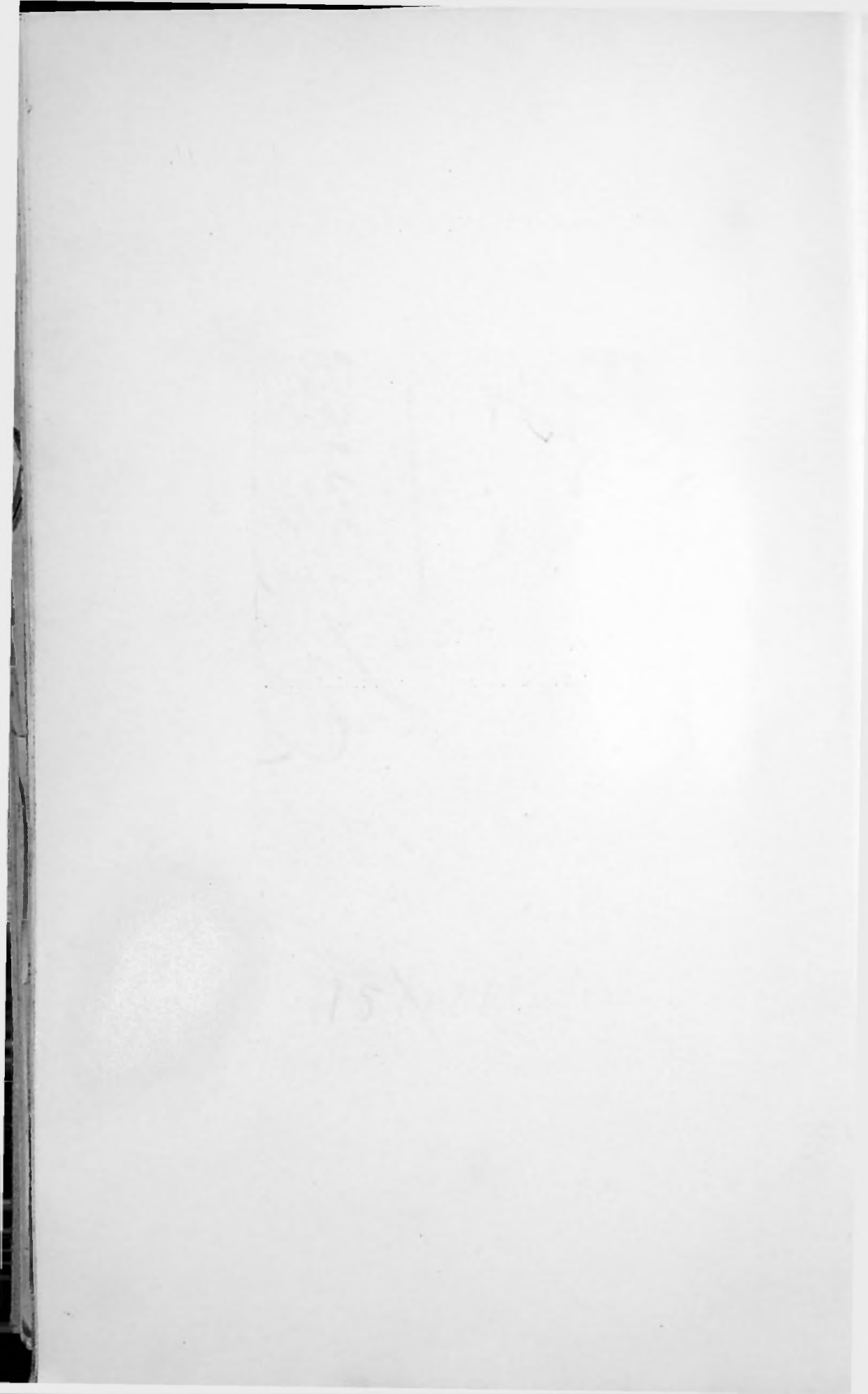
Bergkanon van 7 c.M. S.v. Systeem Krupp.



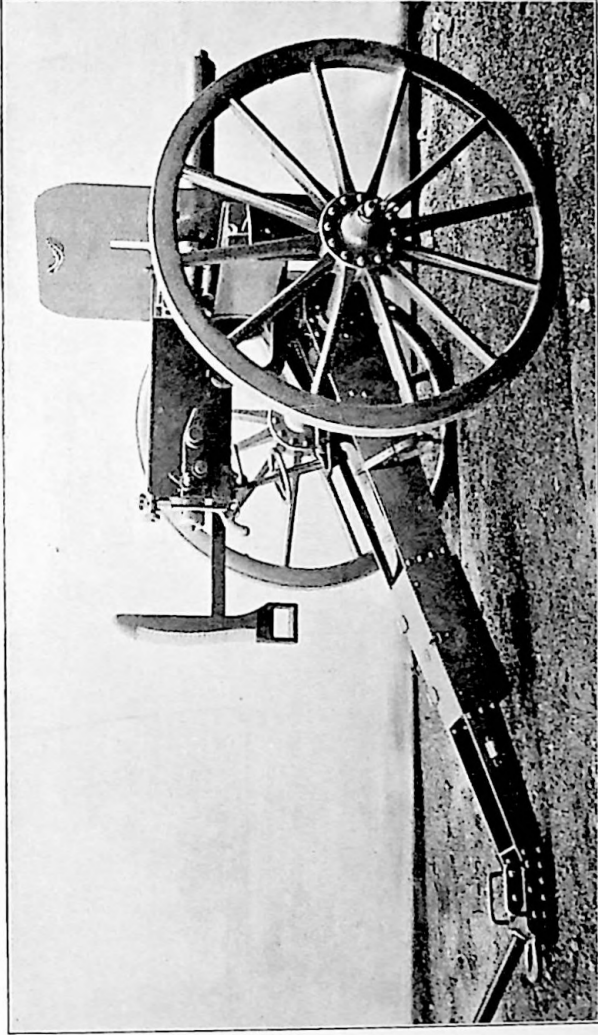
g. Muildier met vóorraffuit, as en toebehooren.



h. Muildier met munitiekist en schild.



Plaet IV.



Automatisch kanon van 37 m.M. Systeem Maxim.
(Pom-pom).



MEDEDEELING.

Heden had ik de eer met den secretaris onze Vereeniging, namens den president, te vertegenwoordigen bij de plechtige ontvangst van den Luitenant-Generaal VAN HEUTSZ in het Hôtel des Indes.

Op vereerende uitnoodiging van het bureau der Hoofdcmissie, was het mijn voornemen den generaal eenige woorden toe te spreken bij de aanbieding van een bloemstuk namens onze Vereeniging. De beperkte tijd en andere omstandigheden deden mij ten slotte echter besluiten den voorzitter der commissie, den Luitenant-Generaal KOOL, te verzoeken, mij te veroorloven van het woord daar ter plaatse af te zien. Hieronder volgt ongeveer hetgeen ik mij had voorgenomen te zeggen.

's-Gravenhage, 11 Juli 1904.

De ondervoorzitter,
G. C. R. HOETINK.

Excellentie, Hooggeachte Generaal!

In bijzondere mate waardeer ik het voorrecht, eenige woorden tot u te mogen richten in dit uur, onvergetelijk voor U, onvergetelijk voor ons allen.

Gij weet het — en die wetenschap is niet uitgewischt door de hartelijke ontvangst u overal bereid, door de vriendelijke woorden u toegesproken, door de bloemen gestrooid op uw pad, door het gejuich der menigte gij weet het, de krijgsmanstand is in ons goede vaderland in het algemeen *niet* populair.

Gij weet het hoe er zijn, die het *métier de soldat* brandmerken als een handwerk, principieel gericht op *bloedvergieten* en *vernielen*; die de opleiding tot militair noemen eene vakopleiding tot *moordenaar*. Doch ook wanneer wij dezulken niet medetellen, ook onder hen die billijker en kalmer oordeelen, zijn er zeer velen, die meenen dat wanneer jeugdige krachten zich willen wijden aan de werken van vooruitgang en beschaving, zij dan de militaire loopbaan *niet* moeten kiezen.

Gij, Generaal, hebt bewezen, dat deze opvatting niet juist is. De landman roeit het onkruid uit met vaste, harde — misschien wreede hand, maar daarmede is zijne taak niet geëindigd. Hij bereidt den akker om het zaad te ontvangen, dat hij zal uitzaaien en dat zal ontkiemen, groeien en rijpen tot een schoonen oogst.

Dat werk hebt ook Gij gedaan. Gij hebt daarginds heerlijke lessen gegeven, lessen aan krijgslieden, lessen aan staatslieden, lessen aan geheele volken. Gij hebt daar in het Noorden van Sumatra door aanschouwelijk onderwijs aan de gansche wereld getoond hoe de moderne krijgsman niet alleen is de man van het zwaard, dat slagen toebrengt, zelfs niet van het zwaard, dat, ook zonder bloedvergieten, vrede en rust gebiedt, handhaaft en zoo noodig herstelt — maar dat die zelfde krijgsman *kan zijn, neen moet zijn pionier der beschaving.*

Hierin ligt, behalve in de onschatbare diensten, door u aan de Koningin en het Vaderland bewezen, de grondslag onzer vereering. De mannen van het Ned.-Indische leger zien met dank en met trots naar u op, omdat gij hebt verduidelijkt en hooger gemaakt het ideaal hunner schoone roeping. Het Nederlandsche leger eert u, omdat gij met enkele forsche lijnen hebt geteekend den weg, die leidt tot harmonie tusschen de taak van de krijgsmacht in onzen tijd en de eischen der moderne maatschappij. Maar meer dan het Nederlandsche *leger*, daar en hier — trotsch op u is het Nederlandsche *volk*, omdat het wereldonderricht, waarvan ik sprak, is gegeven door EEN NEDERLANDSCH GENERAAL, EEN ZOON VAN NEËRLANDS BLOED!

Wil, Generaal, in de rij uwer vereerders eene bescheiden plaats inruimen voor de Vereeniging ter beoefening van de Krijgswetenschap, die ik de eer heb hier, namens haren president, te vertegenwoordigen. Wil mij veroorlooven, u aan te bieden dit geringe blijk onzer groote sympathie, aan te bieden in den geschetsten gedachtengang, als eene HULDE AAN DEN KRIJGSMAN — PACIFICATOR, CIVILISATOR! 1)

1) Deze laatste woorden waren geschreven op het lint, aan het bloemstuk gehecht.

ERRATA.

Blz. 265	onder Troepenindeling, staat:	<i>Hoofdcouonne;</i>	lees: <i>Hoofdmacht.</i>
" 267	regel 1 v. o.	" <i>hoofdcouonne;</i>	" <i>hoofdmacht.</i>
" 269	" 6 v. o.	" <i>voortroep;</i>	" <i>hoofdtroep.</i>
" 279	" 6 v. b.	" <i>Hoofdcouonne;</i>	" <i>Hoofdmacht.</i>
" 281	" 20 v. b.	" <i>Waterstaat:</i>	" <i>Waterstaatskaart.</i>
" 297	" 20 v. b.	" <i>t Z;</i>	" <i>t O.</i>
" 321	" 13 v. o.	" <i>1/2 pel. cav.</i>	" <i>1 pel. cav.</i>
" 330	" 8 v. o.	" <i>Ile</i>	" <i>Ie.</i>
" 336	" 3 v. o.	" <i>lichte telefoonbrigade;</i>	" <i>telefoonbrigade.</i>
" 351	" 15 v. o.	" <i>Ile;</i>	" <i>Ie.</i>
" 351	" 6 v. o.	" <i>Ie;</i>	" <i>Ile.</i>
" 353	" 12 v. o.	" <i>4 Maart;</i>	" <i>20 Juni.</i>
